

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**EVLİ KADINLARIN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASININ VE
BAĞLANMA STİLLERİNİN AİLE YILMAZLIK ÜZERİNDEKİ
YORDAYICI GÜCÜNÜN İNCELENMESİ**

EDANUR BOZDEMİR

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mehmet KANDEMİR

KIRIKKALE-2022

Kabul Onay

Edanur BOZDEMİR tarafından hazırlanan “EVLİ KADINLARIN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASININ VE BAĞLANMA STİLLERİNİN AİLE YILMAZLIK ÜZERİNDEKİ YORDAYICI GÜCÜNÜN İNCELENMESİ” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KANDEMİR

İmza

Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Prof. Dr. Nuray TAŞTAN

İmza

Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Doç. Dr. Mustafa Kemal YÖNTEM

İmza

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 14.01.2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Edanur BOZDEMİR

14.01.2022

ÖZET

EVLİ KADINLARIN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASININ VE BAĞLANMA STİLLERİNİN AİLE YILMAZLIK ÜZERİNDEKİ YORDAYICI GÜCÜNÜN İNCELENMESİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KANDEMİR

Ocak 2022, 104 sayfa

Bu araştırmanın amacı, evli kadınların psikolojik doğum sırası, bağlanma stilleri ve aile yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Erken çocukluk dönemlerinde şekillenen ve yaşam boyu süreklilik gösterdiği düşünülen bağlanma stilleri ilişki kurma şeklini etkilemektedir. Psikolojik doğum sırası, bireyin yetişkin hayatındaki ilişkilerinin belirleyicisidir. Evlilik ilişkisi ile kurulan aile toplumun temel yapı taşı olarak değerlendirilmekte ve içinde bulunulan süreci sağlıklı atlatabilmek için yılmaz ailelerin varlığı önem taşımaktadır. Alan yazında psikolojik doğum sırası, bağlanma stilleri ve aile yılmazlığı kavramlarının ayrı ayrı çalışıldığı gözlenmekle birlikte, yapılan taramalarda özellikle evli bireylerde, bu değişkenlerin ilişkisinin incelenmediği görülmüştür. Bu araştırmanın ilgili alana katkı sunacağı düşünülmektedir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı araştırma, 505 evli kadın üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları, Kişisel Bilgi Formu, Campbell, Stewart ve White (1991) tarafından geliştirilen, Kalkan (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri, Kandemir ve İlhan (2017) tarafından geliştirilen Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği ve Bayraklı ve Kaner (2010) tarafından geliştirilen Aile Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; güvenli bağlanma stiline sahip evli kadınların aile yılmazlığını anlamlı ve pozitif yönde ($\beta = .40, p < .01$), kaygılı bağlanma stiline sahip evli kadınların aile yılmazlığını anlamlı ve negatif yönde ($\beta = -.12, p < .01$) yordayıcı gücünün olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma bulgularına göre; kadınların ortanca çocuk olmaları, aile yılmazlığını anlamlı ve negatif yönde ($\beta = -.11, p < .01$) yordadığı bulunmuştur. Araştırmanın analizi sonrasında elde edilen bulgular, alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Doğum Sırası, Bağlanma Stilleri, Aile Yılmazlığı

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF PREDICTIVE ROLE OF PSYCHOLOGICAL BIRTH ORDER AND ATTACHMENT STYLES OF MARRIED WOMEN ON FAMILY RESILIENCE

Kırıkkale University

Graduate School of Social Sciences

Department of Psychological Counseling and Guidance, Master's Thesis

Supervisor: Assoc.Prof. Dr. Mehmet KANDEMİR

Jan 2022, 104 pages

The purpose of this research is to examine the relationships between psychological birth order, attachment styles and family resilience of married women. Attachment styles that take shape in early childhood and are thought to have lifelong continuity affect the way we build relationships. The psychological order of birth is the determinant of an individual's relationships in adult life. The family established with a marital relationship is considered the main building block of society, and the presence of indomitable families is important in order to survive the process in a healthy way. Although it was observed that the concepts of psychological birth order, attachment styles and family resilience were studied separately in the field summer, it was observed that the relationship of these variables was not examined in the scans, especially in married individuals. It is thought that this research will contribute to the related field. The research using the relational screening model was carried out on 505 married women. Personal Information Form, White-Campbell Psychological Birth Order Inventory which is developed by Campbell, Stewart ve White (1991), Family Resilience Scale developed by Kaner and Bayraklı (2009) and Interpersonal Attachment Styles Scale which is developed by Kandemir and İlhan (2017) are used in the research as data collection tools. Pearson Moments Correlation and Hierarchical Regression Analyze was used to analyze data. As a result of the research, it is revealed that secure attachment style of the married women has a precursor power which is significant and positively on family resilience ($\beta = .40, p < .01$) and anxious attachment style has negatively and significant effect ($\beta = -.12, p < .01$) on predicting family resilience. According to research findings, the middle birth-order has married women on family resilience negatively and substantially ($\beta = -.11, p < .01$). The findings were discussed in line with the literature and recommendations were made.

Key Words: Psychological Birth Order, Attachment Styles, Family Resilience

TEŞEKKÜR

Bugün bu alanda uzmanlık unvanını almaya hak kazanırken bu süreçte beni destekleyen kişilere de teşekkürlerimi sunmak isterim.

Akademik hayatımda önemli bir model kaynağı olan kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet KANDEMİR'in üzerimdeki emeği yadsınamaz. Kendisine bu araştırmanın gerçekleşmesinde bana yol gösterdiği, pes etmeme izin vermediği ve samimiyeti için teşekkürlerimi sunuyorum. Bana olan güvenini esirgemediği, tecrübelerini benimle paylaştığı ve gelişimim için bana fırsatlar sunduğu için Prof. Dr. Mehmet KANDEMİR hocama tekrar teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Hayatımın her aşamasında beni destekleyen ve karşıma çıkabilecek olası güçlüklerle baş edebileceğim inancını sağlayan sevgili anneme ve babama teşekkürlerimi sunuyorum.

Birlikte başladığımız bu yolda hayallerimizi farklı şehirlerde sürdürmeye devam ettiğimiz yol arkadaşım, Beyza YAKICI 'ya, birlikte hareket ettiğimiz her adım için teşekkür ediyorum. Kendisiyle mazimiz ortaokul sıralarına dayansa da kaderin bizi iş hayatında buluşturduğu çalışma arkadaşım Esra TOKSOY'a geçirdiğimiz bu iki yılda beni desteklediği ve işle birlikte bu süreci yürütmemi mümkün kılan koşullar oluşturduğu için teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu araştırmanın problem durumunu ortaya koyduğumuz karantina günlerinde beni bırakmadığı için Ezgi Nur CAN'a ve Mahşerin Dört Atlısı Rumeysa KARAKAYA'ya, Ruveyda BULUT'a, Rabia BAYSAL'a ve Beyzanur ERDOĞAN'a benim yanımda oldukları için teşekkürlerimi sunuyorum.

Doktora sürecinde bu satırlara devam etmek dileğiyle

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
BÖLÜM 1.....	1
1.GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı	5
1.3.Araştırmanın Önemi	6
1.4.Varsayımlar	10
1.5.Sınırlılıklar	10
1.6.Tanımlar	11
BÖLÜM 2.....	12
2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	12
2.1.Psikolojik Doğum Sırası.....	12
2.1.1. Psikolojik Doğum Sırası ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	22
2.2. Bağlanma Stilleri	25
2.2.1. Bağlanma Stilleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	36
2.3.Aile Yılmazlığı.....	39
2.3.1. Aile Yılmazlığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	44
BÖLÜM 3.....	47
3.YÖNTEM	47
3.1.Araştırmanın Modeli	47
3.2.Araştırma Grubu	47

3.3. Veri Toplama Araçları	49
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	50
3.3.2. White Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri.....	50
3.3.3. Aile Yılmazlık Ölçeği.....	51
3.3.4. Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği.....	51
3.4. Veri Toplama Süreci	52
3.5. Verilerin Analize Hazırlanması	52
BÖLÜM 4.....	54
4.BULGULAR	54
BÖLÜM 5.....	62
5.TARTIŞMA	62
BÖLÜM 6.....	71
6.SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	71
6.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	73
6.1.1. Araştırma Grubu Açısından.....	73
6.1.2. Değişkenler Açısından.....	73
6.1.3. Kavramlar Açısından.....	74
6.1.4. Model Açısından.....	74
6.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	75
6.3. Politika ve Program Geliştiricilere Yönelik Öneriler.....	75
KAYNAKLAR.....	77
EKLER	87
EK-1. Kişisel Bilgi Formu	88
EK-2. White Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri	89
EK-3. Aile Yılmazlık Ölçeği	90
EK-4. Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği.....	93
ÖZGEÇMİŞ.....	94

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Bağlanma Figürleri.....	33
Tablo 2.2. Bağlanma Modelleri.....	36
Tablo 3.1. Araştırma Grubuna Ait Tanımlayıcı Bilgiler.....	48
Tablo 3.2. Değişkenlerle İlgili Çarpıklık ve Basıklık Analiz Sonuçları...	52
Tablo 4.1. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı Analiz Sonuçları.....	54
Tablo 4.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analiz Sonuçları.....	55
Tablo 4.3. Eğitim Düzeyine Göre Evli Kadınlarda Aile Yılmazlık Düzeyinin ANOVA Sonuçları.....	56
Tablo 4.4. Yaş Değişkenine Göre Evli Kadınlarda Aile Yılmazlık Düzeyi ANOVA Sonuçları	57
Tablo 4.5. Evlilik Süresine Göre Evli Kadınlarda Aile Yılmazlık Düzeyinin ANOVA Sonuçları.....	57
Tablo 4.6. Kadınların Aile Yılmazlığının Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analiz Sonuçlar.....	59

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1.Bağlanmanın Üç Temel İşlevi.....	27
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

Açıklamalar

β	Beta Değeri
F	Varyans
N	Kişi Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
t	Varyans
Z	Standart Skor
%	Yüzde
$\bar{x}$	Aritmetik Ortalama
Ss	Standart Sapma
R	Çoklu Korelasyon Katsayısı
R^2	Çoklu Belirtme Katsayısı
r	Pearson Korelasyon Katsayısı

Kisaltmalar

Açıklamalar

BÇPDS	Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
KÇPDS	Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
OÇPDS	Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
TÇPDS	Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
ANOVA	Analysis of Variance
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı ve araştırmanın önemi anlatılmaktadır. Araştırmanın varsayımlarına, sınırlılıklarına ve bazı temel kavramların araştırma içerisindeki tanımlarına da bu bölümde yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Bireyi diğer canlılardan ayırtan en önemli özelliklerden biri, beslenme, korunma, ait olma gibi temel gereksinimlerini karşılayabilmek için başkalarıyla ilişki kurabilmesi ve bu ilişkileri sürdürebilme becerisidir. İnsan dünyaya geldiği andan itibaren temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ilkin kendisine bakım veren kişiyle temasa geçer. Collins ve Read (1990)'e göre ilk yıllarında bakıcısıyla yeni doğan arasında kurulan bu duygusal bağ, çocuğun kişiliğinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Sroufe (1988) bebeklikte ilk iki yıl içerisinde gerçekleşen bağlanmanın çocukluk yılları ile yetişkinlik dönemi arasında bir köprü oluşturduğunu belirtmektedir (Schneider, 1991; Hughes, 1997). Fonagy (1991)'e göre bireylerin erken çocukluk yıllarında birincil temel ihtiyaçlarını karşılayan bakıcıları ile geliştirdikleri iletişimin kalitesi, onların bağlanma ilişkilerini biçimlendirmektedir. Bowlby (1973)'e göre bireylerin yaşamın ilk yıllarında anneleriyle ya da bakıcılarıyla ilişkilerinde geliştirdikleri güven duygusunu içselleştirme ve başkalarıyla kurdukları ilişkilerinde de bu zihinsel temsillere göre davrandıklarını belirtmektedir. Hazan ve Shaver (1987)'a göre bağlanma kuramı temel alınarak yetişkinlerdeki yakın ilişkiler açıklanabilmektedir. Bağlanma örüntüsü yetişkinlik döneminde kuracağı ilişkilerindeki beklentilerini, gereksinimlerini, davranışlarını etkilemektedir (Rholes ve Nelligan, 1992; Fairchild, 2009). Jellema (1999) gelecekte kuracağı yakın ilişkilerde bağlanabilen bireyler olmanın çocukluk yıllarındaki deneyimlerine bağlı olduğunu belirtmektedir (Karney ve Bradbury, 1995).

Hazan ve Shaver (1987) çocukluk yıllarında aileleriyle yakın ilişki içerisinde olan bireylerin güvenli bağlanma gerçekleştirdiğini ve yetişkinlik dönemlerinde kendilerini ihtiyaçlarını karşılayabilir bir konumda gördükleri için güvende hissettiklerini ifade etmektedir. Bebeğin bakım vereni ile arasında kabul edilebilir bir yakınlığın olması ona güvenli bir üs sağlamaktadır. Bu durum çocuğun ihtiyacı olduğunda güvenebileceği birilerinin varlığını hissetmesine ve yalnız olmadığı algısını oluşturmaktadır. Aile ortamında davranışları kabul edilmeyen ve ihtiyaçları göz ardı edilen bireylerin kaçınan bağlanma, bazen ilgi gösterilen bazen de reddedici tutumlar sergilenen bireylerin ise kaygılı bağlanma geliştirdikleri ifade edilmektedir. Solmuş (2003) bakım verenin bebeğin gereksinimlerini karşılamadığı ve gerekli yakınlığı sağlamadığında, bireyde değersizlik ve ihtiyaç duyduğu zamanlarda birilerinin onun yanında olmayacağı algısını oluşturduğunu ifade etmektedir. Yapılan çalışmada, yalnız olan yetişkinlerin, çocukluk yaşantıları değerlendirildiğinde bakım vereni ile problem yaşadıkları sonucuna ulaşılmaktadır (Brennan ve Shaver, 1995).

Broemer ve Blümle (2000)'ye göre temel ihtiyaçlarımızdan biri olan güvende olma ihtiyacı yakın ilişkiler yoluyla karşılanabilmektedir. Aile ilişkileri, arkadaşlık gibi ilişki örüntüleriyle birlikte bireylerin hem duygusal hem de fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan dinamiklerden biri de romantik ilişkilerdir. Sternberg (1986)'e göre romantik ilişkiler, çiftler arasında sevgi ve aşkı temel alan, karşılıklı olarak güven, yakınlık, eşitlik, bağlılık gibi birçok ihtiyacın karşılandığı bireylerin birbirlerini tamamladığı bir bağlanma şekli olarak ifade edilmektedir. Evlilik, romantik ilişkiler arasında bir kadınla bir erkeğin aile kurmak için kanunlara uygun olarak bir araya geldikleri ilişkiler sistemidir. Mikulincer ve Shaver (2005)'e göre evlilik ilişkisi bağlanma stilleriyle yakından ilişkilidir.

Erken çocukluk yıllarında temel gereksinimlerini karşılama sorumluluğu olan kişilerle, erişkinlik döneminde akranlar ve eşler benzer süreçleri yerine getirirlerse bağlanma örüntüleri aktarılmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994). Yetişkinlik döneminde eşler bağlanma figürü olarak yer almaktadır bu sebeple bağlanma stilleri eşler arasında duyguların ve düşüncelerin biçimlenmesinde rol oynamaktadır (Feeney, 1999). Çelenoğlu (2011)'na göre bireylerin eşleriyle kurdukları ilişki dinamiği bağlanma örüntülerine göre farklılık göstermektedir. Senchak ve Leonard (1992)'a göre evlilik

ilişkisinde eşler birbiri ile benzer bağlanma stilini paylaşma eğilimindedir. Güvenli bağlanan bireylerin ilişki kurdukları kişileri seçerken kendileri gibi güvenli bağlanmış bireyleri seçtiklerini, kaçınan ve kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin ise kendileri ile aynı bağlanma stiline sahip olan kişileri nadiren seçtiklerini gösteren çalışmalar mevcuttur (Masterson, 2008; Pistole ve Clark, 1995). Eşlerin her ikisinin de güvenli bağlanma stiline sahip olduğu evliliklerde, evliliklerin daha fazla olumlu değerlendirildiği, eşlerin yakınlık içinde olduğu ve aralarındaki çatışmanın az olduğu ifade edilmektedir (Senchak ve Leonard, 1992).

Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin ilişkilerinde daha mutlu, güvende hissettiğini, kaygılı bağlanma stiline olan bireylerin sürekli olarak ilişkide iniş çıkışların içerisinde olduğunu ve kaçınan bağlanan bireylerin ise yakınlıktan korktuğunu, sevgiyi kol mesafesinde tuttuğu belirtilmektedir. Güvenli bağlanan eşlerin birbirlerine destek verdiği ve ilişkide güvenli bir alan oluşturdukları gözlemlenmektedir (Kobak ve Hazan, 1991). Uzun süreli ve uyumlu ilişki yaşayan çiftler güvenli bağlanma stiline sahip olanlardır. Aktürk (2010) güvenli bağlanan bireylerin ilişkilerinde ortaya çıkan çatışmalar karşısında problem çözme becerilerinin yüksek olmasından dolayı bağlanma stillerinin evliliklerde etkili olduğu görüşündedir.

Bireylerin gelecekteki kişilik özelliklerinin şekillenmesinde onlara bakım verenlerin olduğu kadar aileleri içerisindeki kardeşlerinin de önemli bir faktör olduğu bilinmektedir (Jefferson, Herbts ve McCrae, 1998). Kardeşlerin aile ilişkilerini farklı şekillerde deneyimlemeleri de bireyin benlik gelişimi için önemlidir. Aileye yeni bir üyenin katılması aile dinamiklerini değiştirmektedir. Doğum sırası kavramı Adler'in danışanlarının tecrübelerine göre oluşturduğu tipografiyle öne çıkmıştır. Gerçek doğum sırası bireyin aile içerisindeki kardeşleri arasındaki sıralamasıdır; birinci çocuk, üçüncü çocuk gibi. Shulman ve Mosak (1977) 'a göre biyolojik doğum sırasının özellikleri her aile yaşantısında birbirine benzeyen özellikler göstermektedir (Manaster, 1977).

Bireylerin yetişkinlik dönemlerinde belirleyici özelliklere sahip olmasını sağlayan psikolojik doğum sırası, geçmiş yaşantılar ile ilişkilidir. Çocuğun algıladığı pozisyonlardan hiçbirisi birbirinden iyi ya da kötü olarak görülmemektedir. Her

konumun farklı görevleri vardır ve yaşamın ilerleyen dönemlerinde bu görevlerin çocukluk yıllarında nasıl yerine getirildiğini göstermektedir.

Biddle (1986) bireylerin ailelerindeki pozisyonlarına ilişkin algılamalarının gerçek doğum sırasından farklı olabileceğini belirtmektedir. Çocukların aynı aile ortamında dünyaya geldiklerini ancak aynı aile ortamının içine doğmadıklarını belirten Adler (1924) psikolojik doğum sırasının önemini vurgulamaktadır (Melillo ve College, 1983). Psikolojik doğum sırası, çocuğun aile içerisinde kendisini algıladığı konumu göstermektedir (Campbell, Stewart ve White, 1991).

Oberts ve Stewart (2003)'e göre her birey tek çocuk olarak dünyaya gelir ancak kardeşlerinin doğmasıyla ortanca ve küçük konumlarına geçiş yapmaktadır. Corey (2015) bireylerin çocukluk yaşantılarında aile ortamlarında kazandıkları algılayışlarıyla yaşamlarını biçimlendirdiklerini ve yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde de bu yaşam stilini korumaya devam ettiklerini ifade etmektedir. Çocukluk yıllarının erken dönemlerinde başlayan, yetişkinlik yıllarında da yaşam tarzı olarak karşımıza çıkan doğum sıraları birbirinden farklı karakteristik özelliklere sahiptir.

Bireylerin birbirlerini destekledikleri, birbirlerine karşı belirli sorumlulukları yerine getirdikleri ve zor durumlarda beraberlik içerisinde oldukları bir ilişki sistemi olan evlilik sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için aile yılmazlığı kavramı önemlidir (Cutlar ve Radford, 1999). Patterson (2002) aile yılmazlığını, hayatın güçlükleri ve olası tehdit durumlarına karşı aile bireylerinin bununla başa çıkabilme ve tekrar homeostazi kurabilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Hawley (2000)'e göre aile yılmazlığı ailenin zorluklar karşısında içsel ve dışsal kaynaklarını kullanarak ayağa kalkabilmesi ve uyum sağlayabilmesidir. Son yıllarda içerisinde bulunduğumuz salgın döneminde bazı ailelerin zor koşullarla mücadele edebildiğini bazı ailelerin ise bununla başa çıkamadığı gözlenmektedir. Yapılan çalışmalarda (Brown, King ve Smith, 2003) olumsuz şartlara rağmen uyum sağlayan ve sağlıklı aile işleyişlerini sürdürebilen ailelerin zorluklar karşısında daha güçlü bir şekilde çıktığı ifade edilmektedir (Becker ve Cicchetti, 2000).

1.2. Araştırmanın Amacı

Evlilik ilişkisi içerisinde her çift farklı davranış örüntüleri sergilemektedir. Bireylerin erken çocukluk dönemlerinde temel bakım verenleri ile kurdukları bağlanma davranışının niteliği yetişkinlik hayatındaki davranışlarını etkilemektedir. Hazan ve Shaver (1987) bireylerin romantik ilişkilerinde dolayısıyla evlilik ilişkisi içerisindeki dinamiklerinde bağlanma kuramının önemini vurgulamaktadır. Psikolojik doğum sırası, bireyin yetişkin hayatındaki ilişkilerinin belirleyicisidir. Evlilik ilişkisi ile kurulan aile toplumun temel yapı taşı olarak değerlendirilmekte ve içinde bulunulan süreci sağlıklı atlatabilmek için yılmaz ailelerin varlığı önem taşımaktadır. Alan yazında psikolojik doğum sırası, bağlanma stilleri ve aile yılmazlığı kavramlarının ayrı ayrı çalışıldığı gözlenmekle birlikte, yapılan çalışmalarda özellikle evli bireylerde bu kavramların birbiriyle ilişkisinin incelenmediği gözlemlenmiştir. Evli kadınların psikolojik olarak algıladıkları konumlarının ve erken çocukluk dönemlerinde kurdukları bağlanma stillerinin yetişkinlik hayatında kuracakları aile içerisindeki yılmazlık davranışları arasında ne tür bir ilişki içinde olduğunun bilinmesi, Covid-19 Pandemisi içinde boşanma oranlarının artış gösterdiği de dikkate alındığında, önleyici ve koruyucu çalışmalar yapabilmek açısından konu alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki hipotezler sınanacaktır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri yaş değişkeni tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri evlilik süresi değişkeni tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri eğitim düzeyi değişkeni tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri psikolojik doğum sıraları tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri bağlanma stilleri tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri yaş, eğitim düzeyi ve evlilik süresi değişkenlerinin üçünün birlikte yer aldığı model tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri psikolojik doğum sıraları, cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerinin dördünün birlikte yer aldığı model tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile yılmazlık düzeyleri bağlanma stilleri, psikolojik doğum sıraları, cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerinin beşinin birlikte yer aldığı model tarafından anlamlı ve pozitif bir şekilde yordanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireylerin çocukluk dönemindeki tecrübeleri, davranışlarının biçimlenmesinde rol almakla birlikte, yetişkinlik dönemindeki ilişkilerinde önemli bir paya sahiptir. İlerleyen dönemlerde sağlıklı bir birey olmak çocukluk yaşantılarını sağlıklı geçirmek ile ilgilidir. Hazan ve Shaver (1994)'a göre bireyin yaşam sürecinin ilk dönemlerinde bakım vereni ile çocuk arasında kurulan ilişki, yetişkinlik döneminde de kendisi ve başkaları ile olan etkileşimindeki zemini oluşturmaktadır.

Erken yaşta kurulan ilişkiye yeni figürler eklenerek yaşamın ilerleyen dönemlerinde de bu yakınlık sürdürülmeye devam etmektedir (Bowlby, 1969; Masterson, 2008). Bowlby (1969)'e göre bireyin yetişkinlikte iletişim kuracağı kişilerle oluşturacağı ilişkinin niteliği ve diğer insanların bireyden beklentileri, kişinin çocukluğunda temel bakım vereni ile kurduğu bağlanma davranışıyla değerlendirilmektedir. Çocukluk dönemlerini sağlıklı geçiren bireylerde, temel bakım veren kişi ile bebek arasındaki ilişki ve bu etkileşimin kalitesinin etkisi olduğu vurgulanmaktadır. İlaslan (2009)'a göre çocukluk yaşantılarındaki etkileşimler ve edinilen kazanımlar yetişkinlik dönemindeki kişilerarası ilişkilerindeki temsilleri oluşturmaktadır.

Shaver ve Clark (1994)'a göre insan dünyaya geldiği ilk andan itibaren annesi ya da anne yerine koydukları kişiler ile etkileşim halindedir. İnsanın sosyal yönüne ilişkin ilk adımlar bakıcısıyla temas kurmaya başlaması ile gözlenir. Adler (1985)'e göre anne, çocukla sosyal yaşam arasında köprü görevini üstlenir. Bebeğin dünyaya gözlerini açtıktan sonra temel bakım vereni ile arasında olduğu düşünülen bağlanmanın sağlıklı bireylerin yetişmesi için gerekli olduğunu belirten ilk kuramcı Bowlby'dir. Bowlby (1979) temel bakım veren kişi ile çocuk arasında oluşan bu güçlü duygusal bağı, bağlanma kavramıyla açıklamaktadır. Bowlby (1979) bağlanma davranışının erken çocukluk döneminde ilk kez kurulmaya başladığını, beşikten mezara kadar sürdüğünü ve çocuklukta yok olmayıp yaşamları boyunca devam eden bir süreç olarak ifade etmektedir. Bowlby (1973) erken çocukluk döneminde oluşturulan bağlanma stiline ve bilişsel süreçlerin değişikliğe uğramadan, ergenlik ve erişkinlik dönemlerinde de benzer şekilde süregeldiğini belirtmektedir (Hazan ve Shaver, 1987).

Bowlby (1988)'e göre bebeklik ve çocukluk yaşantılarında aileyle kurulan ilk duygusal bağ, bireyin kimlik kazanımının olduğu ergenlik dönemini ve yetişkinlik dönemindeki yaşantılarını etkilemektedir (Collins, 1996). Bowlby (1973) anne ile çocuk arasında oluşacak güvenli bağlanmanın çocuğun yaşamını olumlu yönde değiştireceğini ve kuracağı ilişkilerin de sağlıklı olması için güvenli bağlanmanın olması gerektiği görüşündedir (Bowlby, 1980). Masterson (2008) güvenli bağlanmayı

çocuğun mental, duygusal ve sosyal becerilerini oluşturan bir zemin olarak tanımlamaktadır. Bağlanma stilleri bireylerin kişilerarası ilişkilerindeki zihinsel süreç ve davranışlarını ilgilendiren karakteristik bağlanmalarını temsil etmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2008). Çocukla bakım veren kişi arasındaki ilişkinin tutarsız olması ve yaşantıların tekrarlanması çocuğun kendine güvenini zedeleyebilir ve ayrılma eğilimine neden olabilir. Yetişkin olan birey kuracağı her ilişkide erken çocukluk yıllarındaki olumsuz yaşantıları telafi etmek için hareket eder. Masterson (2008)'a göre yetişkinler özellikle duyguların ön planda olduğu ilişkiler kurduğunda, karşısındaki bireyin tepkilerini algılamakta güçlük geçtiklerinde, olumsuz çocukluk yaşantılarının yeniden harekete geçeceğini ve istenmeyen tepkiler sergileyeceklerini öne sürmektedir.

Erken çocukluk yıllarında oluşan bağlanma tamamlayıcı iken, yetişkinlik döneminde bağlanma karşılıklı ilişkiye dayanmaktadır. Sheldon-Keller ve West (1994) yetişkinler arasındaki ikili ilişkilerde, erken çocukluk döneminde bakıcısı ile bebek arasında oluşan ilişkinin aksine adil ve eşit homeostazi içerisinde olduğunu belirtmektedir. İlişki içerisindeki bireylerin her ikisi de korkar, incinir, yaralanır ve bireyler partnerinin ihtiyacı olduğunda ona destek verir. Mikulincer, Shaver ve Schacner (2003) yetişkin ilişkilerinde partnerlerin her ikisinin kişilik özelliklerinin ve birlikteliklerinin, duygularını ve davranışlarını etkileyeceğini belirtmektedir. Hazan ve Shaver (1987)'a göre erişkin ilişkilerinde güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma olarak sınıflandırılan üç farklı bağlanma tarzı vardır. Güvenli bağlanan bireylerde kişilerin kendilerine olan saygısı yüksektir ve yakın ilişkilerinde içten bir şekilde ilişki kurabilirler. Shaver ve Mikulincer (2008)'a göre bu bireyler duygusal olarak kendilerini açık bir şekilde ifade ettikleri için uzun süreli ilişkilerde kendilerini eşlerine adayabilmektedir.

Adler (1927) anne ile çocuk arasında kurulan ilişkiyi daha çok doğum sırası üzerinden değerlendirmektedir. Bakırcıoğlu (2010) kardeşler arasındaki ilişkinin annenin tutumları ve bu tutumun çocuğun aile içerisindeki pozisyonuna göre değiştiğini öne sürmektedir. Çocuğun aile içerisindeki doğum sırası, ailenin yanı sıra diğer kardeşleri arasındaki pozisyonu açısından da önemlidir. Doğum sırası çocuğun

kardeşler arasında dünyaya geliş sıralamasıdır ve bu sıralamayı Adler (1924) en büyük, en küçük, ortanca ve tek çocuk olarak tanımlamaktadır. Pozisyonlarına göre farklılaşan doğum sıraları olumlu ve olumsuz özelliklere sahiptir. Shulman ve Mosak (1977)'a göre doğum sırası toplum içerisinde çocuğa sunulan bir konumdur ve kişinin yetişkinlik yaşamında da payı büyüktür. Anne ve babaları tarafından aşırı hoşgörü ve kızgınlık arasında bir tutumla yetiştirilen ilk çocuklar, kardeşlerinin dünyaya gelmesiyle birlikte kendilerine bakım veren kişilerin sevgisini ve ilgisini paylaşmak zorunda kalmaktadır. Son doğan çocuklar ise ailelerinin gözünde hiç büyümeyen ve pohpohlanan çocuk olmakta, ortanca çocuklar kendisinden önce doğan kardeşler arasında kendilerine zayıf hissetmektedir Yaşamları boyunca sevginin ve ilginin merkezinde olan tek çocuklar ise ilerleyen zamanlarda bu ilginin devamını bekleyebilmektedir. Bakırcıoğlu (2010) ilk doğan çocukların annesinin sevgisinin zorunlu olarak azalmasının sonucunda terk edilmişlik duygusu yaşayabileceğini öne sürmektedir.

Psikolojik doğum sırası yetişkinlik hayatında karşı cinsle ilişkilerini, romantik ilişkilerini etkilemektedir (Kalkan, 2008). Bireyleri birbirine bağlayan, onlara belli bir statü sağlayan ilişkiler sistemi olarak tanımlanan evlilik ilişkisi ile kurulan aile toplumun temel yapı taşı olarak değerlendirilmekte ve güçlü bir toplum için yılmaz ailelerin varlığı önem taşımaktadır. Aile yılmazlığı, aile danışmanlığı alanında oldukça yeni ve özgün bir kavramdır ve aile içerisinde kriz ve zorluklar karşısında koruyucu ve iyileştirici bir faktördür (McCubbin ve McCubbin, 1993). Patterson (2002) aile yılmazlığını, yaşamın zorlukları ya da kriz durumları karşısında aile bireylerinin iç ve dış kaynaklarını referans alarak mücadele edebilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Greff, Ide ve Vansteenwengen (2006) tanımına göre ise aile yılmazlığı, risk durumlarında ailenin ayakta kalabilmesi, yeniden dengeyi kurabilmesi, sağlıklı aile işleyişini sürdürebilme becerisidir.

Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında, ilgili literatürde yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalarda bağlanma stilleri, psikolojik doğum sırası ve aile yılmazlığı değişkenlerinin birbiriyle ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bağlanma kuramına olan ilgi son dönemlerde oldukça artmıştır ancak çocuğun doğum sırası ile

ilgili çalışmalara çok rastlanmamaktadır. Erken ocukluk döneminde kurulan bu bağın psikolojik doğum sırası ile birlikte incelenmesi bununla birlikte elde edilecek verilerin evli kadınlarda değerlendirilmesi çalışmaya geniş bir perspektif sunacağı düşünülmektedir. Aile yılmazlığı aile danışmanlığı alanında yeni bir kavramdır ve ilgili kavramlarla ilişkisinin incelenmesinin literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya katılan 505 evli kadının Kişisel Bilgi Formu, Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri leği, White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri ve Aile Yılmazlık leği’ni objektif ve içtenlikle doldurduğu varsayılmaktadır.

“Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri leği”, “White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri” ve “Aile Yılmazlık leği” araştırma kapsamında ölçmeyi amaçlanan değişkenleri test edecek niteliktedir.

“Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri leği”, “White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri” ve “Aile Yılmazlık leği” güvenilirlik ve geçerliliği uzman kişilerce yapılmış güvenilir ve geçerli ölçeklerdir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, evli kadınların bağlanma stilleri, psikolojik doğum sırası ve aile yılmazlık düzeylerini kapsamaktadır. Araştırmanın verileri pandemi dönemi koşullarında Google Form aracılığıyla online olarak toplanmıştır. 505 evli kadın ile sınırlı tutulmuştur.

Çalışmada kullanılan veriler “Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği”, “White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri” ve “Aile Yılmazlık Ölçeği” nden alınan verilerle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Psikolojik Doğum Sırası: Psikolojik doğum sırası, bireyin kendi ailesi içerisinde kendini algılayışı ve buna göre kendisini konumlandırması olarak tanımlanmaktadır (Stewart, 2004).

Bağlanma: Bağlanma, bireylerin erken çocukluk yıllarında oluşan temel bakım veren kişi ile arasında geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlanmaktadır (Bowlby, 1982).

Bağlanma Stilleri: : Erken çocukluk dönemlerinde biçimlenen ve yaşam boyu süreklilik gösterdiği düşünülen ilişki kurma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Bowlby, 1969; 1973;1980;1982).

Aile Yılmazlığı: Aile yılmazlığı, yaşamın zorlukları ya da kriz durumları karşısında aile bireylerinin içsel ve dışsal kaynaklarını kullanarak mücadele edebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Patterson, 2002).

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde, kavramsal tanımlamalara, açıklamalara ve bu kavramlarla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Psikolojik Doğum Sırası

Bireyin kişilik gelişimini, düşünce biçimlerini, davranışlarını, çocukluk dönemini nasıl bir aile ortamında geçirdiği etkilemektedir. Adler (1985) aynı aile ortamını paylaşan çocukların kardeşler arasındaki dünyaya geliş sıralarından dolayı gelişim açısından farklı özellikler geliştirdiklerini belirtmektedir. Gerçek doğum sırası çocuğun aile içerisindeki pozisyonudur ve kardeşleri arasında kaçınıcı sırada dünyaya geldiğini göstermektedir (Epli-Koç ve Kalkan, 2008; Kalkan ve Koç 2008; Çakır ve Şen, 2012). Başaranoglu (2011)'na göre ise gerçek doğum sırası, her ailede benzer özellikler gösteren bir kavramdır.

Adler (1927) doğum sırasındaki konumuna göre her çocuğun anne ve babasıyla farklı yaşantılar geçirmesiyle birbirinden farklı kişilik özelliklerine sahip olduğunu ve aynı ailedeki çocukların aynı çevre içine doğmadıklarını farklı bir psikolojik atmosferle karşılaştığını belirtmektedir. Sullivan ve Schwebel (1996)'e göre aynı aile ortamını paylaşan her bir bireyin farklı bir konumu vardır. Eckstein, Sperber ve Miller'e (2009) göre çocuklar aynı aile içerisinde doğarsa bile farklı ailenin çocukları gibi farklı özellikler gösterebilmektedir. Adler (1927)'e göre aynı aile atmosferini paylaşan çocuklar eşit veya benzer koşullar altında olmaz dolayısıyla çocuklar doğdukları aileye uyum sağlamak için birbirinden farklı karakteristik özellikler, baş etme stratejileri geliştirmektedir. Adler (1924) bu farklılaşmanın kaynağını, bireylerin kendilerini aile içerisindeki algıladıkları konum olarak ifade etmektedir. Bu durum,

doğumun gerçek sıralamasının yanı sıra çocuğun aile içindeki yeri hakkında algılamasının önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Stewart (2004) psikolojik doğum sırasını, bireyin ailesi içerisindeki kendi durumunu algılayış şekli ve bu algılamasına göre kendisini konumlandırması olarak tanımlamaktadır. Campbell, Stewart ve White (1991) tarafından yapılan çalışmalarda, çocukların anne ve babalarının gözünde nasıl bir konumda olduklarına dair algılayışı, gerçek doğum sırasından daha önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Adler (1927) bireyin kardeşlerinin varlığının kişilik gelişimini etkilediğini belirten ve özellikle kardeşlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinin kalitesini ön planda tutan ilk kuramcıdır. Doğum sırası, bireysel psikolojide kişiliğin belirleyicisi olarak yaygın olarak kabul edilmektedir (Ansbacher ve Ansbacher, 1956; Shulman ve Mosak, 1977; Toman, 1959; Manaster, 1977; Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White ve Kern, 2003). Adler (1985)'e göre kardeşler arasındaki pozisyonların farklı olmasından dolayı çocukların gelişimi değişiklik göstermektedir. Jefferson, Herbst ve McCrae (1998) doğum sırasını, çocuğun psikolojik gelişimini ve aile içerisindeki pozisyonunu etkileyen önemli bir çevresel etken olarak tanımlamaktadır. Aynı aile atmosferindeki çocukların pozisyonu birbiriyle aynı olmamakla birlikte doğum sırası için değişmeyen kurallardan söz edilememektedir ve Adler (1985)'e göre değerlendirmeye alınması gereken doğumun gerçek sıralaması değil, aile içerisinde çocuğun kendi durumunu algıladığı pozisyonudur.

Shulman ve Mosak (1977) doğum sırası pozisyonunu yetişkin yaşamında iz bırakan ve yetişkin kişiliğini etkileyen bir kavram olarak tanımlamaktadır. En başından beri doğum sırası kavramını, Adler (1927) çocuğun gerçek doğum sırası değil, algıladığı konum olduğunu ifade etmektedir (Ansbacher ve Ansbacher, 1956). Algılanan konum en önemli faktördür. Doğum sırası kavramını, Adler'in (1924) kavramsallaştırmasına en çok benzeyen bir şekilde işlevselleştirmek için, birçok araştırmacı araştırmalarında algılanan ya da psikolojik doğum sırası terimini kullanmıştır. Psikolojik doğum sırası genel olarak kişinin aile dizilimindeki konumunu algılama ve yorumlama biçimi olarak tanımlanmaktadır (Campbell, Stewart ve White, 1991; Greene ve Clark, 1970).

Leman (1997)'a göre doğum sırası, bireyin nasıl karakterde bir insan olacağı, evleneceği insanı, hangi meslekleri seçeceğini, anne-baba rollerini yordamaktadır. Çocuğun dünyaya gözünü açtığı ilk ortam ailesidir, dolayısıyla ilk yakın temas aileyle olmaktadır. Ebeveynler ve çocuklar arasındaki etkileşim akıcı ve dinamiktir. Aileye yeni bir üye katıldığında tüm sistem değişmektedir. Ebeveynlerin aile ortamına yeni katılan her çocuğa nasıl bir tutumla yaklaştığı, çocuğun ileriki yaşamlarındaki davranış şeklini ve kişiliğini belirlemektedir. Anne ve baba ile kurulan temasın yanı sıra, kardeşler arası ilişkilerin ve doğum sırasına göre algılanan pozisyonun da bireyin karakteristik özelliklerinde ve yetişkin hayat tarzında belirleyici rolü vardır (Adler, 1927; 1949; 1971). Lohman, Lohman ve Christensen (1985) doğum sırasının kişilik özellikleri, düşünme tarzları, bireyin hayatındaki hedefleri gibi alanlarda etkilediğini ifade etmektedir.

Adler (1971) yaşamın anlamını kişinin yaşadığı toplum içerisinde kendi konumunu bulması olarak tanımlamaktadır. Adler (1924)'e göre bireyler doğdukları andan itibaren kendilerini yetersiz görürler ve hissettikleri yetersizlik duygusuyla başa çıkabilmek için kendilerine bir pozisyon bulmaya çalışmaktadır. Bireylerin kişilik özelliklerinin gelişmesinde yetersizlik duygularının rolü büyüktür. Doğum sıralamalarının birbirinden farklı olmasının sonucu olarak bireyler hissettikleri yetersizlik duyguları ya da Adler'in (1949;1971) tanımıyla aşağılık kompleksi içindeler ise işlevsiz karakteristik özellikler geliştirmelerinin olasılığı yüksektir.

Bireyler hayatta üstünlük kurma mücadelesi içindedir (Adler, 1937). Adler (1949)'e göre kardeşler arasında büyük veya küçük olmak, güç mücadelesinde kardeşlerin farklı kişilik özellikleri geliştirmesine sebep olmaktadır. Adler (1927) temelde bireylerin üstün ve vazgeçilmez olma çabalarına odaklanmaktadır. Adler (1927) ilk doğan, ortanca doğan, en küçük ve tek çocuk olarak yetiştirilen dört farklı stil belirlemiştir. Çok sayıda kuramcı bu dört doğum sırası sınıflandırmasını tanımlamıştır (Ansbacher ve Ansbacher, 1956). İlk doğanlar genellikle mükemmellik için çaba gösterir ve yetişkinleri memnun etme ihtiyacı duyar (White, Campbell, Stewart, Davies ve Pilkington, 1997). Başkalarının rahatlığı için kendilerini sorumlu hissederler (Ansbacher ve Ansbacher, 1956) ve başarılı olmak için güçlü bir

motivasyonları vardır (Philipps, Bedeian, Mossholder ve Touliatos, 1988). İlk doğan çocuklar otoritenin konumuna ve kuralların önemine saygı duyarlar (Ansbacher ve Ansbacher, 1956; Schulman ve Mosak, 1977). Ortanca çocuklar büyük ve küçük çocuk arasında kalmış hissedebilirler. Schulman ve Mosak (1977)'a göre kendilerini rakiplerle çevrili olarak görmektedir. Ortanca çocuklar adaleti sağlamak için barışçıl olabilirler. En küçük çocukların birden çok rakibi vardır ve üstesinden gelmesi gerekmektedir bu nedenle yetersizlik duygusunu yaşayabilirler (Ansbacher ve Ansbacher, 1956).

Sulloway'in kuramı kardeşlerin birbirinden farklı karakteristik yönler geliştirmesi konusunda Adler'in kuramıyla benzerlik göstermektedir. Ancak Sulloway (1996) doğum sırasının kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini farklı bir bakış açısıyla ele almaktadır. Sulloway'in kuramının temeli evrim teorisine dayanmaktadır. Darwin (1872) anne-baba-çocuk çatışması, kardeşlerin çatışması, hemcins çatışması ve cinsiyete göre değişen ebeveyn yatırımı olmak üzere dört temel çatışmadan bahsetmektedir. Kardeşler arasındaki mücadelenin ailenin sınırlı imkânlarını elde etmek için olduğunu iddia etmektedir. Kardeşler arasındaki çatışmanın anne-baba-çocuk çatışmasında rolü olduğunu vurgulamaktadır. Evrimci perspektiften ele alındığında Darwin (1872) dünyaya gelen ilk çocuğun hayatta kalma açısından daha avantajlı bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Sulloway (1996) büyük çocukların, fiziksel olarak genç yaştaki kardeşlerinden daha üstün oldukları için diğer kardeşleriyle rekabet ederken daha avantajlı olduğunu vurgulamaktadır. İlk doğanların baskın davranış gösterme olasılığı daha yüksektir ve bu nedenle daha az kabul edilebilir hale gelirler. Küçük kardeşler bu özellikler bakımından dezavantajlı konumda oldukları için ebeveynlerinin gözdesi olabilir ve ebeveynleri küçük çocukları büyük kardeşlerinden koruma eğilimine girebilirler.

Sulloway (1995) bireylerin aile içerisindeki duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için farklı pozisyonlar geliştirerek kardeşler arasındaki rekabeti azaltmaya çalışma eğiliminde oldukları fikrini ortaya atmıştır. Her çocuk ebeveyninin ilgisini kazanmak amacıyla farklı karakteristik özellikler sergilemektedir. Sulloway (1996)'e göre ilk doğanlar ebeveynin ilgisini üzerine çekmektedir. Bu sebeple ilk çocuğun aile

değerlerine, oluşturulan aile kurallarına saygı göstermesi ve anne babanın beklentilerini karşılama olasılığı daha yüksektir. Ailenin beklentilerini karşılamak için sorumluluk hisseden büyük çocuklar daha özenli davranabilirler. Dolayısıyla daha hırslı, başarı odaklı ve organize davranma olasılıkları yüksektir. Büyük çocuklar aile içerisindeki pozisyonlarını kaybetmemek için aile bireylerine karşı daha itaatkâr davranışlar sergiler, kardeşlerine göre daha uyumlu ve anne babalarına daha bağlıdır. Lohman, Lohman ve Christensen (1985) ilk doğanlarla ilgili yaptıkları bir çalışmada, bu çocukların kendilerini yetiştirirken doğru ve yanlış davranış standartlarını göz önünde bulundurmasında, kardeşlerinden daha yüksek puan aldıklarını ve başarı odaklı oldukları sonucuna ulaşmıştır. İlk rol seçimine sahip olan ilk doğanlar, okuldaki başarı ve sorumlu davranış yoluyla ebeveynlerini geleneksel şekilde memnun etmeye çalışırlar. Ancak, diğer kardeşler geldikçe, kardeş statüsü hiyerarşisindeki doğal önceliklerine yönelik tehditlerle ilgilenmeye başlarlar. Sulloway (1996)'e göre ortaya çıkan karakter vicdanlı ve muhafazakârdır. İlk doğanlar psikometrik zekâ testlerinde daha iyi performans gösterirler ve daha yüksek puan alırlar (Bjerkedal, Kristensen, Skjeret ve Brevik (2007). Leman (1997) büyük çocukları, başarılı, kaygılı, hırslı, stresli, sosyal, aile bireylerine düşkün, nevroitik, sorumluluklarının farkında ve geleneksel olarak tanımlamıştır (Melillo,1983). Lohman, Lohman ve Christensen (1985)'a göre ilk doğanlar kendilerini daha çekici bulmaktadır.

Son doğan bireyler ise ebeveynin ilgisini kazanmak için farklı bir strateji arayışındadırlar. Dolayısıyla aile içerisinde belirlenen kurallara, ailenin değerlerine, beklentilerine daha az ilgilidirler. İlk doğan çocuklar gibi aileyle özdeşleşemeyen son doğan çocuklar, otorite figürlerini sorgulayabilir, kendi fikirlerini ortaya sunabilirler. Son doğan bireyler, kardeşler ve diğer aile üyeleri arasındaki çatışmayı önleyici uzlaşmacı bir stratejiye sahiptir. Ailenin ilgisini kazanmak için farklı stratejiler geliştirirler. Son doğanlar birbirinden farklı kişilik özellikleri geliştirmenin yanı sıra, anne babalarının ilgisini kazanmak için farklı alanlara yoğunlaşma eğiliminde olurlar. Crouter, McHale ve Whiteman (2007) farklı ilgi ve yetenek arayışında olan küçük çocukların aile içerisinde daha fazla seçeneğe sahip olduklarını, ailenin sınırlı olanaklarına farklı şekilde ulaşabildiklerini ve aile içerisindeki vazgeçilmezliklerini sağlamayı mümkün kılmaya çalıştıklarını belirtmektedir. Kendilerini savunmanın

başka yollarını arayan daha sonraki doğanlar, sosyal desteğe güvenme ve daha dışadönük olma eğilimindedir.

Daha sonra doğanlar, ebeveynlerinin gözünde kendilerini ayırt etmenin alternatif yollarını ararken, ilk doğanlar daha yüksek statü için çalışmaya devam eder. Buna göre, empatik kişilerarası bir üslup, benzersizlik arayışı ve hem eşitlikçi hem de otorite karşıtı olan yetişkin bir karakter geliştirirler. Sulloway (1996) ilk doğanları isyan etmek için doğarlar olarak tanımlamaktadır. Sulloway (1996) ilk doğanların daha endişeli ve öfkeli, daha sonra doğanların ise daha depresif, savunmasız, bilinçli ve dürtüsel olacağını öngörmektedir. Corey (2008) ise küçük çocukları maceraperest, yenilikleri seven, sevecen, işbirliğine yatkın, duygudaşlık düzeyi ve popülerite oranı yüksek olan bireyler şeklinde tanımlamaktadır.

Shulman ve Mosak (1977)'a göre ilk doğanlar kardeşleri doğana kadar aile içerisindeki tek çocuk oldukları için çevrelerinde ilginin merkezinde olmaktadır. Her dönemde ilk ve tek olmak isterler. Adler (1927)'e göre ilk doğanlar kendilerine verilen sevginin merkezinde oldukları için kendilerini diğerlerinden daha değerli hissetmektedir. Corey (2007) bulundukları aile içerisinde ilgilenilen tek kişi olmaları nedeniyle beklenmedik bir zamanda bir kardeşe sahip olan çocukların, bulundukları pozisyonu kaybettiklerini ve kendilerini bir anda ilginin dışında bulduklarını ifade etmektedir. Adler (1956) aileye yeni bir üyenin katılmasıyla ilk doğanın sahip olduğu ilgi odağını kaybetmesini tahttan indirilme olarak ifade etmektedir. Adler (1924) ilk çocukların tahttan indirilme durumunu problemli olarak değerlendirmektedir. Corey (2008) ilk çocukların kardeşlerinin doğumuyla birlikte anne ve babalarının ilgisini kendilerine rakip olarak gördükleri kardeşleriyle paylaşmak zorunda olduklarını ifade etmektedir (Sullivan ve Schwebel, 1996). Adler (1985) kardeşlerinin doğmasıyla ilk çocukların sahip oldukları güçlerini kaybettiklerini hissedebileceklerini belirtmektedir. İlk doğanlar yaşamındaki otoritenin, sahip olduğu gücün ve imkânlarının kardeşlerinin eline geçmesinden korkabilir (Yanbastı, 1990). Bu nedenle büyük çocuklar güçlü konumlarını ve üstünlüklerini geri kazanmak için mücadele ederler ve sahip olduğu konumu elde edemezlerse bunun üzüntüsünü yaşayabilirler (Adler, 1994).

Büyük çocuklar daha sorumlu, uyumlu, geleneksel, itaatkâr, mükemmeliyetçi ve aile değerlerine bağlıdır. Hayatlarında örnek olarak yetişkinleri gördükleri için onların özelliklerini hayatlarıyla özdeşleştirirler, onlar için ebeveynlerinin onayını almak ve onları memnun etmek değerlidir. Ashby, Kenny ve LoCicero (2003)'ye göre büyük çocuklar aile kurallarına ve aile içerisindeki otoriteye saygı duymaktadır.

Adler (1994) küçük kardeşlerinin aileye katılmasıyla tahttan indirilen ilk doğanların, aile içerisindeki kaybettikleri konumlarını ve sahip oldukları ilgiyi tekrar kazanabilmek için çevrelerini kontrol etmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Stewart (2004) büyük çocukların genellikle kendilerinden küçük kardeşlerinin bakımında sorumluluk aldığını, onların davranışlarını kontrol altına almaya çalıştıklarını belirtmektedir. Kontrolün kendilerinde olmasını isteyen ilk doğanların, Herrera, Zajonc, Cichomski ve Wieczorkowska (2003)'na göre sonradan doğanlara göre liderlik yeteneği daha güçlüdür. Güneysu (1982) ilk doğan çocukların diğerlerine göre sahiplenme duygusuna daha fazla sahip olduğunu, toplum içerisinde daha fazla güç ve otoriteyle birlikte yüksek bir mevkide olduğunu belirtmektedir. Demiray (2015)'a göre işbirliğine yatkın olan büyük çocuklar iyi birer takım oyuncusudur, düzenli ve dakiktirler. Hırslı ve girişimcidirler, başarılı olmak için fedakârlığı göze alırlar (Demiray, 2015). Öte yandan anne ve babalar ilk çocuklarından daha fazla beklenti içerisinde ve iyi bir performans sergilemesini isteyen bir tavır içinde oldukları için, Leman (1997) ilk doğanların kendilerini yetersiz veya kusurlu hissettiklerini belirtmektedir. Gilbert ve Morawski (2005) tarafından yapılan çalışmada ilk doğanların kriz durumlarında diğerlerine göre kırılabılır olduğu ve yenilikler karşısında zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tek çocuklar ilgi odağı olmaya alışkıdır (Ansbacher ve Ansbacher, 1956; Ferguson, 1984). Hayatları boyunca sevgi ve ilginin odak noktası olan tek çocuklar her zaman ilginin merkezi olmak isteyebilirler ve ileriki yaşamlarında da bu davranışları bekleyebilirler. Kılıçarslan (2014)'a göre bu ilgiyi herhangi bir ortamda görmediklerinde hayal kırıklığı yaşayabilir, saldırgan davranışlar sergileyebilir veya içlerine kapanabilirler. Ebeveynleri tarafından hayatın merkezi olarak görüldüğü için benmerkezci olabilir, kendi fikirlerine önem verir ve kararlarını uygulamaktan

çekinmezler (Demiray, 2015). Kardeşlerinin dünyaya gelmesi fikriyle birlikte sahip oldukları pozisyonlarını yitirme korkusu kendilerine haksızlık yapılacağını düşünmelerine sebep olmaktadır (Adler,1985). Anne ve babaları tarafından aşırı korundukları için bağımlı kişilik geliştirebilirler (Kılıçarslan, 2014). İşlerini başkalarının yapmasına alışkın olan tek çocuklar, birilerinin kendilerini yönlendirmesine ve onaylamasına ihtiyaç duyarlar.

Roberts ve White (2001) tek çocuğu, ailenin bütün ilgisinin üzerinde olması, bütün zamanlarının bölünmeden tek çocuğa aktarılması, rekabet konusunda çevresinde kimsenin olmaması olarak değerlendirilmektedir. Çakır ve Şen (2012)'e göre tek çocuklar yalnız büyüdüğü için toplumsal kuralların geliştirdiği ortamlardan da uzak kalabilmektedir. Kuralsız bir ortamda yetiştirilen tek çocuklar sosyal ortamlarda bencil, şımarık, alıngan, dikkatin odağında olmaktan hoşlanan davranışlar sergileyebilir (Ersanlı, 1996). Ebeveynleri tarafından pohpohlanarak yetiştirilen tek çocuklar, hatalı davranışlar sergileme eğiliminde olurlar. Leman (2011) hayatında karşısına çıkan güçlüklerle kendisinden önce ebeveynleri harekete geçtiği için mücadele gücünü kendisinde bulmayan tek çocukların düşük özgüvene sahip olabileceğini ifade etmektedir. Tek çocuklar sürekli olarak pohpohlandıkları için hayatta mücadele etme becerilerini geliştiremediği öne sürülmektedir (Leman, 2011).

Shulman ve Mosak (1977) tek çocukların başarılı bir şekilde yönlendirildikleri takdirde ilk doğanlarla benzer özellikler göstereceklerini belirtmektedir. Ancak kendilerini geliştirebilecekleri ortamlardan yoksun bırakıldıklarında, çocuklarla işbirliği yapma, paylaşımda bulunmayı öğrenememe gibi problemler ortaya çıkabilmektedir (Corey, 2008). Öte yandan anne ve babalarının olumlu tutumları sonunda tek çocuklar da diğer çocuklar gibi uyumlu bir hayat yaşayabilirler. Ayrıca tek çocuğa sunulan maddi ve manevi kaynakların kısıtlanmaması bu çocukların başarılı olma şansını artırabilir.

Ortanca çocuklar aile içerisinde ortaya çıkan anlaşmazlıklarda arabulucu bir rol edinerek barışı sağlayabilir, başkalarıyla iyi geçinmeyi bilir. Leman (2011) ortanca çocukların ilerleyen dönemlerde ilişkilerinde bu özelliklerinden dolayı dengeli ve tek eşli bireylere dönüşeceğini ifade etmektedir. Shulman ve Mosak (1979)'a göre büyük ve küçük kardeşleri arasında kendilerini sıkışmış hisseden ortanca çocuklar kendilerini yetersiz hissettikleri için kardeşleriyle rekabet içerisinde görebilmektedir. Memet (2010)'e göre otoritelerle sorun yaşamayan fakat yetersizlik duygusu ve özgüvenle mücadele etmeye çalışan ve sürekli olarak rekabet eden bir kişilik geliştirmesi olasıdır.

Stewart (2004)'a göre ortanca olan çocuklar ilk çocuğun aile içerisinde bulunduğu mevkiye ulaşmak için sürekli bir hırs içerisinde. Adler (1985) ortanca çocukların kardeşleriyle girdikleri bu rekabet ortamını, kendilerini daha iyi bir noktaya yükseltmek için yararlı olabileceği gibi aldıkları yenilgiler karşısında da yılmazlıklarının düşebileceğini, erken pes edebileceklerini, çabuk kırılacaklarını ifade etmektedir. Diğer kardeşleri kadar yetenekli olmadığı inancı ortanca çocuğun gelecek yıllardaki yaşamında ya tepki gösteren ve kendini geçme hırsı olan ya da yenilmeyi kabul ederek kötümser karakter oluşmasına sebep olabilmektedir (Geçtan, 1998; Campbell, Stewart ve White, 1991; White, Campbell, Stewart ve Pilkington, 1997). Öte yandan Adler (1985) ortanca çocukların güvenli bir konumda olduklarını düşünmektedir. Leman (1977) kendilerinden daha başarılı bir abi veya ablaya sahip olmalarının ikinci çocuklar için sorun olabileceğini belirtmektedir.

Kendilerinden sonra dünyaya gelen dolayısıyla tahtlarını ellerinden alacak kimse olmayan en küçükler ise her zaman ailelerinin gözünde en küçük olarak kalmakta ve kendilerine verilen ilgiyi hiçbir zaman paylaşmak zorunda hissetmemektedir. En küçük çocuklar kendilerine özgü bir karakter oluşturur. Yanbastı (1990)'ya göre küçük çocuklar ailelerinin gözünde her zaman en küçük çocuk olarak ifade edildikleri için benmerkezci davranabilmektedir. Son çocuklara olan tutum ileride bu çocukların her konuda ayrıcalık isteyen sorunlu bir kişilik geliştirmelerine yol açabilir. Stewart (2004) küçük çocukların daha çok dıştan denetimli olduklarını belirtmektedir (Campbell, Stewart ve White, 1991; Lester, Eleftheriou ve Peterson, 1992; Stewart, 2004). Adler (1985) en küçüklerin çok fazla

odak noktası olması ve ebeveynlerinin kaygısı altında yetiştirildikleri için bağımsızlıklarına kavuşamadıklarını belirtmektedir. Bununla beraber Geçtan (2008) en küçüklerin kardeşlerini kendilerinden daha güçlü ve yetenekli olarak algılamasından dolayı özgüvenlerinin daha düşük bununla birlikte yetersizlik hissedeceğini ifade etmektedir.

Küçük çocukların toplumsal ilerlemesi daha güç olabilir. Kendini kanıtlamaya çalışmak yerine toplumu önemsememeye başlayabilirler. Ansbacher ve Ansbacher (1956) en küçüklerin kendisinden büyük olan kardeşlerini model aldıklarını ve onlar gibi başarılı olmak için mücadele ettiklerini belirtmektedir. Ailenin son çocukları kendine özel bir yol çizmekte ustadırlar. Çünkü ailedeki diğer bireylerin düşünemediği gibi düşünüp farklı yolları kullanmak için o yolları geliştirebilirler (Corey, 2007). Şımartılarak yetiştirilen her çocuğun hayatta karşılaşacağı zorluklar en küçük çocuklar için de geçerlidir. En küçükler rekabet içerisinde fazla sayıda imkâna sahip olduğu için kendilerini oldukça iyi geliştirecektir. Karşısına çıkacak güçlükleri diğer kardeşlerinden çok daha hızlı bir şekilde çözüme kavuşturacaktır. Adler (1998)'e göre küçük çocuklar genellikle ailenin temel direği olur ve buna bir rastlantı gözüyle bakılamaz. Bütün bunların yanı sıra son çocuklar eğlenmeyi seven, vd arasında öne çıkan, sevecen, sıcakkanlı, bireyler olduğu söylenmektedir (Stewart, 2004). Adler (1956) en küçüklerin eğlenceli, özgür ve empati yeteneklerinin kardeşlerine göre daha ön planda olduğunu ifade etmektedir.

En küçük çocuklar genellikle dışa dönük, merhametli, insanların dikkatini çeken ve isteklerini yaptırabilen bireylerdir. Demiray (2015) son doğanları genellikle ailenin eğlence kaynağı ve aile içerisinde nasıl fark edileceğini bilen çocuklar olarak tanımlamaktadır. Leman (1997) en küçükleri, başına buyruk, dirençli, çabuk sinirlenen, eşleştiren, şımarık ve sabırsız olarak belirtmektedir.

2.1.1. Psikolojik Doğum Sırası ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu başlık altında psikolojik doğum sırasının çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Lohman, Lohman ve Christensen (1985) tarafından yapılan araştırma literatürde bu alanda yapılan ilk kazanım olarak değerlendirilmektedir. Yüz yetmiş çocuğun katıldığı bu araştırmada kardeşler arasındaki doğum sırası psikolojik açıdan incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde psikolojik doğum sırası ile doğumun gerçek sıralaması arasında önemli farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan en büyük çocukların %80'i büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olduğu görülmüştür. Karakter özellikleri olarak büyük çocukların ortanca çocuklara kıyasla kendilerini daha sosyal ve iyi tanımlayan konumda oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Son çocuklar ise yine tipik özelliklerine uygun bir şekilde kendilerini şımarık ve aileden ayrı bir pozisyonda nitelendirilmiştir.

Ekşi, Sevim ve Kurt'un (2016) 264 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırma, yetişkinlikteki bağlanma biçimlerinin yetersizlik ve psikolojik doğum sırası ile arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde kaçınmacı bağlanma stiline, büyük çocuk psikolojik doğum sırası ile arasında pozitif yönde, küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile negatif yönde anlamlı ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tek çocuk olma psikolojik doğum sırasının kaygılı bağlanma ve yetersizlik duygusu ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde bireyin kendisine yönelik değerlendirmeleriyle birlikte, aile içerisinde kendisini konumlandığı pozisyon ve bağlanma stillerinin yetişkin hayatındaki ilişkilerinin belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Campbell, Stewart ve Stewart'in (2001) kişilik özellikleri ve psikolojik doğum sırası arasında ilişki olup olmadığını inceleyen araştırmasında, psikolojik doğum sırasının alt boyutlarından olan büyük çocuk psikolojik doğum sırası ile dürtülerini kontrol edememe arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunurken, düzenli olma, başarı yönelimi ve baskın olma arasında pozitif yönde ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Campbell, Stewart ve White (1991) tarafından yapılan 556 mezun veya üniversite öğrencisinin katılımcı olduğu araştırmada psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası arasındaki ilişki incelenmiştir. White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri uygulanan araştırmanın sonuçları incelendiğinde gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın verileri incelendiğinde verilerin %39'unun gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırasında aynı iken, %61'inde gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırasının değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kalkan ve Koç (2008) tarafından gerçekleştirilen 436 üniversite öğrencisinin katıldığı bir araştırmada psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırmanın bulguları incelendiğinde, psikolojik doğum sırasının alt boyutlarından olan büyük çocuk psikolojik doğum sırası ve ortanca çocuk psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stratejilerinin alt boyutları olan boyun eğici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, sosyal destek arama, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım ile anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Küçük çocuk psikoloji doğum sırası ile boyun eğici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve iyimser yaklaşım arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Tek çocuk psikolojik doğum sırası ile kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım

ve boyun eğici yaklaşım ile anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kalkan ve Odacı (2010) tarafından yapılan 193 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada doğum sırası ile ana babaya bağlanma örüntüleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, psikolojik doğum sırası ile ana babaya bağlanma örüntüsü arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, psikolojik doğum sırasının, ana-babaya bağlanma örüntüsünün anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Yöntem, Öktem ve Artuç (2017) tarafından gerçekleştirilen 462 lise öğrencisinin katıldığı araştırmada psikolojik doğum sırası ile özgeciliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılmış olan araştırmanın sonuçları incelendiğinde, hem erkeklerde hem kadınlarda küçük çocuk psikolojik doğum sırasının özgeciliğin yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Küçük çocukların başkalarının onayını alma motivasyonunda olmadığı için yardım davranışı sergilerken çıkar gözetmediği sonucuna ulaşılmıştır. Büyük çocuk psikolojik doğum sırası, ortanca çocuk psikolojik doğum sırası ve tek çocuk psikolojik doğum sırasının ise özgeciliği yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White ve Kern (2003) tarafından 125 kız öğrenci üzerinde yapılan araştırmada psikolojik doğum sırası ve hayat tarzı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde bireylerin algıladıkları psikolojik doğum sırası ve hayat tarzı arasındaki ilişkinin, gerçek doğum sırası ve hayat tarzı arasındaki ilişkiden daha anlamlı düzeyde çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ashby, Locicero ve Kenny (2003) tarafından yapılan 136 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada psikolojik doğum sıraları ile çok boyutlu mükemmeliyetçilik arasındaki ilişki incelenmiştir. Ortanca çocuk psikolojik doğum sırasıyla uyumsuz mükemmeliyetçi ve mükemmeliyetçi olmayan arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile mükemmeliyetçi olmayan arasındaki ilişkinin anlamlı düzeyde çıktığı görülmüştür. Büyük psikolojik doğum sırası ve tek çocuk psikolojik doğum sırası ve mükemmeliyetçilik boyutları arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dede (2015), iki yüz yetişkin üzerinde yaptığı çalışmada psikolojik doğum sırasının, bireyci, toplulukçu ve ilişkisel benlik tipi üzerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde büyük çocuk psikolojik doğum sırası ile ilişkisel benlik tipi arasında pozitif, toplulukçuluk benlik tipi ile küçük çocuk psikolojik doğum sırası arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tek çocuk psikolojik doğum sırası ve toplulukçuluk benlik tipi arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

2.2. Bağlanma Stilleri

Kişinin belirli insanlara karşı geliştirdiği yakın olma eğilimi olarak tanımlanan bağlanma kavramı, bebek ile ona bakım veren kişi arasındaki ilişki sonucu oluşmakta ve bebek başkalarına karşı bu bağlanma örüntüsünü genellemektedir (Bowlby, 1980). Thompson (2002) bağlanma örüntüsünü, bakıcısı ile çocuk arasında kurulan etkileşimde, çocuğun kendisine temel bakım verenine karşı yakınlık ihtiyacıyla kendisini belli eden, özellikler stres durumlarında kendini gösteren süreklilik ve tutarlılık gösteren duygusal bir bağ olarak tanımlamaktadır. Schore (2001) bağlanmayı, duyguların karşılıklı olarak düzenlenmesi olarak tanımlamaktadır.

Bowlby (1958; 1969; 1973; 1982)'e göre içgüdüsel bir eğilim olarak tanımlanan bağlanma davranışının temel hedefi içgüdüsel ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bebekler ihtiyaçlarını karşılayarak kendilerini rahatlatan ve güvende tutan bakım verenleri ile yakınlık kurmak ve kurduğu bu yakınlık ilişkisini devam ettirmek için güdülenmiş bir bağlanma ihtiyacıyla dünyaya gelirler (Emerson ve Schaffer, 1964; Mizukami, Kobayashi, Ishii ve Iwata, 1990).

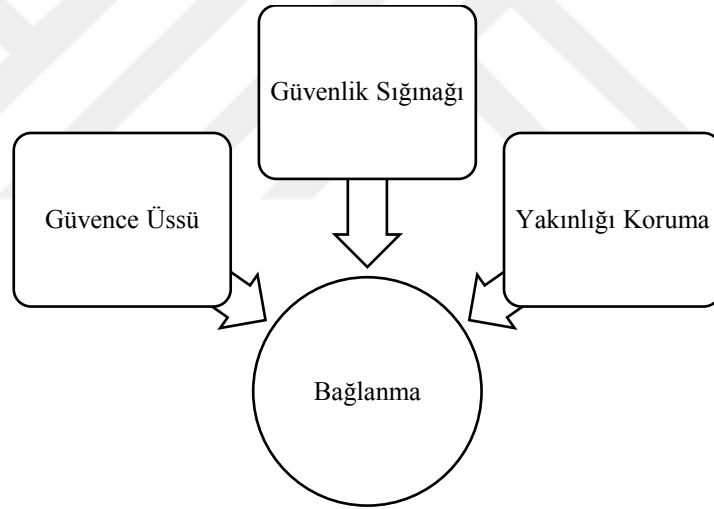
Davis, Tongeren, Hook, Davis ve Worthington (2003) çocuğun güven duyduğu bir veya birkaç kişi ile özellikle bebeklik döneminde birincil bakıcısı ile duygusal bağlar kurmaya çalışmakta olduğunu ifade etmektedirler. Tüzün ve Sayar (2006) 0-2 yaş aralığını içine alan bebeklik dönemini, çocuğun bedensel, bilişsel ve duygusal olarak gelişiminin en hızlı olduğu dönem olarak tanımlamaktadır. Bebeğin hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan beslenme, korunma, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılayan birincil bakıcısıyla arasında gelişen bağ, gelişimi için gerekli olan diğer ihtiyaçları için de önemlidir. Yeni doğan bir bebek bakım vereniyle arasında duygusal ve yapıcı bir ilişki kurmak ve bu bağın sürekliliğini sağlamak için emme, gülümseme, ağlama, dokunma gibi davranışlar sergilemektedir.

Hazan ve Shaver (2000)'e göre yenidoğan bebekler temel gereksinimlerinin ebeveynlerinin karşılama düzeyine göre başkalarına güven ve güvensizlik olarak iki duygu geliştirmektedir. Bowlby (1969)'e göre bağlanma örüntüsü koruyucu ve öğretici işleve sahiptir. Koruyucu işlevi çocuğun kendini tehlikede hissettiği zamanlarda anneye yakın olmasına yardımcı olmaktadır (Krause ve Haverkamp, 1996; Peluso, Peluso, White ve Kern, 2004). Bebeğin çevreyi keşfetmesi için de güvenli bir sığınak oluşturmaktadır (Bowlby, 1988; Crittenden, 1988).

Bağlanma davranışının kuramsallaştırılması neo-analitik perspektifin kurucuları olan Mahler, Kohut, Horney ve Bowlby tarafından gerçekleştirilmiştir. Neo-analitik bakış açısına göre insan dünyaya sosyal ilişki ihtiyacıyla gelir ve bu ihtiyacın temeli erken dönemde anne ile bebek arasında kurulan ilişkiye bağlıdır. Mahler, Pine ve Bergman (2003)'a göre bakım veren kişinin, bebeğin bireyselleşmesi ve benlik gelişimi için davranışlarının tutarlı olması, bebeğin kendini algılayışını ve

ilerleyen dönemlerde ikili ilişkilere bakışını etkilemektedir (Carver ve Scheier, 1998). Bebeğe birincil bakım veren kişilerin narsisistik ihtiyaçlarının sağlanması oranında çocuğun sosyal hayata adapte olabileceğini ve başkalarından beklentilerini de buna göre şekillendireceğini belirten Kohut (1959) bu durumu referans noktası olarak tanımlamaktadır (Carver ve Scheier, 1998). Dünyaya gelen her bebeğin terk edilme endişesine sahip olduğunu ifade eden Horney (2013) ise bu anksiyetenin yetiştiği ailedeki güven atmosferine göre değişiklik gösterdiğini belirtmektedir. Çocuğun bu kaygı sürecini yönetebilme becerisinin yetişkinlik döneminde kuracağı ilişkileri etkileyeceği ifade edilmektedir (Carver ve Scheier, 1998; Ollendick ve Byrd, 2001).

Şekil 2.1. Bağlanmanın üç temel işlevi (Hazan ve Shaver (1994)'dan uyarlanmıştır.

Harlow (1958)'un maymunlar üzerinde gerçekleştirdiği deneylerde, annenin erken çocukluk döneminde bebeğin beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılaması sonucunda aralarında bir bağın oluştuğunu ortaya koymaktadır. Ancak fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasının aralarındaki bağın gelişmesi için yeterli olmadığını, annenin bebeğe rahat bir ortam sunması gerektiği de yapılan çalışmalarda gözlemlenmiştir. Harlow (1958)'a göre bebek ile anne arasında kurulan karşılıklı ilişki, ilerleyen dönemlerde bireyin başkalarıyla kuracağı ilişkilerde güven duygusunun oluşmasına katkı sağlamaktadır (Hazan ve Shaver, 1994). Bowlby (1969;

1988) hayvan deneylerindeki gözlemlerine göre bağlanmanın hayatta kalma olasılığını artırmak için evrimsel bir uyum sağlama olarak geliştirilen bir davranış tarzını temsil ettiğini belirtmektedir (Schneider, 1991). Bowlby (1969) bağlanma davranışının insanlarda daha farklı bir işlevinin olduğunu ifade etmektedir. Bowlby anne yoksunluğuyla ilgili yapılan çalışmaları gözlemleyerek bağlanma kuramının temellerini oluşturmuştur (Bretherton, 1992).

Bowlby'nin (1969) çocukların birincil bakıcılarından ayrılmalarıyla ilgili yaptığı araştırmalarda, bazılarının bu ayrılıkla başa çıkabildiğini, annelerinin kısa sürede döneceğini düşündüklerini, bazılarının ise annelerinin döneceğinden endişe duyarak ağlayarak tepki verdiklerini, bir grubun ise bu ayrılıkla ilgili herhangi bir tepki göstermediğini ve kayıtsız davrandıklarını gözlemlemiştir. Çocukların verdikleri tepkileri iki boyutta inceleyen Bowlby (1969) ilk olarak çocukların ayrılıklara verdikleri tepkilerin birbirine benzediğini belirtmektedir. Çocukların ağlama, bakıcıyı arama, odada bulunan diğerlerinin sakinleştirmesine karşı direnç gösterme, umutsuzluğa kapılma, pasiflik, üzüntü ve duygusal kopma şeklinde tahmin edilebilir ve değişmez bir sırayla duygusal tepkiler sergilediği gözlenmiştir.

Çocukların bakım verenlerinin kısa süreli ayrılıklarına uzun süre tepki vermeleri bağlanmanın ikinci yönünü oluşturmaktadır. Bakıcısını protesto eden çocukların tekrar bir araya geldiğinde, kaygı seviyesinin arttığını ve ayrılmamak için daha fazla fiziksel temas kurmaya çalıştıklarını gözlenmiştir (Bowlby, 1969). Umutsuzluk döneminde bakım veren kişiyle yeniden bir araya gelen çocukların başlangıçta temastan kaçmaya çalıştıklarını zamanla yakınlık kurmaya başladıklarını gözlenmiştir. Altı aylık Afrikalı bebeklerle yapılan bir araştırmada, bebeklerin birincil bakım veren kişilerin ayrılmasıyla yakın olmak için onları takip ettikleri ve ağladıkları gözlemlenmiştir. Bakım verenleri odaya geri döndüğünde bebeklerin gülme sevinç çığlıkları atma ve kucaklarına gitme eğilimi gibi davranışlar sergiledikleri gözlenmiştir (Ainsworth, 1989).

Ainsworth (1969) bağlanma kuramına deneysel olarak çeşitli katkılarda bulunmuştur. Ainsworth ve Bowlby'nin (1991) hırsızlık yapan çocuklarla ilgili yaptığı bir çalışmada, çocukların kendilerine bakım verenlerinden uzun süre uzakta kaldıkları belirtilmiştir. Araştırmanın dikkat çeken sonuçları incelendiğinde ilgiden yoksun kalan çocukların bağlanma figürleriyle aralarında kalıcı bir bağ geliştiremedikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca anksiyete bozukluğu olan çocukların bulundukları konumdan uzaklaşmadıkları gözlemlenmiştir.

Ainsworth (1989)'a göre bağlanma davranışının altında nörofizyolojik süreçlerden kaynaklanan içsel süreçler vardır. Bowlby (1969)'nin bağlanma kuramına göre, bebeğin birincil bakım vereniyle özümlediği etkileşimi, bireyin başkalarıyla kuracağı ilişkilerdeki bilişsel temsillerini oluşturan içsel çalışan bir model oluşturmaktadır. Zihinsel temsiller temel bakıcıyla olan ulaşılabilirlik ve tepkiselliğin tahmin edilebilirliğinde kullanılabilir. Bu içsel çalışan modeller genetik ve çevresel faktörlerin etkisi altındadır. Fraley ve Spieker (2003)'e göre temel bakım veren kişiyle bebek arasında gelişen ilişkinin temelinde bebeklerin beklentileri ve davranışları şekillenmektedir. İçsel çalışma modeli, kendine ve başkalarına olan inancın ve güvenin sağlandığı güvenli bir bağlanma ilişki modeli veya belirsizliğin ve güven eksikliğinin ekildiği güvensiz bir bağlanma ilişkisi modeli olabilir.

İçsel çalışma modelleri, birbirleriyle ilişkili iki farklı alt boyuttan oluşmaktadır. Cassidy (1988)'e göre bireyin kendisine olan inanç ve saygısı, bakım verilen çevrenin karşılık vermesine göre şekillenmektedir. Bowlby (1969) kendilik modelini bireyin kendisini değerli algılamasının diğerlerinin ona ne kadar değer verdikleriyle ilgili algılayışını, diğeri modelini bireyin ihtiyaç duyduğu anlarda başkalarından ne ölçüde talep edebileceğine ve bu insanların güven vermelerine ilişkin yorumlamaları olarak ifade etmektedir. Hazan ve Shaver (1987) bu modellerin ilerleyen dönemlerdeki ilişkilerindeki düşüncelerine, davranışlarına ve duygularına yol gösterdiğini belirtmektedir (Collins ve Read, 1990; Kobak ve Hazan, 1991; Simpson, Rholes ve Nelligan, 1992; Brennan ve Shaver, 1995; Krause ve Haverkamp, 1996; Sydow, 2002; Crowell ve Treboux, 1995; George ve West, 1999; Reinert, Edwards ve Hendrix, 2009; Feeney ve Noller, 1990).

Bağlanma bebeklerin erken dönemlerinde gelişmesine rağmen ilerleyen dönemleri de olumlu veya olumsuz olarak etkileyerek, bireyin yaşamı boyunca geliştireceği sosyal ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (Bowlby, 1982; Bretherton, 1997; Fonagy, 1994). Feeney (1999) erken çocukluk dönemindeki bağlanma örüntüsünün kalitesinin ilerleyen dönemlerdeki ilişkilerin niteliğini etkilediğini belirtmektedir. Çocuğun ilerleyen dönemlerinde güvenli ilişkiler geliştirebilmesinde bağlanma stilinin önemli bir rolü vardır. Bartholomew (1990) erken çocukluk döneminde oluşan bağlanma stilinin, bireyin yetişkinlik dönemindeki ilişkilerini etkileyebileceğini belirtmektedir (Banse, 2004).

Bağlanma stilleri, gelecekteki yaşantıları doğrudan etkileme özelliğine sahiptir. Bowlby (1980) bağlanma stilinin bakım verenleriyle yinelenen etkileşimlerle güçlendirildiğini ve ilerleyen dönemlerde başkalarıyla ilişki kuracağı çevre tarafından zorlanmadıkça, hayatı boyunca değişmeyeceğini belirtmektedir. Bowlby'nin (1969) beşikten mezara kadar tanımıyla ifade ettiği bağlanma stilleri, bağlanma kuramının önemli varsayımlarındandır. Albersheim, Crowell, Merrick, Treboux ve Waters, (2000) bağlanma stillerinin sürekliliğiyle ilgili yaptıkları çalışmalarda, erken çocukluk döneminde oluşan bağlanma stillerinin yetişkinlik döneminde de benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Feeney ve Hohaus (2001)'a göre çocuğun erken çocukluk döneminde bağlanma figürüyle oluşturduğu örüntü Bowlby (2012)'e göre yetişkinlik döneminde daha karmaşık bir şekilde devam etmektedir.

Bağlanma kuramını deneysel zeminde güçlendiren Ainsworth (1969) bağlanma stillerinin tanımlanmasını yapan ilk psikologdur. Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) ev gözlemlerini doğrulamak amacıyla, 12-18 aylık bebeklerle birincil bakım verenleri arasındaki bağlanma davranışının sınıflandırılması için kontrollü bir ortamda Yabancı Durum Testini gerçekleştirmişlerdir (Holmes, 1993; Ainsworth ve Bell, 1972; Ainsworth ve Wittig, 1969; Ainsworth, Bell ve Stayton, 1972). Ainsworth ve vd (1978) Yabancı Durum Testinde çocuğun bakıcıya ne kadar yakın olduğu, çevreyi keşfederken davranışları, ayrılık kaygısı, yabancı kaygısı ve çocuğun bakım vereniyle yeniden birleşmeye verdiği tepkiler gözlemlenmiştir.

Birçok oyuncağın olduğu laboratuvar odasına bebek ve bakım veren girer, bakıcısı çocuğu keşfetmesi için bırakır. Bir süre sonra odaya bir yabancı girer ilk olarak bakıcıyla konuşur daha sonra çocukla etkileşime geçer. Bakım veren odadan sessiz bir şekilde ayrılır ve yabancı odada kalır. Bir müddet sonra bakım veren odaya gelir ve çocukla bir araya gelirken yabancı odadan ayrılır. Bakım veren odadan tekrar ayrılırken çocuk biraz yalnız kalır ve yabancı odaya girer, bebekle iletişim kurmaya, ağlaması durumunda onu yatıştırmaya çalışır. Deneyin sonunda bakım veren geri döner, yabancı odadan ayrılır. Ainsworth ve vd (1978) bu deneyin sonunda ilgi çekici örüntüler keşfetmiştir. Çalışmanın sonuçlarında bebeklerin bakım verenlerinden ayrılma, yeniden birleşme ve yabancıyla baş başa kaldığı zamanları değerlendiren Ainsworth ve vd (1978) çocukların bu davranışlarını kaygılı, güvenli ve kaçınan bağlanma olarak üç tür bağlanma stili tanımlamaktadır (Bretherton, 1992).

Güvenli bağlanan çocuklar bakıcılarının yokluğunda üzölmüş ancak çevreyi keşfetmeye devam etmişlerdir, anneleri geri döndüklerinde yakınlık aramıştır. Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) bu çocukların odada keşifte bulundukları nesneleri temel bakım verenleriyle paylaşmaya istekli olduklarını gözlemlemiştir. Anneleri odadan ayrıldığında yabancıyla etkileşimde olmaya devam etmişlerdir (McCutcheon, 1998). Ainsworth ve vd (1978) güvenli bağlanan çocukların bakım verenlerinin, bebeklerinin ihtiyaçlarına karşı diğer bakım verenlerden daha duyarlı olduğunu gözlemlemiştir. Ainsworth (1989) güvenli bağlanmış çocukların annelerini güvenli bir üs gibi kullanarak bulundukları ortamı rahat bir şekilde keşfedebildiğini belirtmektedir. Bartholomew ve Shaver (1998)'a göre bağlanma figürleriyle güvenli bir bağ kuran bireyler sağlıklı sosyal ilişkilere sahipken güvensiz bağlanan bireyler sosyal etkileşim sorunları yaşamaktadır. Güvenli bağlanan bireyler başkalarıyla rahatça yakınlık kurabilir, onlara güvenebilir ve bağımsız olabilirler. Bartholomew (1990)'e göre kendilerini sevmeye ve değer görölmeye layık olarak değerlendiren güvenli bağlanan bireyler olumlu benlik algısına sahiptir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Işık-Terzi ve Tekinalp (2013)'e göre bağlanma stilleri arasında istenilir olanı güvenli bağlanmadır.

Ainsworth ve vd (1978) kaygılı/kararsız bağlanan çocukların annelerinin yanında olmadığı durumlarda, kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu, bakım verenlerinin odaya geri dönmesiyle sakinleşmediklerini, teselli etmekte güçlük yaşadıklarını, çocukların çok ağladığını ve öfkeli davranışlar sergilediklerini gözlemlemiştir (Ainsworth, 1989; Hazan ve Shaver, 1987; Seider, 2008). Kaygılı/kararsız olarak sınıflandırılan bebekleri yatıştırmak zordur (Ainsworth, Blehar, Walters ve Wall, 1978; Ainsworth, 1989). Bu grubun birincil bakım verenlerinin, bebeklerinin gereksinimlerine tutarsız tepkiler verdikleri belirtilmektedir. Bazı zamanlarda ilgisiz davranan anneler, bazı zamanlarda ise yönlendirici ve aşırı sevecen bir şekilde davranmaktadır (Ainsworth, Blehar, Walters ve Wall, 1978). Bakım veren kişinin ulaşılabilirliğinden emin olamayan çocuklar, annelerinin tepkilerinin belirsizliğinden dolayı ayrılık anksiyetesine daha yatkındırlar ve annelerinin yanında onları bırakmama eğilimindedirler (Bowlby, 1998).

Shaver ve Mikulincer (2008) kaygılı bağlanmaya sahip bireylerin ilişkilerinde korunmak ve yakınlık arayışı için güçlü arzularının olduğunu ifade etmektedir. Romantik ilişki içerisinde olan kaygılı bireyler, ilişkinin içerisinde daima tetikte oldukları için partnerlerinin kendilerini sevdiklerinden emin olamazlar. Hazan ve Shaver (1987) kaygılı bağlananların ilişki içerisinde daha dikkatli, kıskanç, öfkeli olduklarını belirtmektedir. Shaver ve Mikulincer (2008) partnerlerinin kendilerine uygun olup olmadığı ve onların kendi ihtiyaçlarına karşılık verebileceği ile ilgili yoğun bir şekilde kaygı yaşadıklarını belirtmektedir. Hazan ve Shaver (1987) kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin ilişkilerindeki memnuniyet düzeylerinin düşük olduğunu ve ilişkilerinde tatminsizlik yaşadıkları için ilişkilerinin ayrılıkla neticelendiğini belirtmektedir. Kaygılı bağlananlar reddedilmekten korkmaktadır (Brown, Kamholz, Liverant ve Sloan, 2011). Kaçınan bağlanan çocuklar, ayrılık döneminde bakım verenlerini aramış olsalar da keşif davranışı göstermeye devam etmiş, anneleri ile yeniden bir araya geldiklerinde ise yakınlaşmayı reddetmiş, uzaklaşmış veya görmezden gelmiş, ilgilerini odada bulunan nesnelere yönlendirmiştir (Ainsworth, Blehar, Walters ve Wall, 1978). Bakım verenlerinin odaya girip çıkmalarını umursamıyormuş gibi davranmışlardır (Ainsworth, 1989). Bu bebek grubunun annelerinin, çocuklarının rahatlık ihtiyaçlarını reddettiği, hatta onlara düşman olduğu tespit edilmiştir. Kaçınan bağlananlar ise bağımsızlıkları önemserler

ve diğerlerine karşı olumsuz tutuma sahiptirler. Hazan ve Shaver (1987) kaçınan bağlananların reddedilmekten ve kayıp yaşamamak adına yakın ilişki kurmaktan kaçındıklarını yakın ilişkilerin de önemsiz olduğunu savunduklarını ifade etmektedir. Shaver ve Mikulincer (2008) kaçınan bağlananların kendilerini duygusal olarak diğer insanlardan uzak tutmaya ve kendilerine güvenmeyi tercih ettiklerini belirtmektedir.

Bebeklerin erken çocukluk dönemlerinde olumsuz yaşantılar deneyimlemeleri güvensiz hissetmelerine yol açmaktadır. Erişkenlerde ise güvensizlik, kendilerine güven veren insanlarla ilişki yaşamasına yönlendirmektedir. Hazan ve Shaver (1987) bebeklerin korku ve endişe duyduğu anlarda ortaya çıkan birincil bakıcıları tarafından sakinleştirilme gereksinimi, yetişkinlerde de eşlerine ya da partnerine yakınlık aramasıyla ortaya çıkmaktadır (Fraley ve Shaver, 2000). Bebeklik döneminde kurulan bağlanma biçimi, yetişkinlik döneminde bireylerin kendilerinden ve karşılarından beklentilerini etkilemektedir. Ainsworth (1989) sağlıklı bir romantik ilişki, evlilik ilişkisi ve sosyal ilişkinin yanında iyi bir ebeveyn olmak için de güvenli bağlanmaya sahip olmanın gerektiğini belirtmektedir. Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma kuramını yetişkinlerde yakın ilişkileri açıklamak için uyarlamıştır.

Tablo 2.1. Bağlanma figürleri

<i>Gelişimsel Evre</i>	<i>Anne Baba</i>	<i>Akranlar</i>
Bebeklik	Yakınlığı koruma Güvenli sığınak Güvenli üs	
Erken Çocukluk	Güvenli sığınak Güvenli üs	Yakınlığı koruma
Geç Çocukluk ve Ergenlik	Yakınlığı koruma Güvenli üs	Güvenli sığınak
Yetişkinlik		Yakınlığı koruma Güvenli sığınak Güvenli üs

Çocuklarda bağlanma, tek taraflıdır, yetişkinlerde ise karşılıklı etkileşime dayanmaktadır. Çocuklarda ilgi ve sevgi ihtiyacının karşılanması bulunurken, yetişkinlerde karşılıklı sevgi ve güven ön plana çıkmaktadır (Weiss, 1982). Yetişkin romantik ilişkilerinde bağlanma süreci iki yönlüdür. Her iki taraf da gerektiğinde hem bakım ve destek veren hem de bunu alan kişi olur (West, Rose ve Sheldon-Keller, 1994). Yetişkin bağlanma sürecinde sürecin iki yönlü olması için partnerlerin ortak amaçlara sahip olması ve cinsel ilişkide bulunması gerekmektedir (Weiss, 2006). Eşlerin birbirlerine destek olmaları güvenli bir liman oluşturmaktadır. Hazan ve Shaver (1994) bebeklik dönemindeki bağlanma figürleri olan annelerin yerini yetişkinlik döneminde partnerlerinin aldığını belirtmektedir. Hazan ve Shaver (1994) âşık olan bireyin beyninde, bebeklerin zihninin birincil bakım verenlerinin tepkilerine karşı tetikte olmalarında olduğu gibi dalgalanmalar oluşturduğunu ifade etmektedir.

Hazan ve Shaver (1987) yaptıkları çalışmalarda yetişkinlerde bağlanma tarzlarını kaçınan, kaygılı/kararsız ve güvenli olmak üzere üç grupta toplamıştır. Frankel ve Bates (1990) güvenli bağlanma gerçekleştiren bireylerin sevgisini rahatlıkla ifade edebildikleri için yakın ilişkilerinde doyurucu bir ilişki yaşadıklarını ifade etmektedir. Güvenli bağlanan bireyler kendilerini değerli algıladıkları için başkalarının onayına ihtiyaç duymamaktadır (Davis, Morris ve Kraus, 1998). Kobak ve Sceery (1988)'e göre güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin sosyal becerileri yüksektir. Olumsuz duygularla ve çatışma çözme becerileri yüksek olduğu için ilişkilerin süresi uzun olmaktadır (Shaver ve Mikulincer, 2004). Kaygılı-kararsız bağlananların kendilerine ve ilişkiye yönelik problemleri vardır (Hazan ve Shaver, 1987). Bu bireylerde sürekli kaygı durumu görülmektedir ve kendilerini sevmeye layık görmemektedirler. Desteğe çok ihtiyaçları vardır bu durum bağımlı kişilik özelliği geliştirmelerine sebep olmaktadır. Mikulincer ve Shaver (2003) partnerine korkuyla bağlanan yetişkinlerin, partnerinden uzak kalmayı tercih ettiğini ve uzak kalmaktan da korktuklarını belirtmektedir. Yakın ilişki kurmayı istemelerine rağmen, yaşamış oldukları güvensizlik ve korkular bu isteğin gerçekleşmesini engellemektedir. Shaver ve Mikulincer (2014) beklentilerin ve gereksinimlerin karşılıklı olarak doyum sağlanmadığı yakın ilişkilerde, kaygının hissedildiğini ifade etmektedir.

Yakın ilişki kurmak istemeyen kaçınan bağlananlar, çevresine karşı oldukça uzaktır ve onlara soğuk davranmaktadır. Başkalarını güvenilmez olarak görürler ve partnerlerinin kendilerine soğuk davrandığını düşünürler. Kaçınan bağlanma geliştiren kişiler, kaçınmacı tutum içerisindedir. Duygularına uzaktır ve kendisini ön plana alıp, başkalarından destek isteme noktasında geri planda kalırlar. Bu bireyler tamamen kendi yapabileceklerine odaklanmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Hazan ve Shaver (1990) yaptıkları çalışmalarda, güvensiz bağlanmanın yalnızlık, depresyon ve kaygı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Brennan, Clark ve Shaver (1998) güvenli bağlanan kişilerin düşük düzeyde kaygı gösterirken, güvenli olmayan bağlanma stiline sahip kişilerin ise yüksek düzeyde kaygı yaşadıklarını belirtmektedir. Güvensiz bağlanan insanlar kendilerinin sevmeye değer olmadığına inanırlar ve bu inançları sosyal durumlarda performanslarını olumsuz yönde etkiler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Main ve Solomon (1986) güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma biçimlerine ek olarak dağınık/dezorganize olarak ifade edilen dördüncü bir bağlanma stili olduğunu belirtmektedir. Birincil bakıcılarının kendilerine fiziksel veya duygusal şiddet uyguladığı ve temel gereksinimlerini ihmal ettiği durumlarda çocukların dağınık bağlanma stiline sahip olduğu düşünülmektedir. Dezorganize bağlananların bakım verenlerinin ruhsal problemleri olduğunu ve bu bireylerin kendi bağlanma figürleriyle çözülememiş duygularının olduğu vurgulanmaktadır. Dağınık bağlanma stiline, bakıcılarından korkan çocuklarda olduğu belirtilmektedir.

Bartholomew ve Horowitz (1991) benlik ve başkaları modellerinin olumlu veya olumsuz olduğu durumlara göre dört bağlanma biçimi belirlemiştir. Benlik algısının yüksek olduğu ve kendini sevebilir olarak gören bireylerin olumlu benlik modelini sahip olduğunu belirtmektedir. Olumsuz benlik modelini ise, benlik saygısının düşük ve başkalarının onayına ihtiyaç duyma olarak açıklamaktadır. Olumlu başkaları modelinde, bireylerin bağlanma figürünün ve çevrelerindeki diğer kişilerin güvenilir ve ulaşılabilir olduğuna dair olumlu düşüncelere sahip olması beklenmektedir. Yakın ilişki kurmaktan kaçınan, çevrelerindeki kişilerin güvenilmez olduğuna dair inançları olan bireylerin ise olumsuz başkaları modeline sahip olduğu

belirlenmektedir. Bu modele sahip bireyler ihtiyaç duydukları zamanlarda destek almakta ve destek vermekte kararsız davranışlar sergilemektedir.

Tablo 2.2. Bağlanma modelleri

<i>Ainsworth'un Üçlü Bağlanma Modeli</i>	<i>Hazan ve Shaver'ın Üçlü Bağlanma Modeli</i>	<i>Bartholomew'in Dörtlü Bağlanma Modeli</i>
1.Güvenli Bağlanma	1.Güvenli Bağlanma	1.Güvenli Bağlanma
2.Kaygılı/Kararsız Bağlanma	2.Kaygılı/Kararsız Bağlanma	2.Saplantılı Bağlanma
3.Kaçınan Bağlanma	3.Kaçınan Bağlanma	3.Korkulu Bağlanma
		4.Kayıtsız Bağlanma

2.2.1. Bağlanma Stilleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu başlık altında bağlanma stillerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Hazan ve Shaver'in (1987) yetişkin bağlanma biçimleriyle ilgili yaptıkları Akran-Romantik Partner Geleneği adlı bir araştırmada Ainsworth ve diğerlerinin (1972) oluşturduğu üçlü bağlanma tarzlarının yetişkinlik dönemlerindeki romantik ilişkilerindeki bağlanmalarının da temelini oluşturduğu gözlenmiştir. Bebeklik ve erken çocukluk dönemindeki bağlanma temsillerinin erişkinlikte de benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Locke (2008) romantik partnerlerin gündelik hayattaki temaslarında bağlanma biçimleri ve kişilerarası yakınlık ve kaçınma davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Güvenli bağlanma gerçekleştiren partnerlerin kendilerini ifade ederken daha rahat olduklarını ve yeni öneriler sunabildiklerini gözlemlemiştir. Kaçıngan bağlanan bireylerin ise yakın temastan uzak durdukları görülmüştür. Kaygılı bağlanma stiline sahip bireyler partnerlerine karşı fazlasıyla yoğun duygular hissetmekle birlikte tutarsız davranışlar da sergilemektedir.

Pazcusso, Cyr ve Moss (2013) 8 yıl boyunca ergenlik döneminde güvenli bağlanmış bireylerin ilerleyen dönemlerdeki romantik ilişkilerinde bağlanma stillerini ve duygu düzenleme stratejilerini incelemiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, ergenlik döneminde aile bireylerine ve güvensiz bağlanma davranışları sergileyen bireylerin, erişkinlik döneminde de romantik eşlerine kaygılı bağlandıkları ve duygularını ön planda tutarak davranışlarını yönettikleri g zlenlenmi tir.

Karreman ve Vingerhoets (2012) psikolojik sağlamlık ve duygu düzenlemenin aracı olarak ele alındığı bağlanma stilleri ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiyi incelemek için 632 yetişkin üzerinde bir çalışma yapmıştır. Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin psikolojik iyilik hali arasında negatif, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin ise psikolojik olarak iyi olma hali ile pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Simpson (1990) romantik ilişkisi olan erkek ve kadınlarda bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, erkeklerde de kadınlarda da güvenli bağlanan bireylerin, kaçıngan ve kaygılı bağlanma stiline göre daha fazla partnerlerine bağlı, ilişkilerinden

memnun olduğu ve partnerlerine güven duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Ehly, Lopez ve Vazquez-Garcia (2002) yaptıkları çalışmada güvenli bağlanan yetişkinlerin, kaçınan bağlanma biçimine sahip yetişkinlere göre içerisinde bulundukları ilişkilerden daha memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Pistole ve Clark (1995) bağlanma stilleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek için yaptıkları çalışmada güvenli bağlanan bireylerin kurdukları romantik ilişkilerde, kaçınan ve kaygılı bağlanan yetişkinlere göre eşlerin kendi arasında dayanışma içerisinde oldukları, birbirlerine güven duydukları, ilişkilerine olan bağlılıkları ve ilişkiden aldıkları doyumun daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Güvenli bağlanan eşlerin evlilik uyumlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Feeney (2002) bağlanma stilleri, evlilik iletişimi ve ilişkiden memnuniyet düzeyi arasındaki ilişkiyi amaçlayan araştırmasında, eşlerin birbirlerine olan davranışları ile bağlanma stilleri arasında ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Evlilik süresinin uzun olduğu evliliklerde, eşlerin birbirlerine olumsuz yönde davranışlar sergilemesi ile bireylerin kendilerini yakınlık kurmada rahat hissetmeleri negatif ve anlamlı bir ilişki içerisindeydir. Kaygılı bağlanan kadınların diğeri bağlanma stillerine göre daha fazla olumsuz tutum sergiledikleri araştırmanın önemli sonuçlarındandır.

Sümer ve Cozzarelli (2004) bağlanma stili ve yakın ilişkilerde bireylerin kendilerine yönelik atıfları ve ilişkilerinin niteliğı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya 352 romantik ilişki içerisinde olan katılımcı katılmıştır. Araştırmanın sonuçları ele alındığında güvenli bağlanan bireylerin kendilerine daha az uyumsuz yüklemeler yaptığı bildirilmiştir.

2.3. Aile Yılmazlığı

Ailenin fonksiyonel işlevi, mevcut tanımları yönünden her geçen gün değişikliğe uğramaktadır. Sosyal yapı taşlarının en küçüğünü oluşturan aile, bireylerin evlilikle oluşturduğu bir ilişki biçimidir. Bu ilişkinin sağlıklı bir şekilde işlemesi ve sürdürülebilmesi için aile içerisindeki bireylerin yılmazlık düzeyleri son zamanlarda araştırmacıların çalıştığı önemli bir konudur. Aydoğan (2014)'a göre evlilik ilişkisinde yaşanan problemlerin üstesinden gelmek ya da mevcut sorunların ardından tekrar toparlanabilmek için, aile içerisindeki bireylerin yılmazlık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir.

Bireyler hayatları devam ettiği sürece birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Bu zorluklarla başa çıkmada herkesin kabiliyeti farklıdır. Rutter'a (1988) göre toplumu etkileyen durumlarda bireylerin o durumları değerlendirmesinde farklılık göstermesi yılmazlık kavramıyla açıklanmaktadır. Yılmazlık bireylerin karşılaştıkları güçlükler karşısında ayakta kalabilmesi, stresli durumları kolaylıkla yönetebilmesi ve risk faktörlerine rağmen topluma uyum sağlaması olarak tanımlanmaktadır.

Aktay (2010)'a göre bireylerin stresli hayat şartlarına rağmen hayatlarını sürdürebilmesi, gelişimsel görevlerini yerine getirebilmesi, dengelerinin yeniden sağlanması ve sorunlarının çözüme kavuşturulması, beden ve ruh sağlığı açısından oldukça önemlidir. Bayraklı (2010) bireylerin hayatları boyunca günlük akışı bozan durumlarla karşılaştığını belirtmektedir. Baymur (2003) yaşanan olumsuz yaşantıların, bireyin başa çıkamadığı durumlara dönüştüğünde problem durumunun kriz durumuna dönüşebileceğini ifade etmektedir. Grene (2002) aile içi şiddet, ekonomik krizler, boşanma, duygusal istismar, çocuklar için oluşan risk durumlarının yaşanması durumunda bireyleri aile içerisinde bu zor yaşantılarla nasıl başa çıkacakları konusunda çözüm aramaya yönlendirmektedir. Yılmazlık kavramı bu konuda karşımıza çıkmaktadır. Yılmazlık, bireylerin karşılaştıkları olaylar karşısında kaybettikleri dengeleri tekrar sağlamalarına yardımcı olan, onları hayata tekrar kazandıran, zorlu hayat koşulları karşısında baş etme mekanizmalarını artıran bir

güçtür. Özcan (2005)'a göre yılmazlık bireylerde nadir bulunan bir kişilik özellik olmamakla birlikte, olması gereken bir tutumdur.

Luthar, Cicchetti ve Becker (2000)'e göre yılmazlık, bireylerin karşılaştıkları zorlu durumlarda veya stres koşullarında başa çıkma kaynaklarının beklenenden daha iyi olmasıyla ilgilidir. Yılmazlık kavramı kuramsal çerçevede hem kişilik özelliği hem de çift ve aile kapsamında incelenmektedir. Venter ve Snyders (2009) yılmazlık kavramını, olumsuz yaşam durumlarının üstesinden gelmede eşlerin becerisi olarak değerlendirmektedir. Henderson ve Milstein (1996) yılmazlık düzeyi yüksek olan bireylerin, stres durumları karşısında daha dirençli olduklarını, stres yaratan olaylar karşısında genellikle yılmadıklarını ve bu durumlar karşısında kendilerini hızlı bir şekilde toparladıklarını, kriz durumlarında güçlenerek çıktıklarını belirtmektedir.

Sosyal hayatta en küçük topluluğu oluşturan aileler de kendilerini oluşturan aile fertleri gibi, stresli ve kriz durumlarıyla yaşamları boyunca karşı karşıya kalmışlardır. Bazı aileler zorlu hayat koşullarıyla baş edemezken, bazı aileler ise bu krizleri yaşamlarında kendilerini gerçekleştirmek için bir basamak olarak kabul edip daha da gelişirler (McCubbin ve Patterson, 2002). Ailelerin yaşamsal gereksinimi olan içsel ve dışsal motivasyonlar zorlu yaşantılarla birlikte aile işbirliğini zedeleyici riskli koşullarda aile sistemine zarar verebileceği gibi bu motivasyonlar ailenin işleyişi ve dinamiğine canlılık da katabilir. Aile yılmazlığı kavramına zorlu koşullar karşısında bu durumları en az ruhsal yıpranma payını almaya destek olan ve bu koşulların olduğu sorunlarla sağlıklı başa çıkmayı hedefleyen pozitif bir yaşam gücü olarak bakılmaktadır. Aydoğan ve Özbay (2015) yılmazlığı çift ve aile başlığı altında risk ve koruyucu etmenleri kapsamında incelenmektedir. Aile odaklı yapılan yöntemlerin ve bakış açılarının günümüzde yer almaya başlamasıyla, aile içerisindeki fertlerin bütünlüğünü önemseyen aile yılmazlığı terimi ilgililerini meraklandırmıştır (McCubbin, Thompson ve McCubbin, 1996; Henry, 2015). Aile yılmazlığı, birey odaklı olmaktan daha çok aile sistemindeki ilişki örüntüsünde işlevsellik ve dinamiklik kavramlarını dikkate alarak aile bütünlüğünü ele alan ve çözümler geliştiren terim olarak literatürde yer almaktadır.

McCubbin ve McCubbin (1988) aile yılmazlığını bireylerin zor koşullar altında olaylara karşı nasıl davranılması gerektiği konusunda yardımcı olan ve aile fertlerinin başa çıkma kabiliyetlerini güçlendiren bir kavram olarak ele almaktadır. Patterson (2002) ise aile yılmazlığı kavramını, kriz durumlarının ardından aileyi güçlü kılan kavramlarla araştırmış ve aile birliğinin devamını sağlayan işlevsel güçlerin neler olduğunu incelemiştir. Walsh (1996) aile sisteminde oluşan zor yaşantılarla karşı karşıya kalınan süreçte verilen yararlı tepkileri özellikleri bakımından aile yılmazlığı kapsamında değerlendirilmektedir. Aile yılmazlığında kriz durumlarında aile fertlerinin stres altında sorunla başa çıkmak için ortaya koyduğu destekleyici özellikler göz önüne alınmaktadır (Allison, Stacey, Dadds, Roeger, Wood ve Martin, 2003).

Greff, Vansteenwengen ve Ide (2006) aile yılmazlığını, aile bireylerinin zor koşullar altında ve kriz durumları karşısında sahip oldukları kaynakları sağlıklı aile işleyişini sürdürmek ve geliştirmek için kullandıkları beceri olarak tanımlamaktadır (Hawley, 2000; Patterson, 2002). Aile yılmazlığı Walsh (1996)'a göre insanların yaşamlarında zorlayıcı koşullarla baş etmeye destek olup yaşamdaki gelişim görevlerine olumlu etki sağlayıp var olan potansiyelini ortaya çıkaran kavram olarak tanımlanmaktadır. Yılmazlık kavramı bu açıdan, beklenmedik durum ve zor koşullarla karşılaşıldığında bu durumlarla başa çıkabilmeyi sağlayan ve bunun sonucunda ayakta kalıp atılım gösteren etmenleri içerir.

Kaner ve Bayraklı (2010) aile yılmazlığını mücadelecilik, öz yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol olmak üzere dört boyutta incelemiştir. Mücadelecilik-meydan okuma alt boyutu, stresli koşullarda mücadele edebilme, bu koşulların üstesinden gelebilme ve zor yaşantılarda ayakta kalabilme kabiliyeti olarak ifade edilmektedir. Öz-yetkinlik alt boyutu insanların yaşamlarının devamlılığında etkili olan statü, saygınlık, disiplinli olma ve benlik saygısı özelliklerinden oluşmaktadır. Yaşama bağlılık kavramı yaşantılara pozitif perspektiften ve iyimser olarak bakan alt boyuttur. Son olarak kontrol alt boyutunda ise bireylere hayatlarıyla ilgili kararlarda sorumluluğun ve özgürlüğün kendisinde olduğu vurgulanmaktadır.

Walsh (1998) ilişkisel dayanıklılığa atıfta bulunarak aile yılmazlığını fonksiyonel birliktelik olarak açıklamaktadır. Walsh (1998) aile yılmazlığı kavramını tanımlarken ailelerin güçlüklerle baş etmesinin iyileştirici ve tedavi edici özellikleri olduğunu düşünmektedir. İnanç sistemleri, organizasyon modelleri ve iletişim süreçleri olmak üzere üç temel kavram ortaya çıkaran Walsh (1988) aile yılmazlığını bireylerin doğuştan gelen özellikleri, yaşam koşulları, aile sistemi ve çevresel faktörleri de içeren bir süreç olarak ifade etmektedir (Masten ve Garmezy, 1990). İnanç sistemi kavramı olumlu bakış açısı, maneviyat ve güçlüklerle atfedilen anlam olmak üzere kendi içerisinde üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ailenin organizasyonu, esneklik, sosyal ve ekonomik kaynaklar ve bağlantılılık alt boyutlarından oluşmaktadır. İletişim süreçleri kavram ise duygusal ifadelerle açık olma, problem çözme ve açıklık boyutlarından oluşmaktadır.

Çiftler, stres ve zorlukların ailedeki birliğe zarar vermesine ve parçalanmasına engel olmalı zor koşullarla baş etmeye mücadeleci olmalılardır. Yaşanılan problemler ve krizlerde pes etmemek olaylara karşı dirençli olmak aile sistemi ve birliği açısından önemli görülmektedir (Özgüven, 2014). Beklenmedik ani yaşantılarda ve zor koşullarda aile sistemindeki fonksiyoneller zarar görür, işlev kaybı aile bütünlüğüne ve fertler arasındaki iletişimi olumsuz etkiler (Bayraklı, 2010). Sağlıklı ve dirençli olarak nitelendirdiğimiz birçok aile yaşamlarında çok sık olmasa bile kriz durumlarıyla karşı karşıya kalabilmektedir.

Kaner ve Bayraklı (2009) bazı ailelerin zorluklar ve güçlükler karşısında daha dirençli ve mücadeleci olurken, bazı ailelerin de pes edip dağılabildiğini belirtmektedir. Zorlu koşullar karşısında pes etmeyen ve mücadele etmeye devam eden aileler yılmaz aileler olarak ifade edilmektedir. Patterson (2002)'a göre aile yılmazlığı, zorlu sıkıntılarla veya beklenmeyen olumsuz yaşantılarla karşılaşınca ailenin yeni duruma adapte olabilmesi ve görevlerini gerçekleştirmesidir. Başka bir deyişle aile yılmazlığı, aile sistemindeki işlevselliğin olumsuz durum ve koşullara karşı işlevselliğini devamlı kılıp sorunlarla baş etmeyi ve direnç kazanmayı sağlayıcı güç olarak ifade edilmektedir (Walsh, 1996; 2002; 2003). Önemli stresli yaşantılar ve yaşamsal güçlükler aile sisteminin bütünlüğünü ve aile fertlerini olumsuz

etkilemektedir (Walsh, 2016). Aileyi oluşturan her ferdin minimum zararı alıp bu durumu atlatması ve ani olumsuz durum ve koşullarda sakin kalıp çözüme odaklanması aile yılmazlığının özelliklerini gösteren davranışlardır.

Bir ailenin uyum ve pozitif gelişimini sağlayan aile yılmazlığını değerlendirmede öncelikli olarak ailenin risk faktörlerinin incelenmesi gerekmektedir. Risk faktörleri bireyin yaşamını tehdit eden engelleyici yaşam olayları ve durumları olarak tanımlanmaktadır (Rutter, 1987). Riskin içinde bulunduğu zaman ve bağlama göre ele alınması gerekmektedir çünkü birey ve aileler için şuan risk faktörü olabilen bir durum daha sonraki bir zamanda risk faktörü olmayabilir. Aile gelişimini ve uyumunu sekteye uğratan bir risk faktörü olarak ebeveyn kaybı, tüm aile üyelerini etkileyen derin bir stres kaynağı olarak görülürken, diğer taraftan bu durum aslında ailenin sorun çözme ve adapte olmada kendi kaynaklarını kullanım çağrısında da bulunmaktadır.

Yılmazlık, ailelerin problem çözme becerisi ve kabiliyetidir (McCubbin ve McCubbin, 1988; Walsh, 1998). Peer ve Hillman (2014) psikolojik bozukluğu olan çocukların aileleri için stresli durumun yoğun etkisine adapte olmanın önemli etmen olduğunu vurgulamaktadır. Walsh (2007) yılmazlık için bireyleri ve aileleri zaman alıcı bir süreç beklediğini ve var olan durumla ne yapacakları konusunda bilgiye ve uygulamaya yönelik pratik sağlamak için uzun vakitlere ihtiyaçları olduğunu belirtmektedir. Luthar ve Cicchetti (2000) yılmazlığın en önemli etmenlerinin rahatsız edici koşullar ve zorlu sürecin üstesinden gelmek veya buna uyum sağlamak olduğunu ifade etmektedir (Rutter, 2006). Yılmazlık bireylerin zor koşullarda aynı tepkileri tekrarladıkları rutinleri değildir. Aydoğan (2014)'e göre yılmazlık bireylerin hayatlarında daha az zarar alacak şekilde var olan yeni yaşantılarına karşı yaşamlarını şekillendirdikleri davranışlarıdır. Yılmazlık; sıralı, kolay şekil alabilen yaşantılardan ve bireylerin gelişmesine öncelik eden durumlardan oluşur (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000).

Walsh (2002) durumu normalleştirmenin, krizin üstesinden gelmek için inanç ve umudun, kendilerini ve başkalarını cesaretlendirmenin, hayatta amaç sahibi olmanın, destek sistemleriyle etkileşimin, maddi kaynaklara ulaşabilme yeteneğinin, duyguları ifade etmeye ve paylaşmaya açık olmanın yılmaz ailelerin başlıca özelliklerinden bazıları olduğunu göstermektedir.

2.3.1. Aile Yılmazlığı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu başlık altında aile yılmazlığının çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Axford (2007) yetişkinlerde yılmazlık, duygusal düzenleme ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişkiyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde güvenli bağlanma stili yılmazlık için koruyucu bir faktör olarak ele alınmıştır. Kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stili ile yılmazlık arasında negatif yönde bir ilişki ortaya çıkmıştır. Masten ve diğerleri (1999) yaptıkları bir çalışmada yılmazlık özelliğine sahip olan bireylerin aynı zamanda güvenli bağlanma stiline sahip olduğunu da ifade etmektedir.

Buluş ve Bağcı (2016) aile yılmazlığı ve iletişim becerilerinin evlilik doyumunda yordayıcı rolünü incelemek amacıyla 208 çift ile bir araştırma yapmıştır. Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde, aile yılmazlığının alt boyutlarından biri olan öz yetkinlik boyutu, evlilik doyumunun en güçlü yordayısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öz yetkinlik boyutu kadınlarda ben dili iletişim becerisi ile ilişki içerisinde bulunurken, erkeklerde ise ego geliştirici dil iletişim becerisi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özbay ve Aydoğan (2013) engelli çocuğa sahip ailelerde aile yılmazlığını incelemek amacıyla nitel bir çalışma yürütmüştür. Bireysel ve grup odaklı görüşmeler yapılarak elde edilen verilerin sonuçları değerlendirildiğinde, ailelerin yılmazlık düzeylerine destek olan unsurların aile içerisinde bireylerin birbirlerine destek olmaları, olumlu bakış açısına ve maneviyat değerlerine sahip olmaları olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Lee, Lee, Kim, Park, Song ve Park (2004) kronik hastalığı olan çocuklara sahip olan ailelerin fonksiyonelliği ve aile yılmazlıkları arasındaki ilişkiyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Güney Kore'de bulunan bir araştırma hastanesinde tedavi olmakta olan kronik hastalığa sahip çocuğu olan 11 ebeveynle görüşme sağlamıştır.

Kapp ve Brown (2011) Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklara sahip ailelerde aile yılmazlığı ve uyum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 19 Otizm Spektrum Bozukluğuna sahip çocuğun anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, kadınların evlilik ilişkileri, aile içerisindeki birlik ve beraberlikleri ve alışkanlıkları Otizm Spektrum Bozukluğu üzerinde yılmazlığı destekleyen bir güç olarak değerlendirilmiştir.

Greff ve Berg (2013) Güney Afrika'nın Batı Cape ilinde çocukları zorbalığa maruz kalmış 48 annenin aile yılmazlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Aile içerisindeki iletişimlerinin kalitesi, ailenin yılmazlık düzeyi ve dirayeti ailenin birlik içerisinde olması için beceri olarak değerlendirilmiştir.

Garabiles, Ofreneo ve Hall (2017) ekonomik yetersizlik yaşayan Filipinli çocuk sahibi birçok kadının ailenin hayatlarını devam ettirebilmek için yaşadığı ülkeden ayrılıp başka ülkelere iş aramak için

göç ettiğini ifade etmektedir. Ülkelerinden uzakta olma fikrine nasıl uyum sağladıklarını inceleyen bir Aile Yılmazlık Modeli oluşturmaya çalışmışlardır. Otuz üç Filipinli işçi anneden oluşan bir araştırma grubuyla beş aşamaları bir model geliştirmişlerdir. 1) Ailelerinden uzak mesafede bulunmalarına rağmen teknolojik iletişim araçlarıyla aralarındaki iletişimi devam ettirmeye çalışmaktadır. 2) Aile içerisindeki görev ve sorumluluklarının farkında olup mevcut eksikliklerle baş edebilmek için düzenleme yapmaktadır. 3) Kadınlar kısa süreli yaptıkları aile ziyaretleri ile iletişimi korumaya çalışmaktadır. 4) aileler tekrar bir araya geldiklerinde geçmişteki aile rollerinin devam etmesi beklenmektedir. 5) Zor koşullara karşı yılgınlık yaşamayan aileler, tercih ettiklerine saygı duymaya çalışmaktadır. Garabiles ve diğerleri (2007) uluslararası göçmenlerde aile yılmazlığını aile bireylerinin kendi içerisinde karara verebilecekleri mekanizmaya sahip oldukları sosyal bir süreç olarak gözlemlemiştir.

BÖLÜM 3

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada veri toplanan araştırma grubunun ve bu grupta bulunan bireylerin tanımlayıcı özelliklerinin yanı sıra araştırmada kullanılan verilere ulaşmada kullanılan ölçme araçları, verilerin toplanma ve analiz süreçleri hakkında detaylara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Yüksek lisans tezi kapsamındaki evli kadınların psikolojik doğum sıralarının ve bağlanma stillerinin aile yılmazlığını ne düzeyde yordadığının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada betimsel çalışma modelleri içerisinde yer alan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, en az iki değişken arasındaki birlikte değişimlerinin ne düzeyde olduğunu belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2000). Araştırmada, evrenden bir kesit olarak konunun yaygınlığını bulmak adına en uygun desen olan, tek seferde yapılan çalışma ya da durum çalışmaları olarak da bilinen kesitsel araştırma deseni kullanılmıştır (Kumar, 2011).

3.2. Araştırma Grubu

Evli kadınların algılanan psikolojik doğum sıraları ve bağlanma stillerinin aile yılmazlığını yordayabilirliğinin incelendiği bu araştırmanın örnekleme oluşturulurken aranan ölçüt evli ve kadın olmak olduğu için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme seçim için önemli olan ölçütler belirlenmekte ve bu

ölçütlere göre seçilen örneklemin, araştırmanın evrenini ve bütün nitelikleri ile temsil edebildiği düşünülmektedir (Patton, 1990). Araştırmacı kendi çalışma ihtiyacına yönelik bir örneklem grubu belirleyerek sağlıklı veriler elde etmeye çalışmıştır (Sencer, 1989). Araştırmanın veri toplama araçları 505 evli kadına uygulanmış ancak yapılan veri temizliği sonucunda bu sayı 486'ya düşürülmüştür. Araştırma grubuna ait betimsel istatistik sonuçları Tablo 3.1.'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırma grubuna ait tanımlayıcı bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	N	%	$\bar{x}$	Ss
Cinsiyet	Kadın	486	100	2.00	.00
	Toplam	486	100		
Yaş	18-35	263	54.1	2.07	1.21
	36-45	147	30.2		
	46 ve üzeri	76	15.8		
	Toplam	486	100		
Eğitim Düzeyi	Lisans öncesi	132	27.2	4.84	2.38
	Üniversite	253	52.1		
	Yüksek Lisans/ Doktora	101	20.8		
	Toplam	486	100		

Tablo 3.1. (devamı)

Değişkenler	Kategoriler	N	%	$\bar{x}$	Ss
Evlilik Süresi	1-10 yıl arası	261	53.7	2.33	1.58
	11-20 yıl arası	126	25.9		
	21 yıl ve üzeri	99	20.4		
	Toplam	486	100		

Yaş grupları incelendiğinde 263'ü (%54.1) 18-35 yaş aralığındadır ve çoğunluğu oluşturmaktadır. 147'si (%30.2) 36-45 yaş aralığında ve 76'sı (%15.8) 46-ve üzeri yaş aralığındadır. Yaş ortalaması 2.07, standart sapması ise 1.21 olduğu belirtilmiştir. Kadınların eğitim seviyesine bakıldığında 253'ü (%52.1) üniversite mezunlarıdır ve çoğunluğu oluşturmaktadır. 132'si (%27.2) lisans öncesi eğitim düzeyine sahip ve 101'i (%20.8) yüksek lisans veya doktora eğitim düzeyindedir. Yaş ortalaması 4.84, standart sapması ise 2.38 olduğu belirtilmiştir. Evlilik süreleri olarak incelendiğinde 1-10 yıl arası evli olanların sayısı 261 ile (%53.7) çoğunluğu oluşturmaktadır. 11-20 yıl arası evli olanların sayısı 126'sı (%25.9) ve 99'u (%20.4) 21 yıl ve üzeri evlidir. Yaş ortalaması 2.33, standart sapması ise 1.58 olduğu belirtilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması amacıyla, “Kişisel Bilgi Formu”, “White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri” ve “Aile Yılmazlık Ölçeği” tek bir formda toplanmıştır. Bu araçlardan ilki araştırmacı tarafından demografik bilgileri toplamak amacıyla oluşturulan Kişisel Bilgi Formudur. (Bkz. Ek-1). İkincisi doğum sırası

değişkenine ilişkin veriler elde etmek için kullanılan ve Kalkan (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan White Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri (PDSE)'dir. (Bkz. Ek-2) Üçüncü araç olarak aile yılmazlığı değişkenine ilişkin verilerin toplanmasına yönelik Aile Yılmazlık Ölçeğini (AYÖ) kullanılmıştır. (Bkz. Ek-3) Kaner ve Bayraklı (2010) tarafından geliştirilmiştir. Dördüncü ölçek ise Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği. (Bkz. Ek-4) Kandemir ve İlhan (2017) tarafından geliştirilen ölçek, bağlanma stilleri değişkenine ilişkin veri toplama sürecinde kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu:

Araştırmacı tarafından kişisel ve demografik bilgi toplama amacıyla oluşturulan bilgi formudur. Formda evli bireylerin cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, evlilik süresi, gerçek doğum sıraları, tanışma şekli sorulmuştur.

3.3.2. White Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri:

Campbell ve diğerleri (1991) tarafından geliştirilen ölçek, Kalkan (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Kalkan, 2008). Ölçek 42 maddeden ve büyük çocuk, ortanca çocuk, küçük çocuk ve tek çocuk olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına bakıldığında; Cronbach alfa katsayıları, kadınlar için .74 ile .86 arası, erkekler için .65 ile .82 arasında bulunmuştur. Test tekrar test güvenirlik katsayıları ise kadınlar için .78-.89 arasında, erkekler için .77-.89 arasında değişmektedir. Evli kadınların aile yılmazlık düzeylerini yordamaya yönelik bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik büyük çocuk için .63, küçük çocuk için .59, ortanca çocuk için .88 ve tek çocuk için .53 bulunmuştur.

3.3.3. Aile Yılmazlık Ölçeğini (AYÖ):

Bu ölçek Kaner ve Bayraklı tarafından 2010 yılında geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilirken 524 anne ve babadan veri toplanmıştır. 87 maddeden oluşan taslak form bireylere uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlik düzeyi belirlenirken Cronbach alfa düzeyinden, güvenilirlik için ise test tekrar test yönteminden yararlanılmıştır. Veriler incelendiğinde Aile yılmazlık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik değerlerinin yeterli olduğu gözlenmiştir (Kaner ve Bayraklı, 2010). Kaner ve Bayraklı (2010) tarafından eşlerin aile yılmazlığı algılarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 37 maddeden ve mücadelelilik, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına bakıldığında; Cronbach alfa katsayıları .54-.91 arasında bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise .33-.80 arasında değişmekte olup tümü anlamlıdır (Bayraklı, Güzeller ve Kaner, 2011). Evli kadınların aile yılmazlık düzeylerini yordamaya yönelik bu araştırmada ölçeğin genel iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği: Ölçek

Kandemir ve İlhan tarafından 2017 yılında geliştirilmiştir. Geliştirme sürecinde 50 madde belirlenmiş bu maddeler uzmanlarca incelenmiş ve 14 madde ölçek maddelerinin arasından çıkarılmıştır, dört madde yenilenmiş ve bir madde ise sıfırdan yazılıp eklenmiştir. 7'li likert 37 maddeden oluşan ölçek geçerlik güvenilirlik çalışmaları Kırıkkale Üniversitesi öğrencileri üzerinde toplanan veriler ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan işlemler sonucunda elde edilen verilerde geçerlik ve güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğu gözlenmiştir (Kandemir ve İlhan, 2017). Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına bakıldığında; Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları, .72-.80 arasında değişmektedir. Evli kadınların aile yılmazlık düzeylerini yordamaya yönelik bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik güvenli bağlanma için .91, kaygılı bağlanma için .82, kaçınan bağlanma için .76 olarak bulunmuştur.

3.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılması için enstitüden öncelikle etik kurul onayı alınmıştır. Covid-19 Pandemisinden dolayı veriler online olarak toplanmıştır. Veri toplama araçlarından her biri Google Form üzerinden düzenlenmiştir. Katılımcılar ölçekleri doldurmadan önce araştırma hakkında bilgilendirilmiş onam formu ile bilgilendirilmiştir.

3.4. Verilerin Analize Hazırlanması

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinin yapılması için SPSS programı kullanılmıştır. Ölçme araçlarının uygulandığı 505 evli kadının verilerinin frekans dağılımları ve Z değerlerinden aykırı ve uç değerler incelenmiş, inceleme sonucunda, +3 ve -3 aralığı sınırının dışında olan 19 veriye ait uç değerler veri setinden çıkartılmıştır. Normallik testi için araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiş ve sonuçları Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Değişkenlerle ilgili çarpıklık ve basıklık analiz sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>Çarpıklık</i>	<i>Basıklık</i>
Aile Yılmazlığı	-1.28	1.59
Güvenli Bağlanma	-.62	-.70
Kaygılı Bağlanma	.25	-.73
Kaçıngan Bağlanma	.42	-.33
Büyük Çocuk	-.91	.61
Küçük Çocuk	.05	-.91
Tek Çocuk	.69	-.29
Ortanca Çocuk	1.32	.56

Tablo 3.2. incelendiğinde, çarpıklık puanlarının -1.28 ile .69 aralığında ve basıklık paunlarının -.73 ile 1.59 aralığında olduğu bulunmuştur. Bai ve Ng (2005), çarpıklık ve basıklık değerlerinin +3 ile -3 aralığının dışında olmasının; Bernstein (2000) ise, çarpıklık değerinin 3.3; basıklık değerinin ise 7’de büyük olmasının normallikle ilgili sorun oluşturacağını belirtmektedir. Bu sonuçlara göre de aile yılmazlık ve diğer araştırma değişkenlerinin normallik sorunu oluşturmadığını söylemek mümkündür.

Eğitim düzeyi, evlilik süresi ve yaş değişkeni ile aile yılmazlığı arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlı ikiden fazla gruplu bir değişken oldukları için ANOVA testi uygulanmıştır. Değişkenlerin toplu şekilde ele alınması için çoklu regresyon analizlerinden hiyerarşik regresyon uygulanmıştır. En az bir bağımsız bir bağımlı değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi regresyon analizi olarak ifade edilmektedir. Bağımsız değişken sayısının arttığı durumlar ise çoklu regresyon olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada çoklu regresyon türlerinden biri olan hiyerarşik regresyon kullanılmıştır. Hiyerarşik regresyon birden fazla olan bağımsız değişkenlerin iki adımdan oluşan bir model üzerinde gruplandırılıp birinci ve ikinci adıma yerleştirilerek bu bağımsız değişken gruplarının bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin incelendiği bir regresyon türüdür (Büyüköztürk, 2013).

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Evli kadınların aile yılmazlık düzeylerini, psikolojik doğum sıraları ve bağlanma stilleri tarafından yordanmaya çalışıldığı araştırmanın bu bölümünde değişkenlere ait betimsel analizler, değişkenler arasındaki korelasyon analizi, bağımlı değişkenin demografik değişkenlere göre yapılan analizleri ve hiyerarşik regresyon analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Öncelikli olarak aile yılmazlığı, bağlanma stilleri ve psikolojik doğum sırası ölçeklerinden alınan betimsel sonuçlar incelenmiş ve sonuçları Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Değişkenlere ait tanımlayıcı analiz sonuçları

	N	En az	En çok	$\bar{x}$	Ss
Aile Yılmazlığı	486	16.00	45.00	37.46	6.64
Güvenli Bağlanma	486	7.00	49.00	34.15	10.32
Kaygılı Bağlanma	486	7.00	49.00	23.82	9.45
Kaçıngan Bağlanma	486	7.00	44.00	21.50	8.01
Tek Çocuk	486	.00	11.00	7.92	2.24
Ortanca Çocuk	486	.00	7.00	3.00	1.69
Küçük Çocuk	486	.00	10.00	2.09	2.81
Büyük Çocuk	486	.00	5.00	1.50	1.30
Toplam	486				

Tablo 4.1. incelendiğinde, araştırmanın bağımlı değişkeni olan aile yılmazlığının her bir ortalama puanının 37.46 olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda, güvenli bağlanma stiline ait ortalama puanlarının kaygılı ve kaçıngan

stillerine ait ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Görüldüğü gibi, bağlanma stillerinden kaçınan bağlanma stilinden alınan puan diğer bağlanma stillerine göre daha düşüktür. Bunun yanında, araştırma grubundakilerin psikolojik doğum sıraları arasında tek çocuk puan ortalamasının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada, araştırma grubunun aile yılmazlığı, bağlanma stilleri ve psikolojik doğum sıraları ortalama puanları arasındaki korelasyon incelenmiş ve sonuçları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Değişkenler arasındaki korelasyon analiz sonuçları

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Aile Yılmazlığı (1)	1							
Güvenli Bağlanma (2)	.33**	1						
Kaygılı Bağlanma (3)	.07	.50**	1					
Kaçınan Bağlanma (4)	.08	.35**	.32**	1				
Büyük Çocuk (5)	.12*	.11*	.17**	-.05	1			
Küçük Çocuk (6)	.09*	.13**	-.01	-.02	.21**	1		
Ortanca Çocuk (7)	-.15**	-.14**	.19**	.14**	.04	-.46**	1	
Tek Çocuk (8)	-.09*	-.11*	.16**	.12**	.15**	-.22**	.55**	1

Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasında genel anlamda düşünüldüğünde, ilişkilerin olduğu görülmektedir. Buna göre, araştırma grubundaki evli kadınların aile yılmazlığı ile güvenli bağlanma stili arasında pozitif yönlü ($r=.33$) ve anlamlı bir ilişki olduğu, aile yılmazlığı ile kaygılı bağlanma arasında ($r=.07$) ve kaçınan bağlanma stili ($r=.08$) arasında pozitif yönlü bir ilişki olsa da, bu ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Aynı zamanda, aile yılmazlığının psikolojik anlamda büyük çocuk olma ile arasında pozitif ($r=.12$), küçük olma ile arasında pozitif ($r=.09$), ortanca çocuk olma ile arasında negatif ($r=-.15$) ve tek çocuk olma ile arasında negatif

($r=-.09$) ilişkiler bulunmuştur. Analiz sonrasındaki açığa çıkan katsayıların anlamlı olduğu görülmüştür. Analiz sonrasındaki açığa çıkan bu katsayıların genel olarak yönünün belirgin olduğu ve anlamlı olduğu görülmüştür. Bunun dışındaki diğer değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları hiyerarşik regresyon için genel olarak yeterli görülmüştür. Daha sonra aile yılmazlığının bağlanma stilleri ve psikolojik doğum sıraları tarafından yordanıp yordanmadığını test etmek için hiyerarşik regresyon analizine geçilmiştir. Yapılan analizin sonuçları Tablo 4.6’da belirtilmiştir.

4.1. Aile Yılmazlık Düzeyinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Bulguları

Tablo 4.3. *Eğitim* düzeyine göre evli kadınlarda aile yılmazlık düzeyinin anova sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1.028	2	.514	.943	.390
Gruplariçi	263.305	483	.545		
Toplam	264.333	485			

Tablo 4.3.’deki veriler ele alındığında aile yılmazlık düzeylerinin eğitim düzeyine göre “Lisans öncesi eğitim düzeyi”, “Üniversite eğitim düzeyi” ve “Yüksek lisans/doktora eğitim düzeyi” olarak karşılaştırılması amacıyla yapılan ANOVA testi sonucunda aile yılmazlık düzeyinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği gözlenmiştir (sig.= .390, F= .943, $p>.05$).

4.2. Aile Yılmazlık Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Bulguları

Tablo 4.4. Yaş değişkenine göre evli kadınlarda aile yılmazlık düzeyinin anova sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1.338	2	.669	1.22	.294
Gruplariçi	262.995	483	.545		
Toplam	264.333	485			

Tablo 4.4.'deki veriler ele alındığında aile yılmazlık düzeylerinin yaşa göre “18-35”, “36-45” ve “46 ve üzeri” olarak karşılaştırılması amacıyla yapılan ANOVA testi sonucunda aile yılmazlık düzeyinin yaşa göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği gözlenmiştir (sig.= .294, F= 1.22, $p > .05$).

4.3. Aile Yılmazlık Düzeyinin Evlilik Süresi Değişkenine Göre Bulguları

Tablo 4.5. Evlilik süresine göre evli kadınlarda aile yılmazlık düzeyinin anova sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	2.399	2	1.199	2.21	.111
Gruplariçi	261.934	483	.542		
Toplam	264.333	485			

Tablo 4.5.'deki veriler ele alındığında aile yılmazlık düzeylerinin evlilik süresine göre “1-10”, “11-20” ve “11 yıl ve üzeri” olarak karşılaştırılması amacıyla yapılan ANOVA testi sonucunda aile yılmazlık düzeyinin evlilik süresine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği gözlenmiştir (sig.= .111, F= 2.21, p> .05).

Tablo 4.6. Evli kadınların aile yılmazlığının yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analiz sonuçları

	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R	VİF
Model 1	Aile Yılmazlığı	Sabit	34.18	2.66		12.86	.39	.01	.01	
		Yaş	.02	.68	.01	.03		.06	.06	3.49
		Eğitim	.43	.33	.07	1.29		.04	.04	1.24
		seviyesi								
		Evlilik süresi	.31	.35	.08	.88				3.75
<i>R=.11</i>			<i>Düzeltilmiş R²= .03</i>		<i>F= 1.09</i>					
Model 2	Aile Yılmazlığı	Sabit	28.62	2.73		10.46	.00			
		Yaş	.25	.64	.03	.39		.02	.02	3.50
		Eğitim	.18	.31	.03	.58		.03	.03	1.26
		seviyesi								
		Evlilik süresi	.22	.33	.06	.66		.03	.03	3.76
		Güvenli	.28	.04	.40	7.93		.34	.34	1.43
		bağlanma								
		Kaygılı	-.10	.04	-.12	-2.47		-	-.11	1.39
		bağlanma					.11			
		Kaçıngan	-.03	.04	-.03	-.62		-	-.03	1.20
		bağlanma						.03		
<i>R=.36</i>			<i>Düzeltilmiş R²= .14</i>		<i>F= 22.45</i>					

Tablo 4.6 (devamı)

	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R	VİF
Model 3	Aile Yılmazlığı	Sabit	-.03	.04	-.03	-.62	.09			
		Yaş	.23	.64	.03	.36		.02	.02	3.51
		Eğitim seviyesi	.18	.32	.03	.58		.03	.03	1.27
		Evlilik süresi	.24	.33	.06	.72		.03	.03	3.76
		Güvenli bağlanma	.26	.04	.37	6.91		.30	.29	1.58
		Kaygılı bağlanma	-.09	.04	-.11	-2.15		-	-.09	1.53
		Kaçıngan bağlanma	-.01	.04	-.01	-.06		-	-.01	1.25
		Büyük Çocuk	.31	.15	.09	2.08		.09	.08	1.15
		Küçük Çocuk	-.13	.21	-.03	-.60		-	-.02	1.38
		Ortanca Çocuk	-.28	.15	-.11	-1.90		-	-.08	1.89
		Tek Çocuk	.09	.29	.02	.31		.02	.01	1.52
		$R=.38$		Düzeltilmiş $R^2= .15$		$F= 2.06$				

Evli kadınların aile yılmazlık düzeylerinin yordanmasına ilişkin yapılan hiyerarşik regresyon analizinde ilk adımda demografik değişkenler modele dahil edilmiştir. İkinci adımda literatürde bağlanma stillerinin psikolojik doğum sırasından daha önce olduğu bilgisi göz önüne alınarak bağlanma stilleri modele dahil edilmiş ve son adımda psikolojik doğum sıraları eklenmiştir.

Tablo 4.6. incelendiğinde, evli kadınların aile yılmazlıklarını incelemek için demografik değişkenlerin modele dâhil edildiği ve birinci adımın modele toplam katkısının anlamlı olmadığı görülmüştür ($R= .11$, $R^2= .03$, $p > .01$). Yani, regresyon analizinin birinci aşamasında modele giren demografik değişkenlerin modele özgün ve anlamlı etkilerinin olmadığı söylenebilir. Bu adımla analize giren yaş değişkeninin kadınların aile yılmazlığını pozitif yönde etkilediği fakat bu etkinin anlamlı olmadığı

belirlenmiştir ($\beta = .01$, $t = .03$, $p > .05$). Birinci adımda analize giren başka bir değişkende kadınların eğitim seviyesidir ve bu değişkeninde kadınların aile yılmazlığını etkilemediği bulunmuştur ($\beta = .07$, $t = 1.29$, $p > .05$). Birinci adımda modele giren evlilik süresi değişkeninin de, kadınların aile yılmazlığını yordamadığı görülmektedir ($\beta = .08$, $t = .88$, $p > .05$). Analiz sonucunda, demografik değişkenlerin kadınların aile yılmazlığını anlamlı bir şekilde yordamadığı belirlenmiştir.

Birinci modeldeki demografik değişkenlere ek olarak bağlanma stilleri ikinci modelde analize eklenmiştir. Analiz sonucunda, evli kadınların bağlanma stillerinin modele toplam katkısının anlamlı olduğu görülmüştür ($R = .36$, $R^2 = .14$, $p < .01$). Yani, regresyon analizinin ikinci aşamasında modele giren bağlanma stillerinin modele özgün ve anlamlı etkilerinin olduğu söylenebilir. Bu adımla analize giren güvenli bağlanma stiline kadınların aile yılmazlığını pozitif yönde ve anlamlı bir şekilde etkilediği belirlenmiştir ($\beta = .40$, $t = 7.93$, $p < .01$). Yani, güvenli bağlanma stiline sahip olan kadınların aile yılmazlığının pozitif yönde artış gösterdiği söylenebilmektedir. İkinci adımda analize giren başka bir değişkende kaygılı bağlanma stilidir ve bu değişkenin de kadınların aile yılmazlığını negatif yönde etkilediği bulunmuştur ($\beta = -.12$, $t = -2.47$, $p < .01$). İkinci adımda modele giren kaçınan bağlanma değişkeninin de, kadınların aile yılmazlığını yordamadığı görülmektedir ($\beta = -.03$, $t = -.62$, $p > .05$). Analiz sonucunda, güvenli ve kaygılı bağlanma stillerinin kadınların aile yılmazlığını yordarken, kaçınan bağlanmanın kadınların aile yılmazlığını yordamadığı belirlenmiştir.

İkinci modeldeki bağlanma stillerine ek olarak psikolojik doğum sıraları üçüncü modelde analize eklenmiştir. Analiz sonucunda, evli kadınların psikolojik doğum sıralarının modele toplam katkısının anlamlı olmadığı görülmüştür ($R = .38$, $R^2 = .15$, $p > .01$). Yani, regresyon analizinin üçüncü aşamasında modele giren psikolojik doğum sırasının modele özgün ve anlamlı etkilerinin olmadığı söylenebilir. Bu adımla analize giren büyük çocuk psikolojik doğum sırasının kadınların aile yılmazlığını pozitif yönde ancak anlamlı bir şekilde etkilemediği belirlenmiştir ($\beta = .09$, $t = 2.08$, $p > .05$). Üçüncü adımda analize giren başka bir değişkende küçük çocuk psikolojik doğum sırasıdır ve bu değişkenin de kadınların aile yılmazlığını yordamadığı görülmüştür ($\beta = -.03$, $t = -.60$, $p > .05$). Üçüncü adımda modele giren ortanca çocuk psikolojik doğum sırası değişkeninin de, kadınların aile yılmazlığını

negatif yönde etkilediği bulunmuştur ($\beta = -.11$, $t = -1.90$, $p < .01$). Üçüncü adımda analize giren son değişken olan tek çocuk psikolojik doğum sırası değişkeninin de kadınların aile yılmazlığını yordamadığı belirlenmiştir ($\beta = .02$, $t = .31$, $p > .05$). Analiz sonucunda, büyük çocuk psikolojik doğum sırasının kadınların aile yılmazlığını pozitif ve anlamlı, ortanca çocuk psikolojik doğum sırasının negatif ve anlamlı şekilde yordarken, tek çocuk ve küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olmanın kadınların aile yılmazlığını anlamlı bir şekilde yordamadığı belirlenmiştir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın analizi sonrasında elde edilen bulgular, alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak ve değişkenlerle ilgili kuramsal bilgiler değerlendirilerek tartışılmıştır. Tartışmanın akışı, araştırmanın bulgular bölümündeki akış kullanılmaya çalışılacaktır.

Yapılan araştırmanın sonuçları incelendiğinde aile yılmazlık ortalama puanlarının eğitim düzeyine göre arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sönmezer (2015) öğretmenlerin tükenmişlik ve yılmazlıklarını incelediği çalışmasında yılmazlığın eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yağmur ve Türkmen (2017) yılmazlık ile eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı olarak farklılık bulunmadığı sonucunu elde etmiştir.

Alanyazın incelendiğinde bu araştırma bulgusunu destekleyen sonuçlar olduğu gibi (Bonanno, Galea, Bucciarelli ve Vlahov, 2007; Ha, Hong, Seltzer ve Greenberg, 2008), eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin yılmazlık düzeyinin yüksek olduğunu gösteren bulgular da mevcuttur (Kaynar, 2016; Tosun, 2014). Campbell-Sills, Forde ve Stein (2009) demografik özellikler ve çocukluk çağı çevresinin yılmazlığa etkisini araştıran çalışmalarının bulgularına göre, eğitim düzeyi arttıkça yılmazlık düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çetin (2008) yılmazlık düzeyleri yüksek olan bireylerin eğitim seviyelerinin de yüksek olduğunu belirtmektedir.

Literatür incelendiğinde, yılmazlığın koruyucu faktörlerinden biri olarak (Masten ve Reed, 2002) eğitim durumunun da vurgulandığı görülmektedir. Bu durumda eğitim düzeyi arttıkça bireylerin yılmazlık oranlarının da artması beklenebilir. Eğitim seviyesinin evlilik ilişkisi içerisinde bilinçli davranışlar sergilemeye yardımcı olacağı düşünülebilir. Eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin evlilik içerisinde kendilerini daha iyi ifade edebilen, stres yaratan durumlar karşısında

yılgınlığa düşmeden, ayakta kalabilen, olumsuz hayat koşulları karşısında sorun çözme becerilerinin daha iyi olması beklenebilir. Ancak diğer yandan da bireyin eğitim seviyesi ne kadar yüksek olsa da bu bilgilerini evlilik yaşantısına aktaramaması durumunda bu bireylerin yılmazlık düzeyi karşılaştırılamayabilir.

Bu araştırmada katılımcıların %72.9'u lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Literatürdeki bulgular değerlendirildiğinde bu araştırmanın sonucunda eğitim düzeyine göre aile yılmazlık düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılık göstermesi beklenebilir. Verilerin online toplanması, kadın cinsiyet değişkeni üzerinden değerlendirilmesi ve pandemi sonrası oluşan hayat koşullarının aile yılmazlık düzeylerinde farklılaşma olmamasına etken olabileceği düşünülebilir. Ayrıca lisans öncesi eğitim düzeyi daha düşük bireylerin aile yılmazlık düzeyleriyle karşılaştırma imkânının sınırlı olduğu düşünülebilir.

Yapılan araştırmanın bir diğer bulgusu incelendiğinde, evlilik süresine göre aile yılmazlık düzeyinin ortalama puanlarının arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik içerisinde geçirilen zamanın yılmazlık için koruyucu veya risk etkeni olmadığı, bu yüzden evlilik süresinin değil evlilik sürecinin kalitesinin daha önemli olduğu düşünülebilir. Demirbaş (2010)'a göre yılmazlıktaki risk etkeni bireylerin karşısına çıkan stresli hayat koşulları ve kriz durumlarıdır. Evlilik ilişkisi içerisinde yaşanan problem durumları da bu risk faktörleri içerisinde varsayılabilir. Bireylerin bu durumda evlilikleri içerisinde bu problem durumlarının üstesinden gelmede geçirdikleri zamandan çok, olumlu veya olumsuz yaşantılarının aile yılmazlık düzeylerini etkilediği düşünülebilir.

Synder ve Lopez (2005)'e göre yılmazlık zamanla gelişen bir beceridir, genetik olarak aktarılmaz. Erken çocukluk döneminde aile bireylerinin destek vermesiyle başlar, hayatı boyunca devam eder. Sadece geçen zaman değil, geçirilen sürede bireyin, dolaylı öğrenmelerinin, yaşantılarının da yılmazlığın gelişmesinde önemli olduğu düşünülebilir. Bu yüzden evlilik süresinin, aile yılmazlığını olumsuz veya olumlu bir şekilde etkilediği düşünülmemekle birlikte, aile yılmazlığının evlilik ilişkisinin niteliği ve evliliklerin süresi konusunda etkili olabileceği düşünülebilir.

Literatürde evli bireylerin aile yılmazlık düzeyleri ve evlilik süresi arasındaki farklılığa yönelik bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Yapılan araştırmanın sonuçları incelendiğinde, yaşa göre aile yılmazlık ortalama puanlarının arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadı'nın (2016) çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin yılmazlık düzeylerini incelediği araştırmasında ebeveynlerin yaşına göre, genel yılmazlık düzeyleri ve aile yılmazlık alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Merdan (2019) tarafından otizm spektrum bozukluğu tanısı almış annelerin aile yılmazlığını yordadığı faktörler ile ilgili yapılan çalışma sonucu da bu araştırmayı destekleyen niteliktedir. Çalışmaya katılan annelerin yaşlarına göre aile yılmazlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile yılmazlığının yaşı etkisinde olmadığı sonucunu gösteren başka araştırmalar da vardır (Boyras ve Sayger, 2011). Bunların dışında Kaner vd (2011) yaptıkları çalışmada yaşı artmasıyla birlikte aile yılmazlık düzeylerinin yaşama bağlılık ve öz yetkinlik alt boyutlarında azalma meydana geldiğini belirtmektedir.

Genç yaşta yapılan evliliklerde, sorumlulukların daha az olması ve karşılaşılan zorluklarda destek verecek yakınların olması bu bireylerde aile yılmazlık düzeylerinin daha düşük olması beklenebilir. Bireylerin yaşının ilerlemesiyle birlikte evlilik içerisindeki problem durumlarıyla baş etmede, kriz ve stres durumlarında aile bireylerin birbirine kenetlenmelerinin artması beklenebilir. Verilerin toplandığı tarih aralığında ülkemizde yaşanan pandeminin getirdiği kısıtlamalardan dolayı bireylerin yaş aralığı fark etmeksizin bu kriz durumuyla başa çıkma kaynaklarının yetersiz olduğu düşünülebilir. Bu durumun araştırmaya katılan bireyler arasında farklılık oluşturmamasına neden olabileceği söylenebilir.

Alan yazında, hem evli bireylerin aile yılmazlığını inceleyen araştırmaların sınırlı olması hem de genel olarak aile yılmazlığının demografik-tanımlayıcı özellikler açısından çok az incelenmiş olması bulgularımızın tartışılmasını oldukça zorlaştırmıştır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, aile yılmazlığının, Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası (BÇPDS) ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Aile yılmazlığın alt boyutlarından biri olan öz yetkinlik bireylerin yaşamını etkili şekilde sürdürebilmesi için gerekli olan başarılı, saygılı, güvenilir olma, zamanı etkili değerlendirebilme ve kendini değerli algılama gibi özelliklerini kapsar. Johnson (2015) her türlü güçlüğe rağmen yılmayan, aksine sahip olduğu sorumlulukları daha fazla artıran çaba sarf etmeye devam eden bireylerin öz yeterliliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Daha önceki bulgularla uyumlu olarak, büyük çocukların, duyarlı, sorumluluk sahibi, düşünceli, uyumlu, öz eleştiriye açık, organize, başarı odaklı, bağımsız, güçlü ve etkili olduğu bildirilmektedir (Herrera, Nicholas, Zajonc, R.B, Wieczorkowska, ve Grazyna, 2003; Ashby, Kenny, ve LoCicero, 2003; Campbell, Stewart ve White, 1991). Bu kişilik özellikleri öz yetkinlik boyutunu destekler niteliktedir. Mitchell (2012) öz yetkinliğe sahip büyük çocukların evlilik ilişkisi içerisinde sağlıklı bir şekilde iletişim kurduklarını ve aile içerisinde ortaya çıkan problem durumlarını etkili bir şekilde çözüm yolları ürettiklerini ifade etmektedir (Doherty, 1981). Başaranoğlu (2011) büyük çocuk psikolojik doğum sırasının ilişkiyi sürdürebilmenin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bireylerin psikolojik doğum sırasına göre sergiledikleri özellikler, onların yaşam güçlükleri karşısında gösterdikleri tutum ve davranışlarla, güçlüklerle başa çıkma stilleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Cihan Güngör ve Özbay (2009) öz yetkinlik düzeyi yüksek olan bireylerin etkili çatışma çözme becerilerine sahip olduğunu vurgulamaktadır. Lopez, Morua ve Rice (2007) bireylerin evlilik ilişkilerinde eşleriyle açık bir şekilde iletişim kuran, eşlerine destek veren, kırgınlık ve kızgınlıkları karşısında onlara karşı duyarlı davranan bireylerin öz yetkinliklerinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu özellikler büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin karakteristik özellikleriyle uyumaktadır. Lopez ve Lent (1991) tarafından yapılan araştırma incelendiğinde, evlilik ilişkisi içerisinde olan bireylerin ilişkilerindeki memnuniyet ve uyum düzeyleri öz yetkinlik düzeyi ile ilişkilidir. Büyük çocukların daha uyumlu olduğu bulgusu göz önüne alındığında, bu bireylerin ilişkilerinde de uyumlu olacağı bulgusu alanyazın ile tutarlı bir sonuç olarak görülmektedir.

Yapılan başka bir çalışma incelendiğinde evlilik ve ilişki doyumu ile öz yetkinlik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lopez ve Lent, 1991; Dostal ve Langhinrichsen-Rohling, 1997). Arias, Lyons ve Street (1997)'e göre evlilikte karşılarına çıkan güçlüklerin üstesinden gelebilen bireylerin, öz yetkinlik düzeyleri yüksektir. Psikolojik doğum sırası büyük çocuk olma ile genel başa çıkma alt boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Leman (1997)'a göre büyük kız çocukları genellikle çok güvenilir ve sorumluluk sahibi olmaktadır ve kendilerinden küçük olan kardeşlerine anaç tavırlar sergilemektedir. Kalkan ve Epli-Koç (2016) büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip çocukların iyimser yaklaşımla pozitif yönde, çaresiz yaklaşımla negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular değerlendirildiğinde büyük çocukların evlilik ilişkisi içerisindeki kriz durumlarında da bu durumları yıkım olduğu kadar gelişimleri için birer fırsat olarak değerlendirebileceği de düşünülebilir.

Araştırmanın sonucuna göre Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası (OÇPDS) ile aile yılmazlığı negatif yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Kalkan ve Epli-Koç (2008) tarafından yapılan bir çalışmada ortanca çocukların, kendilerini özgüvensiz, güçsüz ve çaresiz hissettiklerini, başkalarına karşı boyun eğici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Adler (1994) ilgi odağının merkezinde olmayan ve her zaman yol gösterecek birilerine sahip olan ortanca çocukları, ailelerinin de ilk çocuklarına yaptıkları hataları fark edip onlara yol açmasıyla kendi yollarını bulabilme konusunda diğer kardeşlerine göre daha rahat olduklarını belirtmektedir. İlk çocukların ayrıcalığını yakalamaya çalışan veya onunla sürekli olarak rekabet halinde görünen ortanca çocuklar aileleri içerisinde tam olarak bir role sahip değildir. Stewart (2004) ortanca çocukların aile içerisinde bir rol edindikleri takdirde ilerleyen dönemlerde tutarlı ve güçlü bir karakter ortaya çıkarabileceğini belirtmektedir. Bunların yanında kendisinden güçlü ve yetenekli olarak gördüğü büyük kardeşleri ile konumlarını tehdit eden küçük kardeşleri ile mücadele etmek zorunda kalan ortanca çocukların bu özelliklerinden dolayı yılmazlık düzeylerinin düşük olması beklenebilir. Geçtan (1998)'a göre diğer kardeşleri kadar yetenekli olmadığı inancına sahip olan ortanca çocukların kendi yeterliliklerine ilişkin algılayışı kötümserdir.

Eckstein (2000) yaptığı bir meta analiz çalışmasında ortanca çocukların ait olamama hissine sahip olamadığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Yapılan çalışmalarda aidiyet hissinin düşük olmasının bireylerde düşük öz benlik saygısı, yalnızlık mutsuzluk ve depresyona neden olacağını gösteren sonuçlar elde edilmiştir (Osterman, 2000). White, Campbell ve vd (1997) aile desteğini ve aidiyet duygusunu az hisseden ortanca çocukların kişiliklerinin problemlili olabileceğini sürmektedir.

Somon (1999) ortanca çocukların ilk ve son doğan çocuklardan daha az aile kurmaya odaklı olduğunu belirtmektedir. Zorlu koşullar altında birlik ve beraberlik içerisinde olmak olarak tanımlanan aile yılmazlığı kavramı bu araştırmada ortaya çıkan bulgunun sonucunu desteklemektedir. Psikolojik doğum sırası envanterinde ortanca çocukla ilgili olan bölümlerde aileyle bütünleşememe ile ilgili maddelerin yer aldığı belirtildiği için bu yorumun yapılabileceği düşünülebilir (Oberst ve Stewart, 2014; Somon ve Daly 1998).

Araştırmanın sonucuna göre Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırasının (TÇPDS) ile aile yılmazlık arasında negatif yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Hapworth, Hapworth ve Heilman (1999) ilginin paylaşılacağı bir kardeşe sahip olmayan tek çocukların her davranışını ebeveynlerinin kontrol ettiğini belirtmektedir. Dolayısıyla tek çocukların kontrolleri kendi ellerinde değildir. Tek çocuklar bu durumda krizler karşısında nerede nasıl davranacağını da başkalarından bekleyebilir. Aileleri içerisinde özel bir konuma sahip olan tek çocuklar ebeveynleriyle daha fazla zaman geçirebilir. Geçtan (2012)'a göre tek çocuklar tek başına büyüdükleri için aile bireylerinin sevgisini ve ilgisini herhangi biriyle paylaşmak durumunda kalmamaktadır. Tek çocuklar toplum içerisinde yalnız başına yetişir ve toplum içerisindeki kuralları öğreneceği ortamlardan uzak kalmaktadır. Geçtan (2004)'a göre her istediği imkânlardan yararlanan tek çocuklar çoğunlukla şımartılarak büyür ve ilerleyen dönemlerde de çevresinden bu davranışları sürdürmesini beklemektedir. Tek çocukların evlilik ilişkisinde de mevcut kaynaklarını kullanmakta güçlük yaşayacağı söylenebilir. Karşılaştığı zorluklar karşısında mücadele etmesine fırsat verilmeyen tek çocukların, problem durumlarında başa çıkma stratejilerinin daha düşük olacağı dolayısıyla yılmazlık düzeylerinin de düşük olacağı beklenebilir. Yalnız başına

yetiştikleri için akranlarıyla iletişim kurmakta zorlanan tek çocukların evlilik ilişkisi içerisinde yaşadıkları olumsuz yaşantılar karşısında kendilerini ifade etmek de zorlanacağı varsayılabilir. Kalkan ve Koç (2007)'a göre tek çocukları problem durumları var olduğuunda kaçınma stratejisi kullanan bireyler olarak tanımlamaktadır. Problemin kaynağından uzaklaşmak için başa çıkma tutumları sergilemektedir.

akır'ın (2019) yaptığı çalışmada psikolojik doğum sırasında tek ocuk olanların psikolojik yılmazlıkları arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçların tek çocukların özellikleri ile tuttarlı olduğu düşünülebilir. Parinyaphol ve Chongruksa'nın (2008) tek çocuklarla ilgili yaptıkları araştırmasında da tek çocukların büyük ve küçük kardeşlere daha daha düşük yılmazlık düzeyine sahip olduğu bulgusu araştırmamızın sonucunu destekler niteliktedir. Bu bulguların yanında tek çocukları kendi çabalarına güvenen bireyler olarak belirten Dinkmeyer, Mckay ve Dinkmeyer (1978) bu bireylerin aile yılmazlık düzeylerini yordayabileceğini belirtmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, aile yılmazlığının, Küçük ocuk Psikolojik Doğum Sırası (KPDSD) ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Corey (2007) en küçüklerin her zaman aileleri içerisinde ilgiyi paylaşacak kardeşlerinin olmasından dolayı kendi yollarına gitme eğilimde olduğunu belirtmektedir. Küçük ocukların aile bireylerinin düşünemediği farklı yollar geliştirdiği söylenebilir. Alanyazında yılmaz bireylerin zor koşullar altında farklı alternatifler zebilen kişiler olduğu belirtilmektedir. Küçük ocukların bu özellikleri göz önünde alındığında aile yılmazlığına katkıda sunduğu düşünülebilir. Ekşi, Sevim ve Kurt (2016) psikolojik doğum sıraları ve yetersizlik duyguları arasında yaptıkları bir çalışmada kendini küçük ocuk pozisyonunda değerlendiren bireylerin sosyal destek arama ve çaresiz yaklaşım alt boyutlarıyla ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucun bu çalışmanın sonucunu desteklediği düşünülmektedir. Bu bulgular yanında literatürde çelişkili sonuçlar oluşturan çalışmalar da mevcuttur.

Oktan, Odacı ve Çelik-Berber (2014) tarafından yapılan bir çalışmada küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile yılmazlık arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kayacı ve Özbay (2016) tarafından yapılan çalışmada küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip çocukların aile yılmazlığının alt boyutları olan kendini kontrol ve mücadelelilik alt boyutlarını yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dinkmeyer, Dinkmeyer ve Mckay (1978) kendilerini yetersiz, diğer kardeşlerine göre daha güçsüz hisseden küçük çocukların çevrelerinde gerçekleşen olaylarda başkalarının kendileri adına karar vermesini beklediklerini ifade etmektedir.

Araştırmanın sonucuna göre güvenli bağlanma stiline kadınların aile yılmazlığını pozitif ve anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Ahadi, Ahadi, Amiri ve Benijamali'nin (2013) yaptığı bir araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Yapılan çalışmada bağlanma stilleri ile aile yılmazlığının alt boyutlarından olan öz yetkinlik arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmada güvenli bağlanan bireylerin öz yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erken çocuklukta aile bireylerinin verdiği bakımın kalitesi yılmazlık için koruyucu bir faktördür (Tosun, 2014). Masten (2001) yılmazlığın aile bireylerinin çocuk için oluşturduğu güvenli bir ortamda geliştiğini belirtmektedir.

Araştırmanın sonucuna göre kaygılı bağlanma stiline kadınların aile yılmazlığı negatif bir şekilde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Lopez, Morúa ve Rice (2007)'e göre bireylerin evlilik ilişkisi içerisinde ilişkiyi sürdürebilmeleri, yaşanan sorunlar karşısında açık bir iletişim kurmaları gerektiğini ifade etmektedir. Kaygılı bağlananlar sağlıklı bir şekilde iletişim kurmakta güçlük yaşarlar, onaylanma ihtiyacı hissederler. Collins (2006) kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin eşlerini olumsuz olarak algılama eğiliminde olduğunu, eşlerinin kendilerini terk edecekleri kaygısına sahip oldukları için onları ilgisiz olarak suçladığını vurgulamaktadır. Aile yılmazlık düzeyi yüksek olan bireylerin kendilerini algılayış şekillerinin olumlu olması beklenebilir. Güngör (2007) başkalarını ve kendini sevebilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Kaygılı bağlanan evli bireylerin özellikleri değerlendirildiğinde aile yılmazlık düzeylerinin düşük olması beklenebilir. Bunun sebebi Bartholomew ve Horowitz (1991)'e göre kaygılı bağlananların kendilerine yönelik algılamalarının

olumsuz olması, sevmeye değer görülmediklerini ifade etmesi ve buna karşın başkalarına yönelik algılamalarının olumlu olması düşünülebilir. Yapılan bir çalışma incelendiğinde kaygılı bağlanma ile yılmazlığın negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çelik (2012) yılmazlık becerilerinin düşük olmasının özgüveni etkilediğini belirtmektedir. Yakın ilişkilerinde yoğun bir şekilde terk edilme kaygısına sahip olan bireylerin, özgüvenlerinin düşük olduğunu vurgulanmaktadır (Erzen, 1981). Riggio, Weiser, Valenzuela, Lui, Montes ve Heuer (2011) yaptıkları çalışmada aile yılmazlığının alt boyutu olan öz yetkinliğin düşük düzeyde olmasıyla ilişki kaygısı arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alanyazındaki bulgular değerlendirildiğinde, bu çalışmada kaygılı bağlanma stiline sahip olan kadınların aile yılmazlığını negatif bir şekilde etkilemesi beklenebilir.

Araştırmanın sonucuna göre kaçınan bağlanma stiline kadınların aile yılmazlığı için anlamlı bir yordayıcı olmadığı elde edilmiştir. Tavakoli, Jomehri ve Farrekhi (2014) kaçınan ve kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin öz yetkinlik düzeyleri arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin ilişkiyi sürdürebilme becerilerinin düşük düzeyde olduğunu belirtilmektedir (Feeney ve Noller, 1990). Yapılan bir çalışmada evlilikte bireylerin kendilerini değerli algılamaları, ilişkide kendilerini yetkin olarak görmeleri ile kaçınan bağlanma stili arasında negatif düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lopez ve Lent, 1991). Mikulincer ve Shaver (2003) kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin ilişki kurmak istediklerini ancak kendilerine ve başkalarına güvenemedikleri için ilişkilerinde çatışma yaşadıklarını vurgulamaktadır. Aile içerisinde ortaya çıkabilecek problemler karşısında aile bireylerinin başa çıkma kabiliyetlerinin iyi olması beklenmektedir. Stres durumları karşısında kaçınma stratejilerini kullanan kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler bu stratejilerin eksik olduğunu fark ettiklerinde bastırma savunma mekanizmalarını etkinleştirmektedir (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003). Kaçınan bağlananlar stresle baş edebilmek için stresle ilgili ipuçlarını etkisiz hale getirmeye çalışırlar. Sorumluluk almaktan kaçınan bu bağlanma stiline sahip bireylerin, aile içerisindeki kriz süreçlerinin de etkili bir şekilde üstesinden gelemeyecekleri düşünülebilir.

BÖLÜM 6

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Yüksek lisans tezi kapsamındaki bu araştırmada evli kadınların algılanan psikolojik doğum sıraları, bağlanma stilleri ve aile yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla betimsel araştırma modelleri içerisinde yer alan ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmaya 486 evli kadın katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Kalkan (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan White Cample Psikolojik Doğum Sırası Envanteri, Kaner ve Bayraklı (2010) tarafından geliştirilen Aile Yılmazlık Ölçeği, Kandemir ve İlhan (2017) tarafından geliştirilen Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri kullanılmıştır. Veriler online olarak Google Form aracılığıyla elde edilmiştir. Veri toplama süreci Ocak 2020 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgularda evli kadınların aile yılmazlık düzeyleri için eğitim düzeyinin aile yılmazlık düzeyi için anlamlı bir farklılaşma oluşturmadığı belirlenmiştir. Kadınların aile yılmazlıklarına etkisi incelenen bir başka değişken olan yaş değişkeninin anlamlı bir farklılaşma oluşturmadığı gözlenmiştir. Yine bir diğer değişken olan evlilik süresi değişkenine ilişkin bulgular incelendiğinde ise aile yılmazlığı için evlilik süresi değişkeninin anlamlı bir farklılaşma oluşmasını sağlamadığı gözlenmiştir.

Araştırmanın değişkenleri arasında yapılan korelasyon analizlerinin sonuçları incelendiğinde evli kadınların aile yılmazlık düzeyleri ile güvenli bağlanma stili güvenli bağlanma stili arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aile yılmazlık düzeylerinin kaçınan bağlanma stili ile kaygılı bağlanma stili ile arasında ise pozitif yönlü bir ilişki olsa da, bu ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın diğer değişkeni olan psikolojik doğum sırası ile aile yılmazlığının arasındaki ilişkiler incelendiğinde, memnun edici/düzenleyici (büyük çocuk) psikolojik doğum sırasına sahip evli bireylerin aile yılmazlık düzeyleri ile arasında pozitif ve sevimli/ikna edici (küçük çocuk) psikolojik doğum sırası ile arasında pozitif ilişkiler görülmüştür. Dışlanmış/ihmal edilmiş (ortanca çocuk) psikolojik doğum sırası ile aile yılmazlık arasında negatif ve dikkatle bakılan/üzerine titrenilen psikolojik doğum sırası (tek çocuk) ile arasında negatif ilişkiler bulunmuştur.

Evli kadınların aile yılmazlığının yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analiz sonuçları incelendiğinde, demografik değişkenlerin modele dâhil edildiği birinci adımda, değişkenlerin modele anlamlı ve özgün bir katkısının olmadığı belirlenmiştir. Analiz sonucunda, demografik değişkenlerin kadınların aile yılmazlığını anlamlı bir şekilde yordamadığı belirlenmiştir.

Demografik değişkenlere ek olarak bağlanma stillerinin dâhil edildiği ikinci modelde, bağlanma stillerinin modele katkısının anlamlı olduğu görülmüştür. Analiz sonucunda, güvenli bağlanma stilinin kadınların aile yılmazlığını pozitif bir yönde etkilerken, kaygılı bağlanmanın da kadınların aile yılmazlığını negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Bir başka değişken olan kaçınan bağlanmanın ise kadınların aile yılmazlığını yordamadığı gözlenmiştir.

Psikolojik doğum sıralarının eklendiği üçüncü modeldeki doğum sıralarının modele katkısının anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Memnun edici/düzenleyici büyük çocuk psikolojik doğum sırasının kadınların aile yılmazlığını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Sevimli/ikna edici psikolojik doğum sırasının kadınların aile yılmazlığını yordamadığı görülmüştür. Dışlanmış/ihmal edilmiş psikolojik doğum sırası değişkeninin de, kadınların aile yılmazlığını negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Dikkatle bakılan/üzerine titrenilen psikolojik doğum sırası değişkeninin de kadınların aile yılmazlığını yordamadığı gözlenmiştir.

6.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

6.1.1. Araştırma Grubu Açısından

Yüksek lisans tezi kapsamında, evli kadınların aile yılmazlıklarının yordanmaya çalışıldığı bu araştırma kadınlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. İleride yapılacak olan araştırmalarda erkek katılımcıların da araştırma grubuna dâhil edilerek cinsiyete göre ilişkilerin araştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yüksek lisans tezi kapsamında yapılan bu araştırmanın örneklemini evli bireyler oluşturmaktadır. İleride yapılacak olan araştırmalarda romantik ilişki içerisinde olan veya evlilik kararı almış bireyler araştırma grubuna dâhil edilebilir.

Araştırmada, psikolojik doğum sırası ve aile yılmazlığı arasındaki ilişkilerin incelenmiştir. Bu kavramlarla ilgili yapılan araştırmaların evli bireylerde sayısının yetersiz olduğu gözlenmiştir. İleride yapılacak olan araştırmalarda farklı risk gruplarında olan evli bireyler araştırma grubuna dâhil edilebilir.

6.1.2. Değişkenler Açısından

Yüksek lisans tezi kapsamında yapılan bu araştırmada bağımsız değişkenler içerisinde yer alan yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerinin yapılan çalışmalar içerisinde genel olarak yer aldığı gözlenmiştir. İleride yapılacak olan araştırmalarda gerçek doğum sırası, çocuk sayısı, sosyo ekonomik düzey gibi değişkenlerle de ilişkilerinin incelenmesi alanyazına katkı sağlayabilir.

6.1.3. Kavramlar Açısından

Yüksek lisans tezi kapsamındaki bu araştırmada, evli kadınların bağlanma stilleri ve psikolojik doğum sırası yordayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Aile yılmazlığı aile danışmanlığı alanında yeni bir kavramdır. Yapılacak yeni araştırmalarda, evli bireylerin aile yılmazlık düzeyleri travma sonrası büyüme, eşduyum yorgunluğu değişkenleri ile araştırma sürecine dahil edilebilir.

Bu araştırmada aile yılmazlık alt boyutlarının aralarındaki ilişkilerin ayırt edici olmaması nedeniyle sadece öz yetkinlik alt boyutu kullanılmıştır. İleride yapılacak yeni araştırmalarda aile yılmazlık düzeyinin alt boyutlarını araştırma sürecine dâhil edilmesi tartışma bölümünde yapılan değerlendirmelerin edilmesine katkı sağlayabilir.

6.1.4. Model Açısından

Yüksek lisans tezi kapsamında yapılan bu araştırma kesitsel bir desende yapılmıştır. Dolayısıyla değişkenler arasındaki ilişkiler gerçek anlamda bir neden-sonuç ilişkisi sağlamamaktadır. Değişkenlerin zaman içerisinde nasıl bir gelişme izlediğinin incelenmesi amacıyla deneysel ve/veya boylamsal desenler tercih edilerek değişkenler arasında daha sağlıklı neden sonuç ilişkileri kurulabilir.

6.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Çocukluk döneminde bakım verenlerinin temel ihtiyaçların karşılanmasına dair oluşturulan güven inancının yakın ilişkilerin de belirleyicisi olarak değerlendirilmektedir. Bağlanma odaklı çalışan ruh sağlığı çalışanlarının tedavi çalışmalarında veya önleyici çalışmalarında yüksek lisans kapsamında yapılan bu araştırmanın sonucunu bir bilgi kaynağı olarak kullanabileceği düşünülebilir.

Doğum sırasının bireylerin kişilik özelliklerini, kişilerarası ilişkilerindeki davranışlarını etkilediği düşünüldüğünde bu alanda bireysel veya çift olarak çalışan uygulayıcılara bireyin ele alınmasına ilişkin detaylı bilgilerin elde edilmesinde bu araştırmanın mkân sağlayacağı düşünülebilir.

Çift ve aile danışmanların, evlilik ve ilişki öncesinde bireylerin süreci daha iyi yönetmesi ve oluşturacakları aile sistemlerinin güçlendirilmesinde bu araştırmayı kaynak olarak kullanabilir.

6.3. Politika ve Program Geliştiricilere Yönelik Öneriler

Yüksek lisans tezi kapsamında yapılan bu araştırmada sağlıklı işleyen aile modelleri oluşturmak, evlilik içerisinde oluşabilecek güçlükler karşısında iç ve dış kaynaklarını kullanarak ayakta kalabilen bireyler oluşturabilmek amacıyla aile yılmazlığı ile ilgili psikoeğitim programları geliştirilip uygulanabileceği düşünülebilir.

Bu araştırmada bireylerin erken çocukluk döneminde oluşturduğu bağlanma stillerinin ve aileleri içerisindeki kendilerini algılamalarının ilerleyen dönemlerinde kuracağı ilişkileri etkilediği bulunmuştur. Bu bağlamda anaokulu, kreş, aile sağlığı merkezleri, ruh sağlığı merkezleri gibi ilgili yerlerde ailelere eğitimler ve bilgilendirme broşürleri verilebilir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından evlilik-ilişki öncesi bireylerin değerlendirilmesine yönelik teorik ve uygulama içerikli yapılacak eğitimlerin evlilik ve ilişki uyumlarının güçlendirilmesine katkı sunacağı düşünülebilir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (1924). *The practice and theory of individual psychology*. London: Harcourt, Brace Company.
- Adler, A. (1927). *Understanding human nature*. New York: Greenberg.
- Adler, A. (1949). *Understanding human nature*. New York: Greenberg.
- Adler, A. (1956). *The practice and theory of individual psychology*. New York: Basic Books
- Adler, A. (2013). *The practice and theory of individual psychology*. Routledge.
- Ainsworth, M. D. S. ve Bell, S. M. (1972). Mother-infant interaction and the development of competence.
- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child development*, 969-1025.
- Ainsworth, M. D. S., Bell, S. M. ve Stayton, D. J. (1972). Individual differences in the development of some attachment behaviors. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, 18(2), 123-143.
- Ainsworth, M. ve Wittig, D. (1969). *Attachment and exploratory behavior of one-year-olds in a strange situation*. London: Methuen.
- Ainsworth, M.D.S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709-716.
- Allison, S., Stacey, K., Dadds, V., Roeger, L., Wood, A. ve Martin, G. (2003). What the family brings: Gathering evidence for strengths-based work. *Journal of Family Therapy*, 25(3), 263-284.
- Ansbacher, H.L. ve Rowena R.A. (1956). *The Individual psychology of Alfred Adler*. New York City: Harper Torch.
- Arias, I., Lyons, C. M. ve Street, A. E. (1997). Individual and marital consequences of victimization: Moderating effects of relationship efficacy and spouse support. *Journal of Family Violence*, 12(2), 193-210.
- Ashby, J.S., LoCicero, K.A. ve Kenny, M.C. (2003). The relationship of multidimensional perfectionism to psychological birth order. *Individual Psychology*, 59(1), 42-51.
- Banase, R. (2004). Attachment style and marital satisfaction: Evidence for dyadic configuration effects. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 273-282.
- Bartholomew, K. ve Shaver, P. R. (1998). Methods of assessing adult attachment. *Attachment theory and close relationships*, 1998, 25-45.
- Başaranoğlu, Y. (2011). Üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre psikolojik doğum sırası ile karşı cinsle ilişkide sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Bonanno, G. A., Galea, S., Bucciarelli, A. ve Vlahov, D. (2006). Psychological resilience after disaster new york city in the aftermath of the september 11th terrorist attack. *Psychological Science*, 17(3), 181-186.

- Bonanno, G. A., Galea, S., Bucciarelli, A. ve Vlahov, D. (2007). What predicts psychological resilience after disaster? The role of demographics, resources, and life stress. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75(5), 671.
- Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *International Journal of Psycho-Analysis*, 39, 350-373.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol:2 anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: sadness and depression*. Newyork: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol:1. attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Bowlby, J. (2012). *A secure base*. London: Routledge.
- Boyraz, G. ve Sayger, T. V. (2011). Psychological well-being among fathers of children with and without disabilities: The role of family cohesion, adaptability, and paternal self-efficacy. *American Journal of Men's Health*, 5(4), 286-296.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., ve Shaver, P. R. (1998). *Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview*.
- Brennan, K.A. ve Shaver, P.R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 267-283
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental psychology*, 28(5), 759.
- Bretherton, I. (1997). Bowlby's legacy to developmental psychology. *Child psychiatry and human development*, 28(1), 33-43.
- Campbell, L., White, J. ve Stewart, A. (1991). The relationship of psychological birth order to actual birth order. *Individual Psychology*, 47, 380-391.
- Campbell-Sills, L., Forde, D. R. Dostal, C. ve Langhinrichsen-Rohling, J. (1997). Relationship-specific cognitions and family-of-origin divorce and abuse. *Journal of Divorce and Remarriage*, 27(3-4), 101-120.
- Carver, C. ve Scheier, M. (1998). *Perspectives on psychology*. Cambridge University Press.
- Cassidy, J. (1988). Child-mother attachment and the self in six years old. *Child Development*, 59, 121-134.
- Cihan Güngör, H. ve Özbay, Y. (2009). Evlilikte yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 79-93.
- Collins, A. (2006). Cognitive apprenticeship. *Cambridge handbook of the learning sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Collins, N. L. ve Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644-663.

- Crittenden, P.M. (1988). *Relationships at risk*. Hillsdale NJ: Lawrance Erlbaum Associates.
- Crowell, J. A., ve Treboux, D. (1995). A review of adult attachment measures: Implications for theory and research. *Social Development*, 4(3), 294-327.
- Çelik, E. (2012). Evli Bireylerin Cinsel Özgüven Düzeyleri ile Cinsel Öz-Yeterlik, Evlilik Yaşam Doyumu ve Cinsel Utangaçlıklarının İncelenmesi. Doktora Tezi. *Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Sakarya.
- Çetin, B. (2008). Marmara üniversitesi sınıf öğretmeni adaylarının bilgisayarla ilgili özyeterlik algılarının incelenmesi. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 101-114.
- Darwin, C. D. (1872). *On the origin of species, facsimile of 6th Edition*.
- Davis, M.H., Morris, M.M. ve Kraus, L.A. (1998). Relationship-specific and global perceptions of social support: associations with well-being and attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 468-481.
- Dede, E. (2015). Psikolojik doğum sırasının bireyci – toplulukçu - ilişkisel benlik tipi üzerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Arel Üniversitesi*, İstanbul.
- Demiray, P. (2015). Cinsiyete Göre Gerçek Doğum Sırasının Atılğanlık Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Demirbaş, N. (2010). Yaşamda Anlam ve Yılmazlık. Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Dinkmeyer, D. C. ve McKay, G. D. (1978). *Systematic training for effective parenting: The parent's handbook*. American Guidance Service.
- Doherty, W. J. (1981). Cognitive processes in intimate conflict: II. Efficacy and learned helplessness. *American Journal of Family Therapy*, 9(2), 35-44.
- Dostal, C. ve Langhinrichsen-Rohling, J. (1997). Relations-hip-specific cognitions and family of origin divorce and abuse. *Journal of Divorce and Remarriage*. 27(3-4), 101-120.
- Eckstein, D., Mark, A.. Sperber ve Kristen A.M. (2009). A couple's activity for understanding birth order effects: introducing the birth order researchbased questionnaire (BORQ). *The Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*, 17. 4 (2009): 342-349..
- Edith, H.G. (1995). *The international resilience project research and application*. Birmingham: Civitan International.
- Ekşi, H., Erdem, S. ve Kurt, B. (2016). Psikolojik doğum sırası ile yetersizlik duygusunun yetişkin bağlanma stillerini yordama düzeyinin incelenmesi. *Elementary Education Online*, 15(3), 1054-1065.
- Ersanlı, K. (1996). *Benliğin gelişimi ve görevleri*. Samsun: Eser Ofset.
- Faccio, F., Renzi, C., Giudice, V. A., ve Pravettoni, G. (2018). Family resilience in the oncology setting: Development of an integrative framework. *Frontiers in Psychology*. 9, 1-6.
- Feeney, J. A. ve Hohaus, L. (2001). Attachment and spousal caregiving. *Personal Relationships*, 8, 21-39.

- Feeney, J.A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9(1), 39-55.
- Feeney, J.A. ve Noller, P. (1990). Attachment styles as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 281-291.
- Ferguson, E. D. (1984). *Adlerian theory*. Chicago: Adler School of Professional Psychology.
- Fonagy, P. (1994). Mental representations an inter-generational cognitive science perspective. *Infant Mental Health*, 15, 57-68.
- Fraley, R. C. ve Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review Of General Psychology*, 4(2), 132-154.
- Fraley, R. C. ve Spieker, S. J. (2003). Are infant attachment patterns continuously or categorically distributed? A taxometric analysis of strange situation behavior. *Developmental psychology*, 39(3), 387.
- Frankel, K.A. ve Bates, J.E. (1990). Mother-toddler problem solving: Antecedent, home behavior and temperament. *Child Development*, 61, 810-819.
- Froma, W. (2006). *Strengthening family resilience*. New York: Guilford Publications.
- Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve sonrası*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Geçtan, E. (1998). *Kim bilir?*. Metis Yayınları.
- Geçtan, E. (2012). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- George, C. ve West, M. (1999). Developmental vs. social personality models of adult attachment and mental ill health. *British Journal of Medical Psychology*, 72(3), 285-303.
- Gfroerer, K.P., Gfroerer, C.A., Curlette, W.L., White, J. ve Kern, R.M. (2003). Psychological birth order and the basis-a inventory. *Journal of Individual Psychology*, 59 (1), 31-41.
- Gilbert, J. N. ve Morawski, C. (2005). Stress coping for elementary school children: a case for including lifestyle. *Journal of individual psychology*, 61(4).
- Gökmen, D. (2009). Kadın sığınma evi'nde yaşayan şiddet görmüş kadınlar ile eşiyle birlikte yaşayan şiddet görmüş kadınlar arasındaki psikolojik dayanıklılık ve bağlanma durumlarının karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Greeff, A. P. ve Human, B. (2004). Resilience in families in which a parent has died. *The American Journal of Family Therapy*, 32 (1), 27-42.
- Greeff, A. P. ve Human, B. (2013). *Family resilience relative to parental death*. New York, Springer Science
- Greeff, A. P. ve Vansteenwengen, M. ve Ide, M. (2006). Resiliency in families with a member with a psychological disorder. *The American Journal of Family Therapy*, 34, 285-300.
- Greeff, A.P. ve Van der Merwe, S. (2004). Variables associated with resilience in divorced families. *Socail Indicators Research*, 68 (1), 59-75.

- Greene, R. L. ve Clark, J. R. (1970). Adler's theory of birth order. *Psychological Reports*, 26, 387-390 .
- Güneysu, S. (1982). Ana-babaların çocuklarına karşı tutumları ve çocuktaki davranış problemleri. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Ha, J. H., Hong, J., Seltzer, M. M. ve Greenberg, J. S. (2008). Age and gender differences in the well-being of midlife and aging parents with children with mental health or developmental problems: report of a national study. *Journal of Health and Social Behaviors*. 49(3), 301-316.
- Hapworth, W., Hapworth, M. ve Heilman, J. R. (1999). *Kardeş kıskançlığı* (Çev:S. Şenol). İstanbul: Beyaz.
- Harlow, H.F. (1958). The nature of love. *American Psychologist*, 13, 673-685.
- Hawley, D.R. (2000). Clinical implications of family resilience. *The American Journal of Family Therapy*, 28, 101-116.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Sos Psychol*, 52(3), 511-24.
- Henderson, N. ve Milstein, M.M. (1996). *Resiliency in schools: Making it happen for students and educators*. CA: Corwin Press, Inc.
- Henry, A. W. (2015). Family resilience: Moving into the third wave. *Family Relations*, 64(1), 22– 43
- Herrera, N.N., Zajonc, R.R., Wiczorkowska, G. ve Cichomski, B. (2003). Beliefs about birth rank and their reflection in reality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(1), 142-150.
- Holmes, J. (1993). Attachment theory: a biological basis for psychotherapy?. *The British Journal of Psychiatry*, 163(4), 430-438.
- Jefferson J.T., Herbst, J. H.ve McCrae, R. R. (1998). Associations between birth order and personality traits: Evidence from self-reports and observer ratings. *Journal of Research in Personality*, 32(4), 498-509.
- Johnson, K D. (2015). *Marital expectation fulfillment and its relationship to height of marital expectations, optimism, and relationship self-efficacy among married individuals*. Dissertations.
- Kalkan, M. (2005). White-Campbell psikolojik doğum sırası envanterinin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji*, 13(3), 169-174.
- Kalkan, M. ve Koç, H. E. (2008). Psikolojik doğum sırası bireylerin stresle başa çıkmasını yordayıcısı mıdır?. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 4559.
- Kalkan, M. ve Odacı, H. (2010). Psikolojik doğum sırası ve ana babaya bağlanma: Okul öncesi öğretmen adayları üzerine bir çalışma. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 810-819.
- Kandemir, M. ve İlhan, T. (2017). Kişilerarası ilişkilerde bağlanma stilleri ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. 2. *Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi* içinde (s.174-175). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.

- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2009). Engelli ve engelli olmayan çocuklu annelerde yılmazlık, sosyal destek ve stresle başa çıkma becerileri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 8 (15), 115-133.
- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2010). Aile yılmazlık ölçeği: geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11 (2) , 47-66.
- Kaner, S., Bayraklı, H. ve Güzeller, C. O. (2011). Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(02), 63-83.
- Karney, B.R. ve Bradbury T.N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological bulletin*, 118, 3.
- Karreman, A. ve Vingerhoets, A. J. (2012). Attachment and well-being: The mediating role of emotion regulation and resilience. *Personality and Individual differences*, 53(7), 821-826.
- Kaya, M. ve Arıcı, N. (2015). *Aile ve çift yılmazlığı*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaynar, G. (2016). Boşanma Sürecindeki Kişilerin Baş Etme Becerileri, Bilişsel Çarpıtmalar, Yılmazlık ve Sosyal Destek Algıları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.Kocaeli.
- Kobak, R. R. ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child Development*, 59,135-146.
- Kobak, R.R. ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (5), 861-869.
- Kohut, H. (1959). Introspection, empathy, and psychoanalysis an examination of the relationship between mode of observation and theory. *Journal of the American psychoanalytic association*, 7(3), 459-483.
- Krause, A.M. ve Haverkamp, B.E. (1996). Attachment in adult child-older parent relationships: Research, theory and practise. *Journal of Counseling and Development*, 75, 83-92.
- Leman, K. (1997). *Doğuş sırası*. (Çev: A. Böğrün). İstanbul, Kuraldışı Yayıncılık.
- Leman, K. (2011). *Kazanmak için doğanlar*. (Çev: F.Şar). İstanbul, Final Yayınları.
- Lester, D., Eleftheriou, L. ve Peterson, C. A. (1992). Birth order and psychological health: a sex differences. *Personality and Individual Differences*, 13(3), 379-380.
- Liverant, G. I., Kamholz, B. W., Sloan, D. M. ve Brown, T. A. (2011). Rumination in clinical depression: A type of emotional suppression?. *Cognitive Therapy and Research*, 35(3), 253-265.
- Locke, K. D. (2008). Attachment styles and interpersonal approach and avoidance goals in everyday couple interactions. *Personal Relationships*, 15(3), 359-374.
- Lohman, J. F., Lohman, T. G. ve Christensen, O. (1985). Psychological position and perceived sibling differences. *Individual Psychology*, 41(3), 313-327.

- Lopez, F. G. ve Lent, R. W. (1991). Efficacy-based predictors of relationship adjustment and persistence among college students. *Journal of College Student Development*, 32(3), 223-229.
- Lopez, F. G., Morúa, W. ve Rice, K. G. (2007). Factor structure, stability, and predictive validity of college students' relationship self-efficacy beliefs. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 40(2), 80-96.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. ve Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Mahler MS, Pine, F. ve Bergman A. (2003). *The psychological birth of the human infant* (Çev: A. Babaoğlu.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Main, M. ve Solomon, J. (1986). Discovery of an insecure-disorganized/disoriented attachment pattern.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Masten, A. S. ve Reed, M. J. (2002). *Resilience in development. handbook of positive psychology*. New York, NY, US: Oxford University Press.
- McCubbin, H. I. ve McCubbin, M. A. (1988). Typologies of resilient families: Emerging roles of social class and ethnicity. *Family Relations*, 37(3), 247-254.
- McCubbin, H. I., Thompson, A. I. ve McCubbin, M. A. (1996). *Family assessment: Resiliency, coping and adaptation: Inventories for research and practice*. Madison: University of Wisconsin Publishers.
- McCutcheon, L. E. (1998). Self-defeating personality and attachment revisited. *Psychological Reports*, 83,1153-1154.
- Memet, N. (2010). Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin sosyalleştirme hedeflerinin, kültürel değer yönelimleri ve eğitim düzeyleri ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırası açılarından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Mikulincer, M. ve Shaver, P.R. (2003). The Attachment behavioral system in adulthood: activation, psychodynamics, and interpersonal processes. *Advances in Experimental Social Psychology*, 35, 53-152.
- Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2008). *Adult attachment and affect regulation*.
- Mikulincer, M., Shaver, P.R. ve Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: the dynamics, development and cognitive consequences of attachment related strategies. *Motivation and Emotion*, 27(2), 77-102.
- Mitchell, J. K. (2012). Marital Dining Practices: Affecting Change in Marital Satisfaction Through Marital Self-Efficacy. *PhD Thesis, University of George Fox*.
- Oberst, U. E., ve Stewart, A. E. (2014). *Adlerian psychotherapy: An advanced approach to individual psychology*. Routledge.
- Oktan, V., Odacı, H. ve Çelik, Ç. B. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 140-152.

- Ollendick, T.H. ve Byrd, D.A. (2001). *Anxiety disorders*. New York: Kluwer.
- Osterman, K. F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70(3), 323-367.
- Özbay, Y. ve Aydoğan, D. (2014). Aile yılmazlığı: Bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politikaları Çalışmaları Dergisi*, 14(31), 129-146.
- Özgüven, İ. E. 2000. *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Pascuzzo, K., Cyr, C. ve Moss, E. (2013). Longitudinal association between adolescent attachment, adult romantic attachment, and emotion regulation strategies. *Attachment and human development*, 15(1), 83-103.
- Patterson, J. M. (2002). Integrating family resilience and family stress theory. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 349-360.
- Patterson, J.M. (2004). Integrating family resilience and family stress theory. *Journal of Marriage and Family*, 64,350.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park London New Delhi: SAGE Publications.
- Peluso, P.R., Peluso, J.P., White, F. ve Kern, R.M. (2004). A comparison of attachment theory and individual psychology: A review of the literature. *Journal of Counseling and Development*, 82, 139-145
- Pistole, M.C. ve Clark, E.M. (1995). Love relationships: Attachment style and investment model. *Journal of Mental Health Counseling*, 17(2), 199-209.
- Prinyaphol, P. ve Chongruksa, D. (2008). Resilience of higher educational students, the human spirit among thai and muslim students. *Online Submission*.
- Reinert, D. F., Edwards, C. E. ve Hendrix, R. R. (2009). Attachment theory and religiosity: A summary of empirical research with implications for counseling Christian clients. *Counseling and Values*, 53(2), 112-125.
- Riggio, H. R., Weiser, D., Valenzuela, A., Lui, P., Montes, R. ve Heuer, J. (2011). Initial validation of a measure of self-efficacy in romantic relationships. *Personality and Individual Differences*. 51, 601-606.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(3), 316-331.
- Schneider, E. L. (1991). Attachment theory and research: Review of the literature. *Clinical Social Work Journal*, 19(3), 251-266.
- Shaver, P. R., ve Mikulincer, M. (2014). Adult attachment and emotion regulation.
- Shulman, B. H., ve Mosak, H. H. (1977). Birth order and ordinal position: Two Adlerian views. *Individual Psychology*, 33, 114-121.
- Simpson, J. A., Rholes, W. S. ve Nelligan, J. S. (1992). Support seeking and support giving within couples in an anxiety-provoking situation: The role of attachment styles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(3), 434.
- Simpson, J.A. (1990). The influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 971-980.

- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological review*, 93(2), 119.
- Stewart, A. E. (2004). Can knowledge of client birth order bias clinical judgment? *Journal of Counseling and Development*, 82(2), 167-176.
- Sullivan, B. F. ve Andrew I. S. (1996). Birth-order position, gender, and irrational relationship beliefs. *Individual Psychology: The Journal of Adlerian Theory Research and Practice*, 52(1), 54-64.
- Sümer, N. ve Cozzarelli, C. (2004). The impact of adult attachment on partner and self attributions and relationship quality. *Personal Relationships*, 11, 355-371.
- Tavakoli, N., Jomehri, F. ve Farrokhi, N. A. (2014). The relationship between attachment styles and social selfefficacy with internet addiction in Iranian students. *Bulletin of Environment, Pharmacology and Life Sciences*. 3(2), 302-307
- Tosun, F. (2014). Evli çiftlerin sahip oldukları değerler, yılmazlık ve çatışma çözme stilleri arasındaki yordayıcı ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Konya.
- Üncü, S. (2007). Duygusal Zeka ve Evlilik Doyumu İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Von Sydow, K. (2002). Systemic attachment theory and therapeutic practice: A proposal. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 9(2), 77-90.
- Walsh, F. (1996). The concept of family resilience: Crisis and challenge. *Family Process*, 35(3), 261– 281.
- Walsh, F. (1998). *Strengthening family resilience*. New York: Guilford Press.
- Walsh, F. (2002). A family resilience framework: Innovative practice applications. *Family Relations*, 51(2), 130-137.
- Walsh, F. (2006). *Strengthening family resilience* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Waters, E., Merrick, S., Treboux, D., Crowell, J. ve Albersheim, L. (2000). Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. *Child Development*, 71, 684-689.
- Weiss, R. S. (2006). *The attachment bond in childhood and adulthood*. Routledge.
- West, M., Rose, M. S. ve Sheldon-Keller, A. (1994). Assessment of patterns of insecure attachment in adults and application to dependent and schizoid personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 8(3), 249-256.
- West, M.C. ve Sheldon-Keller, A.E. (1994). *Patterns of relating*. New York: Guildford Press.
- White, J., Campbell, L., Stewart, A., Davies, M. ve Pilkington, L. (1997). The relationship of psychological birth order to career interests. *The Journal of individual Psychology*, 53, 89-104.
- Whiteman, S. D., McHale, S. M. ve Crouter, A. C. (2007). Competing processes of sibling influence: Observational learning and sibling deidentification. *Social Development*, 16(4), 642-661.

Yağmur, T. ve Türkmen, S. N. (2017). Ruhsal hastalığı olan hastalara bakım veren aile üyelerinde algılanan stres ve psikolojik dayanıklılık. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 542-548.

Yanbastı, G. (1990). *Kişilik kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Yöntem, M. K., Öktem, İ. ve Artuç, S. (2017). Lise öğrencilerinin psikolojik doğum sırasının özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(4), 623-640.

EKLER

EK-1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: Erkek ()

Kadın ()

2. Yaş: 18-25 ()

26-35()

36-45()

46-55()

56 ve üzeri ()

3. Çalışma durumunuz: Evet ()

Hayır ()

4. Evlilik süresi: 1-5 ()

6-10 ()

11-15 ()

16-20 ()

21-25 ()

26-30 ()

30 yıl ve üzeri ()

5. Gerçek doğum sıranız: Küçük çocuk ()

Ortanca çocuk ()

Büyük çocuk ()

Tek çocuk ()

Diğer ()

6. Eşinizle nasıl tanıştınız? (Yazınız).

EK-2. WHITE-CAMPBELL PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI ENVANTERİ

Açıklama: Lütfen her bir maddeyi okuduktan sonra, yetişmiş olduğunuz aile içinde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin görüşlerinizi EVET veya HAYIR seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtiniz. Eğer birkaç ailede yetişmişseniz, en fazla zaman geçirdiğiniz aileyi düşünerek yanıtlarınızı veriniz. Kardeşiniz yoksa kardeşlerle yaşanan deneyimleri içeren maddeleri cevaplamayınız.

EVET HAYIR 1. Ana-babamın benimle ilgili beklentilerinin çok yüksek olduğuna inanırdım.

EVET HAYIR 2. Aile bireylerim bana bebekmişim gibi davranırlardı.

EVET HAYIR 3. Ailem benim yaşamıma istemediğim kadar çok karıştırdı.

EVET HAYIR 4. Sürekli bir yarış içinde gibiydim.

EVET HAYIR 5. Benim için, büyükleri mutlu etmek önemliydi.

EVET HAYIR 6. Ailem benim özel yaşamıma saygı göstermezdi.

EVET HAYIR 7. Kendimi başkalarından soyutlanmış hissederdim.

EVET HAYIR 8. Kız ve erkek kardeşlerimden bir şeyler istemem kolaydı.

EVET HAYIR 9. Anne-babamın benimle ilgili endişeleri vardı.

EVET HAYIR 10. Ailemdeki herhangi birinden daha az ciddiye alınırdım.

EVET HAYIR 11. Kız ve erkek kardeşlerime doğru ve yanlışlar hakkında öğüt vermek benim için önemliydi.

EVET HAYIR 12. Aile içinde en sevimli kişi ben gibiydim.

EVET HAYIR 13. Anne-babamın tam ilgisini asla görememiş gibiydim.

EVET HAYIR 14. Anne-babam beni kontrol etmeye çalışırlardı.

EVET HAYIR 15. Ailemdeki diğer bireylerden daha düzenli ve planlı durumdaydım.

EVET HAYIR 16. Aile üyelerim üzerime titrerlerdi.

EVET HAYIR 17. Başkalarının yaptıkları şeyleri doğru yapmaları benim için önemliydi.

EVET HAYIR 18. Anne-babam hayatımı yönetmeye çalışırlardı.

EVET HAYIR 19. Ailemin diğer üyelerinden daha az önemliymişim gibi gelirdi.

EVET HAYIR 20. Anne-babamı memnun etmeyi isterdim.

EVET HAYIR 21. Anne-babam, yaşamımda olup biten her şeyi bilmek isterlerdi.

EVET HAYIR 22. Ailemdeki diğer bireylere göre daha az sevildiğimi sıkça hissederdim.

EVET HAYIR 23. Anne-babam tarafından engellendiğimi hissederdim.

EVET HAYIR 24. Benim için yaptığım işleri doğru yapmak önemliydi.

EVET HAYIR 25. İstediğim her zaman ailemin yöneticisi olabildim.

- EVET HAYIR 26. Ailemdeki diğer bireylerle karşılaştırıldığımda bana daha nezaketsiz davranıldığını sıkça hissederdim.
- EVET HAYIR 27. Ailemden istediğim şeyi elde etme konusunda başarılıyım.
- EVET HAYIR 28. Sanki bir fanus (akvaryum) içinde yaşıyor gibi hissederdim.
- EVET HAYIR 29. Okulda en iyi olmak benim için önemliydi.
- EVET HAYIR 30. Ailemdeki diğer kişilerden kopmuş olduğumu hissederdim.
- EVET HAYIR 31. Anne-babam, benim yapmam gereken her şeyi kendi işleri gibi görürlerdi.
- EVET HAYIR 32. Benim için en iyi olmak önemliydi.
- EVET HAYIR 33. İstediğim zaman ailenin patronu olabilirdim.
- EVET HAYIR 34. Kendimi erkek ve kız kardeşlerim tarafından ezilmiş hissederdim.
- EVET HAYIR 35. Anne-babam, başkalarının işleriyle fazlaca ilgilenirlerdi.
- EVET HAYIR 36. Düzenli olmayı, ailemdeki diğer bireylerden daha çok severdim.
- EVET HAYIR 37. Ailemdeki en çekici, en sevilen kişi ben gibi görünürdüm.
- EVET HAYIR 38. Ailemdeki diğer kişilere göre, bana daha az adil davranılırdı.
- EVET HAYIR 39. Ailemdeki diğer kişilerin yaptıkları şeyleri düzgün yapmalarını isterdim.
- EVET HAYIR 40. Ailemdeki diğer kişilere göre daha az değerli olduğumu hissederdim.
- EVET HAYIR 41. Her şeyi usulünce, olması gerektiği gibi yapmaktan hoşlanırdım.
- EVET HAYIR 42. Erkek ve kız kardeşlerim tarafından dışlanmış gibi hissederdim.

EK-3. AİLE YILMAZLIK ÖLÇEĞİ

Açıklama: Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış yanıtları yoktur. Bu nedenle, herkes, farklı yanıt verebilir. Önemli olan sizin kendi görüşlerinizi dürüst bir şekilde ifade etmenizdir. Sizden istenen anketteki ifadeleri okuyup size en uygun gelen yanıt seçeneğine çarpı (X) işareti koymanızdır.

Lütfen bütün ifadeleri yanıtlayınız. İfadeleri yanıtlarken lütfen başkalarına danışmayınız.

1. Güçlükler karşısında yılmadan, sabırla mücadele ederim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
2. Daha önceden de güçlükler yaşadığım için, zor şeylerin üstesinden gelirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
3. Başarı için olabildiğince yüksek ama ulaşılabilir hedeflerim var.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
4. Çıkabilecek problemleri önceden kestirerek önlemlerini alırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
5. Daha iyi duruma gelebilmek için risk alırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
6. Yeni şeyleri denemeyi severim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
7. İşlerin belirsiz ve tahmin edilemez olması beni korkutmaz.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
8. Ciddi sorunlar karşısında bile iyimserliğimi kaybetmem.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
9. Başkalarının üstesinden gelemeyeceği olumsuz yaşam koşulları ile baş etmeyi bilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
10. En zor şartlarda bile kendi kendimi iyileştirme yetisine sahibim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
11. Bir plan yaptığımda, genellikle bunu gerçekleştirebileceğimden emin olurum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
12. Kimsenin fark edemediği yaratıcı çözüm yollarını görebilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
13. Düşündüğümde daha güçlü bir insan olduğumu görüyorum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()

14. Zor olan durumları bile lehime çevirmekte hünerliyim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
15. Çözüm yollarını hemen görerek uygulamaya koyarım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
16. Sokulgan, arkadaş canlısı ve sıcakkanlıyım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
17. Genellikle hayatta gülecek bir şeyler bulabilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
18. Yaşamak güzel.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
19. Aktif ve enerjik olmayı severim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
20. Beklenmedik durumlarla etkili mücadele edebilme gücüne inanıyorum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
21. Çoğu zaman yaşam benim için ilginç ve heyecan vericidir.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
22. Yaptığım şeylerde başarılı olmayı isterim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
23. Bir kriz durumunda yararlı bir eylemde bulunmaya odaklanırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
24. Biri bana zarar vermek isterse bunu önlemek için elimden geleni yaparım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
25. Genellikle önüme çıkan engellerin üstesinden gelebilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
26. Yeni insanlarla tanışmak, yeni yaşantılar beni ürkütmez.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
27. Kendimle barışığım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
28. Diğer insanlara karşı düşünceli ve saygılıyım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()

29. Genellikle yaşamıma bir önceki gün kaldığım yerden devam etmek isterim	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
30. Biri beni üzen bir şey yaptığında, sakinleşip bunu tartışacak duruma geleceğim uygun zamanı beklerim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
31. Çevremdekiler üzerinde olumlu izlenimler bırakarak onların güvenliğini kazanırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
32. Değiştiremeyeceğim şeyleri kabul ederim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
33. Yaşamımda duygusal olarak bağlı olduğum kişiler var.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
34. Acil durumlarda insanlar bana güvenirlir.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
35. Beni zorlayan bir işi yaparken ne zaman kimden yardım isteyeceğimi bilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
36. Zamanımı boşa harcamam.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
37. Sahip olduğum özellikleri değerli buluyorum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()

EK-4. KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

Açıklama: Aşağıda, kişilerarası ilişkilerde bağlanma stilleri ölçeğini geliştirme amacıyla oluşturulmuş bazı maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler, bireyin, başka bir kişiden yakınlık bekleme eğilimi ve bu kişi yanında olduğunda bireyin kendisini güvende ve değerli hissetmesine ifadelerden oluşmaktadır. Sizlerden beklentimiz, kişilerarası ilişkilerinizi düşünerek, ilgili maddelere göre kendinizi değerlendirmenizdir. Bu değerlendirme sürecinde, bana hiç uygun değil (1)'den, bana her zaman uygun (7)'a kadar giden derecelendirmeden yararlanınız.

NO	MADDELER	Bana hiç uygun değil			Bana orta düzeyde uygun			Bana her zaman uygun
1	Başkalarının yanında kendimi güvende hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
2	Başkalarıyla iletişimi kurma konusunda kendime güvenirim.	1	2	3	4	5	6	7
3	İhtiyaç duyduğumda, insanların bana yardımcı olacağını bilirim.	1	2	3	4	5	6	7
4	Başkalarının ne hissettiğini önemserim.	1	2	3	4	5	6	7
5	İnsanlar saygı duymayı hak eden varlıklardır.	1	2	3	4	5	6	7
6	İnsanlar tarafından sevildiğimi düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
7	İnsanlarla kolaylıkla yeni bir ilişki başlatabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
8	Başkalarına çok çabuk bağlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
9	Yanımda kimse olmadığında kendimi yalnız hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
10	Kararsız bir insan olarak tanınırım.	1	2	3	4	5	6	7
11	Yalnız kalmaktan korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
12	İnsanlar tarafından onaylanan birisi olmak benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5	6	7
13	Çevremdeki insanları kendimden daha çok önemserim.	1	2	3	4	5	6	7
14	Başkalarıyla iletişimde hayal kırıklığı yaşamaktan çok korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
15	İnsanların dürüst olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
16	Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü önemsemem.	1	2	3	4	5	6	7
17	Başkalarıyla yaşadığım sorunlarda hatalı olan genellikle karşı taraftır.	1	2	3	4	5	6	7
18	Başkalarının benden uzaklaşması beni çok fazla etkilemez.	1	2	3	4	5	6	7
19	İnsanların bana yakın olmasından rahatsız olurum.	1	2	3	4	5	6	7
20	Bazen kendim dâhil kimseyi umursamam.	1	2	3	4	5	6	7
21	Babana bile güvenme sözüne çok inanırım.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Edanur BOZDEMİR

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Gaziantep Üniversitesi (İngilizce Hazırlık Programı)	2014-2015
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Kırıkkale Üniversitesi	2015-2019
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Gazi Üniversitesi (Farabi Değişim Programı)	2017-2018
Yüksek Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Kırıkkale Üniversitesi	2019-2022

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl/Yıllar :

İngiliz Kültür Koleji: Haziran 2019-Ekim 2019

Fokus Zeka Danışmanlık Merkezi: Şubat 2020-Aralık 2021

Fraktal Psikoloji: Ocak 2022-

Yayınları (Diğer) :

Çocuk ve Ergenler İçin Uyku Yoksunluğu Ölçeği- Sleep Deprivation Scale for Children and Adolescents (Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice)

Evli Kadınların Aile Yılmazlığı ile Psikolojik Doğum Sıraları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (9.Uluslararası Sosyal Beşeri ve Eğitim Bilimleri Kongresi)

Araştırma Alanları : Bağlanma Stilleri, Doğum Sırası, Aile Yılmazlığı